

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra historie

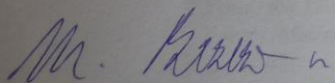
ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro magisterský studijní program)

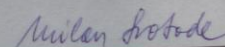
pro (diplomant): Bc. Lenku KOVAŘÍKOVOU
adresa: Bezová 284/19, 460 14 Liberec
studijní obor (kombinace): Historie
Název DP: **Chrám sv. Vavřince a sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí
(Historie a tradice poutního místa)**
Název DP v angličtině: Saint Laurence and Saint Zdislava Church in Jablonné v Podještědí
(History and Tradition of the Holy Site)
Vedoucí práce: PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.
Konzultant:
Termín odevzdání: 10. 4. 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 15. 1. 2010

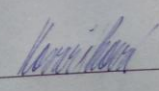
děkan

vedoucí katedry

Převzal (diplomant): _____

Datum: 15. 1. 2010

Podpis:

Název DP: **Chrám sv. Vavřince a sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí (Historie a tradice poutního místa)**

Vedoucí práce: PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.

Cíl: Diplomantka zpracuje historický vývoj poutního místa, baziliky sv. Vavřince a sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí, a to od jeho počátků do roku 2010. Vysleduje úlohu donátorů ve vývoji chrámu v době tradiční křesťanské společnosti i po jejím zániku. Zaměří se na reflexi lokality jako místa zbožnosti v regionálním a obecném měřítku, a to v německé i české produkci.

Požadavky: Znalosti němčiny, latiny, paleografie

Metody: analytická, deskriptivní, diachronní, synchronní, komparativní, syntetická

Literatura: Oldřich Jakub BLAŽÍČEK – Pavel PREISS, Dominikánský kostel sv. Vavřince v Jablonném, Olomouc 1948.
Jana BLAŽKOVÁ, Jablonné v Podještědí. Pohledy do minulosti, Česká Lípa 1998.
Josef BLUMRICH – Josef ZACKL (Hgg.), Sudetenland – Marianisches Land, 2, Die deutschen Marianwallfahrtsorte der Diözesen Leitmeritz und Königgrätz, Königstein 1954.
Tomáš ČERNUŠÁK – Augustin PROKOP – Damián NĚMEC, Historie dominikánů v českých zemích, Praha 2001.
Anton FRIND, Die Kirchengeschichte Böhmens in der Administratorenzeit, Prag 1878.
Jan FROLÍK, Akce kostel aneb kterak Státní bezpečnost ve svatém Vavřinečku poklad hledala a co nakonec našla, in: DaS 17, 1995, č. 4, s. 29–33.
Ulrich FÜRST, St. Laurentius in Gabel und die Piaristenkirche in Wien. Zwei kurvierte Kirchenbauten des Johann Lukas von Hildebrandt, München 1991.
František GABRIEL – Petr MACEK – Pavel ZAHRADNÍK, Kostel Narození Panny Marie v Jablonném v Podještědí. Průzkumy památek 1, 1994, č. 1, s. 31–42.
Erich GIERACH, Die Gründung von Gabel. Deutsch-Gabel und Umgebung: Deutsch-Gabel, s. d.
Josef HOBZEK, Kláštery v českých zemích z hlediska památkové hodnoty, Praha 1987.
Alfred HOPPE, Des Österreichers Wallfahrtsorte, Wien 1914.
Luděk JIRÁSKO, Církevní řády a kongregace v zemích českých, Praha 1991.
Zdeněk KALISTA, Blahoslavená Zdislava z Lemberka, Listy z dějin české gotiky. Praha 1991.
Zdeněk KALISTA, Česká barokní pout' (ed. Michaela Horáková), Žďár nad Sázavou 2001.
Bohumil KINSKÝ a kol., Ralsko, Ještěd a Lužické hory: Politické okresy Mimoň, Cvikov a Něm. Jablonné, Česká Lípa 1930.

- Daniel KOCH, Heimatkunde der Gerichtsbezirke Deutsch-Gabel und Zwickau i. B., Deutsch Gabel 1918.
- J. V. KOUDELKA, Zur Geschichte der böhmischen Dominikanerprovinz im Mittelalter, Archivum fratrum Praedicatorum XXVI, s. 127–160.
- Julius KOŠNÁŘ, Poutnická místa a památné svatyně v Čechách, Praha 1903.
- Karel KRÁL, Půdorys dominikánského kostela sv. Vavřince v Jablonném, Umění XV, 1967, č. 4, s. 435–436.
- Jiří KROPÁČEK a kol., Severní Čechy. Krajina, historie, umělecké památky, Praha 1981.
- Karel KUČA, Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 2, Praha 1997.
- Josef KURKA, Arcidiakonáty Kouřimský, Boleslavský, Hradecký a diecese Litomyšlská (místopis církevní do roku 1421), Praha 1914.
- Josef MORPER, Zur Geschichte des osteuropäischen Wallfahrtskirchentypus. Heilige Berge und marianische Gnadenburgen in Böhmen und Mähren, Die christliche Kunst 22, 1926, s. 121–142.
- Jan MUK, K typologii nejstarších českých mendikantských chrámů, In: Umění 13. století v českých zemích, Praha 1983, s. 237–254.
- Victor PINKAVA, Geschichte der Stadt Gabel und des Schlosses Lämberg in Böhmen, Deutsch Gabel 1897.
- Emanuel POCHE a kol., Umělecké památky Čech, 1, Praha 1977.
- Antonín PROFOUS, Místní jména v Čechách, 1, Praha 1947.
- Franz RAFFELSPERGER, Allgemeines geographisch-statistisches Lexikon aller Österreichischen Staaten, 3, Wien 1846 (2. Aufl.)
- Jan ROYT – Jan MLČOCH, České nebe. Topografie poutních míst barokních Čech, Praha 1993.
- Jan ROYT, Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století, Praha 1999.
- Jan ROYT, Křesťanská pout' po barokních Čechách, Český lid 79, 1992, č. 4, s. 323–339.
- Franz RUNGE, Heimatkunde des Bezirkes Deutsch-Gabel in Böhmen. Teil 1, Heft 1, Die Landschaft. Reichenberg 1933
- Václav RYNEŠ, „Imagines miraculosae“ doby pobělohorské, Český lid 54, 1967, č. 3, s. 182–193.
- Johann SALLMAN, Festschrift zum 200 jährigen Jubiläum der Dekanalkirche zum hl. Laurentius in Deutsch-Gabel, Deutsch-Gabel 1929
- Jaroslav SCHALLER, Topographie des Königreich Böhmen 4, Prag – Wien 1790.
- Wilhelm SCHLOESSINGER, Leben und Verehrung der sel. Zdislava vom dritten Orden des hl. Dominikus, Prag 1908.
- Wilhelm SCHLOESSINGER, Geschichte der böhmischen Dominikanerordensprovinz, Praha 1916.
- Wilhelm SCHLÖSSINGER, Die sel. Zdislava: Dominikaner-Tertiarin: 1208–1252, Lobnig 1936.
- Julius SCHWARZ, Deutsch-Gabel und Umgebung, Deutsch Gabel 1926.
- Johann Gottfried SOMMER, Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt, 2, Bunzlauer Kreis, Prag 1834.
- Jaroslav SLABÝ, Dominikánský klášter v Jablonném v Podještědí v letech 1945–1950, Bezděz, 10/2001, s. 197–216.
- Miloslav SOVADINA, P. Zdislava z Jablonného, Mimoň 1990.

Josef SVÁTEK, Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy, In: Sborník archivních prací 20, 1970, č. 2., s. 606–607.
Josef Vítězslav ŠIMÁK, Čechy, 10, Severní Čechy, Praha 1898.
Jiří ŠINDAR, Putování po poutních místech Čech, Moravy a Slezska, Kostelní Vydří 2007.
H. TSCHÖRCH, Die selige Zdislava in ihrem Leben und in ihrer Verehrung, Deutsch-Gabel, Warnsdorf 1907
Petra VEČEŘOVÁ, Kláštery v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha 2005.
Emanuel VLČEK, Osudy českých patronů, Praha, Zvon 1995.
Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, Encyklopedie českých klášterů, Praha 1997.

Archivy a jiné instituce:

Národní archiv Praha
Archiv Pražského hradu, fond Metropolitní kapitula
Archiv Národního muzea
Archiv Národní galerie
Státní oblastní archiv Litoměřice, pobočka Děčín
Státní okresní archiv Česká Lípa
Státní okresní archiv Liberec
Národní památkový ústav – ú. o. p. Liberec
Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Historie

**Studijní pro-
gram:** Historické vědy

Studijní obor Historie

Chrám sv. Vavřince a sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí (Historie a tradice poutního místa)

Saint Laurence and Saint Zdislava Church in Jablonné v Podještědí (History and Tradition of the Holy Site)

Diplomová práce: 2012-FP-KAT-238

Autor:

Podpis:

Bc. Lenka KOVAŘÍKOVÁ

Vedoucí prá- PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.

ce:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
75	3	12	0	2	2

V Liberci dne: 3. května 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Chrám sv. Vavřince a sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí (Historie a tradice poutního místa)

Jméno a příjmení autora: Lenka Kovaříková

Osobní číslo: P09000872

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 2. května. 2012

Lenka Kovaříková

Anotace

Diplomní práce pojednává o historickém vývoji poutního města Jablonné v Podještědí. Zde byla pohřbena sv. Zdislava. Snaží se zachytit rozvoj kultu svěťice a hodnotí jeho územní dosah.

Zabývá se také vznikem řádu dominikánů a jeho působením na českém území, s ohledem jeho činnost v Jablonném v Podještědí. Dále reflektuje výstavbu chrámu, nyní baziliky minor, sv. Vavřince a sv. Zdislavy.

Výsledkem práce je také analýza dosavadních historických výzkumů vykonaných v regionu, prací historiků, regionálních vlastivědných badatelů a kritické zhodnocení získaných informací.

Klíčová slova: bazilika minor, chrám sv. Vavřince a sv. Zdislavy, Gabel, dominikánský řád, Jablonné v Podještědí, Johann Lucas von Hildebrandt, poutní místo, vlastivědné bádání, svatá Zdislava

Annotation

This dissertation deals with the evolution of the place of pilgrimage in Jablonne v Podjestedi, the city where Saint Zdislava lived, died and was buried.

It aims to capture the growth of St.Zdislava cult and its territorial range. This thesis will also describe the foundation of the Dominican order and its operation in the Czech territory in regards to its activity in Jablonne v Podjestedi.

Furthermore it reflects the construction of the Saint Lawrence and Saint Zdislava Basilica. The outcome of this thesis is also an analysis of the current findings of the research about this topic in the region with references to the work of historians, regional homeland researchers and their critical appreciation of gathered information.

Key words: Minor Basilica, St.Lawrence and St.Zdislava Basilica, Gabel, Dominican Order, Jablonne v Podjestedi, Johan Lucas von Hildebrandt, place of pilgrimage, national discoveries findings, St.Zdislava.

Die Annotation

Diese Diplomarbeit beschäftigt sich mit der historischen Entwicklung der Stadt Jablonné v Podještědí (Gabel). In dieser Stadt wurde begraben Hl. Zdislava. Das Thema der Forschung interessiert sich für die Entstehung ihres Kults sowie die Verbreitung ihrer Ehre. Sie befasst sich mit dem Dominikanerorden im Mittelalter und seiner Wirkung in den böhmischen Ländern mit der Rücksicht auf Jablonné v Podještědí. Diplomarbeit beschreibt auch die Geschichte der Hl.-Laurentius- und Hl.-Zdislava-Kirche.

Das Ergebnis dieser Arbeit ist die Analyse der bisherigen historischen Forschungen, die in dieser Region getan wurden, mit der speziellen Rücksicht auf historische Werke und kritische Auswertung der gesammelten Informationen von den deutschen und tschechischen Heimatforschern.

Stichworte: Dominikanerorden, Gabel, Heimatforschung, Hl.-Laurentius- und Hl.-Zdislava-Kirche, Hort, Jablonné v Podještědí, Johann Lucas von Hildebrandt, Lämberg, Pilgerfahrt, Wallfahrtsort

Obsah

1	Seznam zkratk.....	4
2	Úvod.....	5
3	Stav zkoumání, rozbor literatury	6
3.1	Srovnání děl	8
3.2	Nonsensy v literatuře.....	10
4	Historie města Jablonné v Podještědí	12
4.1	Etymologie názvu města Jablonné v Podještědí	12
4.2	Původ Jablonného	12
4.3	Majitelé panství a privilegia udělená městu.....	13
4.4	Územně správní příslušnost Jablonného	16
4.5	Významné stavby	17
4.5.1	Tvrz	17
4.5.2	Městské opevnění.....	17
4.5.3	Kostel Nalezení sv. Kříže, od roku 1457 Narození Panny Marie	18
4.5.4	Kaple sv. Wolfganga	19
4.5.5	Zámek Nový Falkenburk.....	19
	Kostel sv. Vavřince	20
4.5.6	Zámek Pachtů z Rájova.....	20
4.5.7	Zámek při silnici ke Lvové	20
4.5.8	Evangelický křížový kostel	20
4.5.9	Sochařská výzdoba.....	21
5	Dominikáni	22
5.1	Dominikánská rodina	22
5.1.1	Dominikáni.....	22
5.1.2	Dominikánky.....	23
5.2	Řád sv. Dominika.....	23
5.3	Působení řádu dominikánů v Českých zemích.....	25
5.4	Působení řádu dominikánů v Jablonném v Podještědí	29

6	Zdislava z Lemberka	33
6.1	Rodinný původ Zdislavy	33
6.2	Světský život Zdislavy z Lemberka	34
6.3	Legenda a vznik kultu paní Zdislavy	36
6.4	Proces blahořečení	37
6.5	Cesta ke svatořečení	37
6.6	Průzkum relikvií	39
6.7	Příbuzenské spojení rodu Berků z Dubé a sv. Zdislavy	41
7	Poutní místo Jablonné v Podještědí: Zrod proslulosti poutního místa	44
7.1	Význam místa v rámci střední Evropy	44
7.2	Proslulost v rámci habsburské monarchie	44
7.3	Proslulost v rámci českých zemí	44
7.4	Srovnání významu Jablonného v Podještědí s Hejnicemi	47
8	Donátoři a jejich dary	49
8.1	Menší dary	50
9	Stavební historie baziliky minor sv. Vavřince a sv. Zdislavy	51
9.1	Johann Lucas von Hildebrandt	54
9.2	Další stavební personál	55
10	Architektonický rozbor exteriéru a interiéru baziliky minor sv. Vavřince a sv. Zdislavy	57
10.1	Architektonický rozbor exteriéru	57
10.1.1	Západní fasáda - průčelí	57
10.1.2	Jižní fasáda	60
10.1.3	Východní fasáda - závěr	61
10.1.4	Severní fasáda	62
10.2	Interiér	62
10.2.1	Suterén	62
10.2.2	Přízemní prostory kostela	63

10.2.3	První patro	64
10.2.4	Druhé patro.....	64
10.2.5	Zvonové patro a krov s půdou.....	64
10.2.6	Výmalba a zdobné prvky	65
10.3	Mobiliář.....	65
11	Závěr.....	68
12	Použité zdroje	69
12.1	Prameny.....	69
12.2	Literatura	69
12.3	Články	73
12.4	Webové stránky.....	74
13	Seznam obrazových příloh	75

1 Seznam zkratek

Fr. – frater, označení pro mnicha

Hl. – Heiliger, svatý

Kol. – kolektiv

Kol. - kolem

OP. - Ordo Praedicatorum, Řád kazatelů, označení pro dominikány

P. – pater, označení pro kněze

r. – rok

Sv. – svatý, svatá

2 Úvod

K vytvoření diplomové práce zabývající se historií a tradicí poutního místa při kostele sv. Vavřince a sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí mě vedl zájem o regionální a religiózní historii a architekturu. Vyjmenované oblasti souhrnně vytyčují zaměření této práce.

Mezi prvotními otázkami, které jsem si položila, byly, kdy se zrodila proslulost tohoto poutního místa, jakým způsobem se šířil jeho věhlas či jestli nepřebila slávu sv. Zdislavy osobnost architekta jí zasvěceného chrámu, Johanna Lucase von Hildebrandta. Odpovědi na ně obsahují následující kapitoly.

Opěrným bodem pro mě byla literatura zabývající se uvedenou tematikou. Shromáždila jsem ji a zkoumala, v jakém smyslu se v průběhu času o Jablonném v Podještědí psalo. Vytvořila jsem pět základních okruhů, do kterých jsem řadila jednotlivá díla, a to církevní, turistický, umělecký, vlastivědný a historický. Dále jsem je porovnávala z pohledu data vydání. Důležitým měřítkem pro mne byly knihy o známých poutních místech v českých zemích, v Rakousko-Uhersku a v Evropě. Dále mě zajímalo, kteří donátoři vyznávají úctu sv. Zdislavě a kterými dary jí vyjadřují svůj dík. Z těchto analýz bylo možno vyčíst proslulost poutního místa a rozdíly v jeho prezentaci. Pro lepší představu o významu tohoto poutního místa, jsem v literatuře současně sledovala věhlas Hejnic jakožto centra mariánského kultu v nejsevernější části Čech.

S Jablonným v Podještědí je neodmyslitelně spojen dominikánský řád, v pramenech zmiňovaný současně se vznikem obce i úcty ke sv. Zdislavě. Proto jsem mu věnovala samostatnou kapitolu. Popisuji v ní vznik řádu kazatelů, jeho příchod a působení v českých zemích, podrobněji v Jablonném v Podještědí.

Bazilika minor sv. Vavřince a sv. Zdislavy je fenoménem sama o sobě, a to díky císařskému dvornímu architektovi Johannu Lucasovi von Hildebrandtovi, který ji navrhl. Proto jsem zpracovala samostatnou kapitolu, která se zabývá historií stavby a architektonickou stránkou tohoto díla.

V závěru jsem shrnula dosažené výsledky bádání a navrhla další možné pro směry pokračování výzkumu.

3 Stav zkoumání, rozbor literatury

O Jablonném v Podještědí se psalo již v kronikách a starých tiscích. Analýza publikací vychází ze soupisu použité literatury.

Z počátku bylo zmiňováno Jablonné v Podještědí ve vlastivědách.¹ Později přibyl církevní náhled na místo, z tohoto hlediska město proslavila tradice úcty ke Zdislavě z Lemberka, jež zde má svůj hrob.² Množství publikací na toto téma se objevuje v letech kolem roku blahořečení Zdislavy.³

Na počátku dvacátého století byly publikovány hlavně německé vlastivědy.⁴ Většinou měly nacionalistický přídech, který se projevoval připomínáním zásluh českých Němců na podobě města a v jeho historii. Frekvence vydávání se zvyšovala v době vzniku Československé republiky, ve které čeští Němci zaujímali menšinu. Skrz tyto vlastivědy posilovali myšlenku svého práva žítí na území Jablonného, to jim však nikdo neupíral. Je zajímavé, že ve třicátých letech vznikla česká vlastivěda, která kopíruje nacionalistický styl těch německých, i s jejich faktografickými chybami.⁵

V roce 1943 byla v Mnichově vydána první kniha, ve které bylo poprvé Jablonné zmiňováno jako místo, kde stojí umělecky významná stavba, kostel sv. Vavřince navržená Johannem Lucasem von Hildebrandtem. Tato kniha oslavuje kulturnost Němců, žijících v Čechách.⁶

Po druhé světové válce vydalo dominikánské nakladatelství Krystal knihu, která popisuje stavební vývoj kostela sv. Vavřince.⁷ Bylo to na dlouhou dobu poslední dílo na toto téma, které totalitní režim dovolil vydat. V roce 1958 vznikl v Mnichově strojopis, v němž byly vypsány kostely, kaple a zbožná místa Sudet a jejich zkrácená historie.⁸

V šedesátých letech vyšly dvě knihy. Jedna v Lipsku a druhá v Mnichově. Obě se zabývaly barokní architekturou.⁹ Díky tomu máme pohled z obou částí, tehdy rozděle-

¹ Např. Jaroslav SCHALLER, *Topographie des Königreichs Böhmen*, 4., Prag-Wien, 1790.

² Julius KOŠNÁŘ, *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*, Praha 1903.

³ Jaroslav TSCHÖRCH, *Die selige Zdislava in ihrem Leben und in ihrer Verehrung*, Deutsch Gabel 1907.; Bartoloměj VRÁTNÝ, *Život bl. Zdislavy (nar. 1208, †1252) z hraběcího rodu Berků, první duchovní dcery sv. O. Dominika v Čechách*, Praha 1908.

⁴ Např. Erich GIERACH, *Die Gründung von Gabel*, Reichenberg 1920; Julius SCHWARZ, *Deutsch-Gabel und Umgebung*, Deutsch Gabel 1926.; Franz SACHSE, Julius STREER, Carl STREER, *Deutsch=Gabel und Umgebund Wanderungen durch die Heimat*, Deutsch Gabel 1926.

⁵ Bohumil KINSKÝ, *Ralsko, Ještěd a Lužické hory*, Česká Lípa 1930.

⁶ Hans W. HEGEMANN, *Die deutsche Barockbaukunst Böhmens*, München 1943.

⁷ Oldřich BLAŽIČEK, Pavel PREIS, *Dominikánský kostel sv. Vavřince v Jablonném*, Olomouc 1948.

⁸ Oswald GÜNTNER, *Kirche, Kapellen und Andachtsorte des Sudetenlandes*, München 1958.

⁹ Heinrich Gerhard FRAN, *Bauten und Baumeister der Barockzeit in Böhmen*, Leipzig 1962; Karl SWOBODA und Gemeinschaft, *Barock in Böhmen*, München 1964.

ného, Německa. Vznikla také dvě díla na našem území. V Inventář k fondu Městský úřad v Jablonném v Podještědí byla sestavena základní historie města¹⁰ a socialisticky laděný spis, ve kterém je vyzdvihováno hospodářství města.¹¹

V sedmdesátých letech se Jablonné objevuje v soupisu městských znaků,¹² uměleckých památek Čech,¹³ v knize o barokním umění¹⁴ a bylo vydáno dílo o bl. Zdislavě.¹⁵ Rovněž v jedné německé knize, představující umění 18. století.¹⁶

Osmdesátá léta přinesla fakticky i literárně vydařenou vlastivědu a dějiny umění od Jiřího Kropáčka.¹⁷ Dále strohý popis uměleckých památek Josefa Hobzka¹⁸ či bibliografie Jablonného od Stanislava Patočky.¹⁹ Témata se také dotkla zahraniční literatura, a to z hlediska architektury.²⁰

V devadesátých letech se počet vydané literatury oproti předešlému desetiletí ztrojnásobil. Byly vydávány knihy zabývající se církevní tematikou, uměním, historií, vlastivědou i turistikou.

V první desetiletí dvacátého prvního století byla napsána významná díla. Jedná se především o Historii dominikánů v Českých zemích²¹ a dosud nevydaná Stavebně historický průzkum kostela sv. Vavřince a sv. Zdislavy.²² Posledně zmiňovaný čerpá hlavně z archivních materiálů.

Od roku 2010 byly zatím vydány dvě knihy, v nichž se však Jablonné ocitá jen jako součást soupisů poutních míst, kulturních památek či děl Johanna Lucase von Hildebrandta.

O Jablonném v Podještědí bylo podle mého názoru psáno s ohledem na posun literární módy. Například na konci 19. začátku 20. století vycházely hlavně vlastivědy, ko-

¹⁰ Marie VOJTÍŠKOVÁ, Renata RUSOVÁ, *Inventář fondu Městský úřad v Jablonném v Podještědí*, Česká Lípa 1964.

¹¹ Autor neznámý, *Jablonné v Podještědí 1918 – 1967 za město krásnější k 50. výročí samostatné republiky*, Liberec (asi) 1968.

¹² Vladimír RUDA, *Znaky severočeských měst*, Most 1970.

¹³ Emanuel POCHE a kol., *Umělecké památky Čech*, Praha 1977.

¹⁴ Jaromír NEUMANN, *Český barok*, Praha 1974.

¹⁵ Ambrož SVATOŠ, *Paní Zdislava*, Praha 1970.

¹⁶ Harald KELLER, *Die Kunst des 18. Jahrhunderts*, Wien/München 1971.

¹⁷ Jiří KROPÁČEK a kol. *Severní Čechy: Krajina, historie a umělecké památky*, Praha 1981.

¹⁸ Josef HOBZEK, *Kláštery v Českých zemích z hlediska památkové hodnoty*, Praha 1987.

¹⁹ Stanislav PATOČKA, *Jablonné v Podještědí a okolí v české literatuře*, Jablonné v Podještědí 1986.

²⁰ Karl SWOBODA, *Die Kunst des 18. Jahrhunderts*, Wien/München 1982.; Karl SWOBODA, Maria MUCHSBAUM, *Geschichte der Bildenden Kunst in 9. Bänden*, Wien/München 1984.; Yves BOTTI-NEAU, *Die Kunst des Barock*, Freiburg – Paříž, 1986.

²¹ Tomáš ČERNUŠÁK - Damián NĚMEC - Augustin PROKOP, *Historie dominikánů v Českých zemích*, Praha 2001.

²² Pavel ZAHRADNÍK - Pavel VLČEK, *Jablonné v Podještědí, Dominikánský konvent s kostelem sv. Vavřince a sv. Zdislavy*, Praha 2004 (strojopis uložený u dominikánů v Jablonném v Podještědí).

lem padesátých let 20. století se setkáváme s architektonickými rozbory. Nejprve byly knihy psány většinou německy. Česká literatura o této látce se ve větším množství objevila až v sedmdesátých letech dvacátého století. Od té doby byla témata literatury o Jablonném velice pestrá.

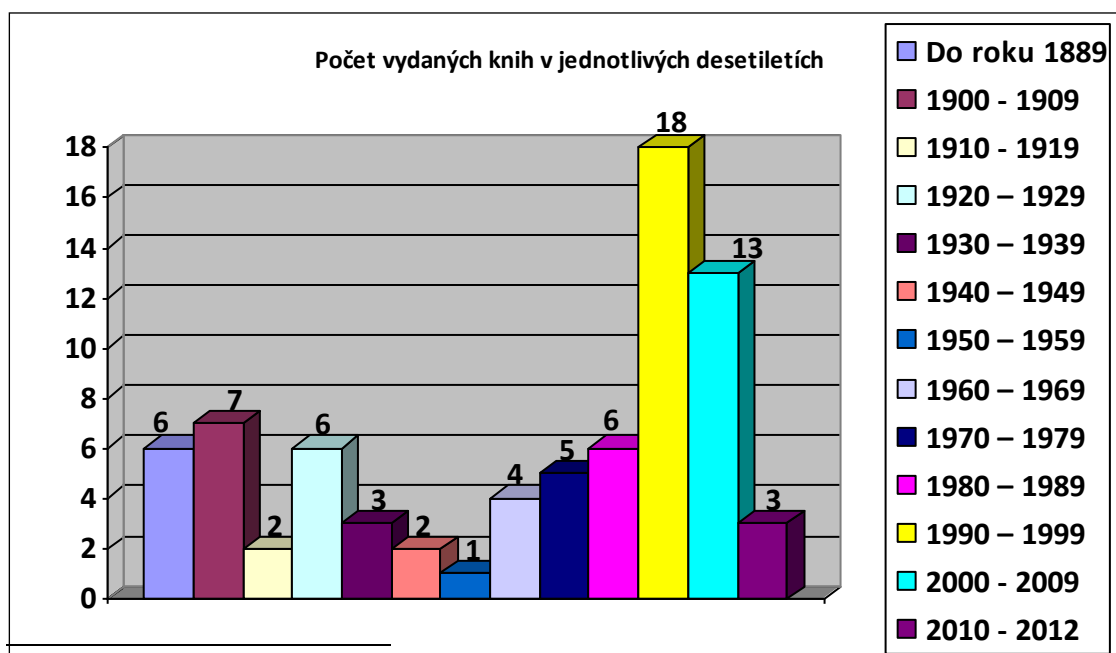
Mezi nosná díla patří ta, která vydal dominikánský řád či klerici.²³ Jedná se o autory Jaroslava Tschörcha, Wilhelma Schlössingera, Oldřicha Blažíčka a Pavla Preise, Tomáše Černušáka, Damiána Němce a Augustina Prokopa a v neposlední řadě Pavla Zahradníka a Pavla Vlčka.

Zahraniční literatura uvádí Jablonné převážně jako místa, kde je vystaven kostel od Johanna Lucase von Hildebrandta. V menší míře je Jablonné uváděno jako místo posledního odpočinku svaté Zdislavy. V souhrnu je v literatuře popsáno Jablonné velmi podrobně. Nevyšla však kniha, která by reflektovala celkovou problematiku.

3.1 Srovnání děl

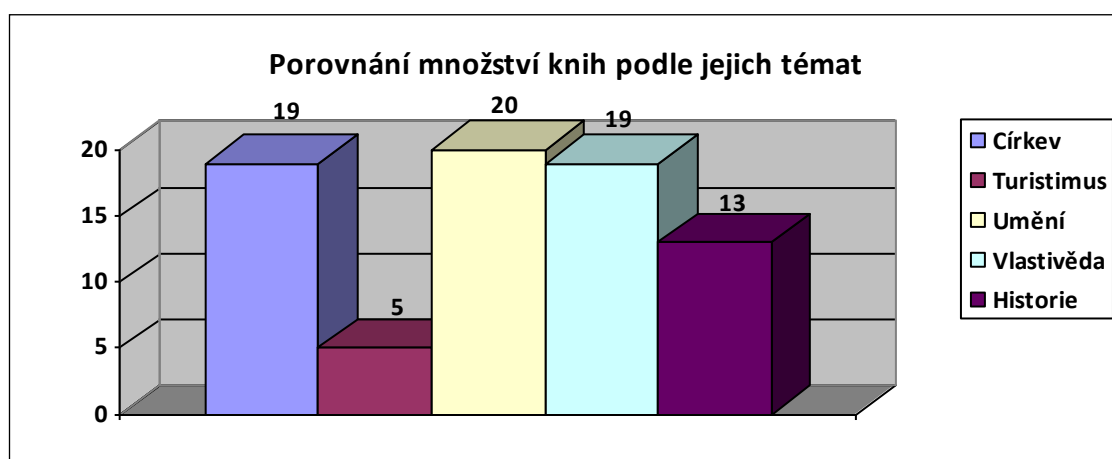
Ve třech grafech jsou vyzdvíženy tři charakteristické znaky knih a to rok jejich vydání, hlavní témata a jazyk textu. Celkový počet zkoumaných děl činí 77.

V grafu s názvem: „Počet vydaných knih v jednotlivých desetiletích“ můžeme porovnat, ve kterých decenních bylo vydáváno více či méně knih. V prvním sloupci jsou všechny knihy vydané do roku 1889. Zbýlých dvanáct sloupců je již odstupňováno po deseti letech. V této podobě je to proto, že v dřívějších obdobích bylo vydáváno malé množství knih s tematikou města Jablonného v Podještědí.

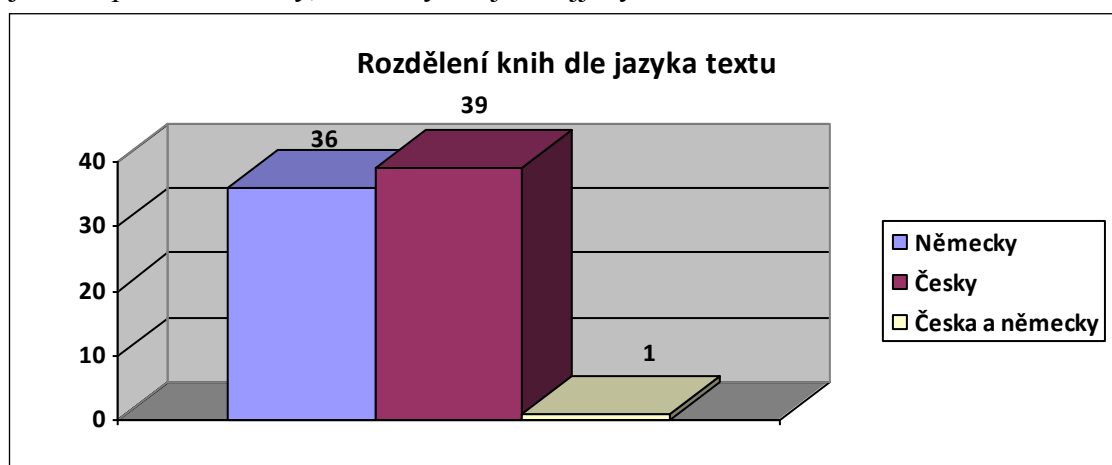

²³ Například v nakladatelství Vyšehrad, Krystal OP, či díla psaná na zakázku konventu v Jablonném v Podještědí.

Druhý graf má název: „Porovnání množství knih podle jejich témat“. Autorka si určila pět hlavních tematických okruhů knih o Jablonném v Podještědí a to církve, turismus, umění, vlastivěda a historie. V knihách, které jsou zahrnuté ve sloupci církev, je psáno o sv. Zdislavě, dominikánském řádu, poutních místech. Turismem jsou označeni cestovní průvodce. Umění vyzdvihuje architektonickou výjimečnost kostela sv. Vavřince a sv. Zdislavy. Jsou zde především zastoupeny encyklopedie umění. Jablonné je zde zmíněno díky staviteli, jenž vybudoval jeho baziliku, Johannu Lucasovi von Hildebrandtovi. Dalším činitelem je vlastivěda. Od historie se liší laickostí a různorodostí informací, která dílo obsahuje. Poslední sloupec má název historie. Sem byla započítána jen díla, jejichž obsah měl vědeckou hodnotu. Řadíme sem například Františka Palackého, Viktora Pinkavu či Oldřich Blažíčka s Pavlem Preisem.²⁴

Poslední tabulka s názvem: Rozdělení knih podle jazyka textu. Z celkového počtu je 36 napsáno německy, 39 česky a 1 je dvojjazyčná²⁵.

²⁴ František PALACKÝ, *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*, I/2 část, Praha 1854.; Viktor PINKAVA, *Geschichte der Stadt Gabel und des Schlosses Lämberg in Böhmen*, Gabel 1897.; Oldřich BLAŽÍČEK, Pavle PREIS, *Dominikánský kostel sv. Vavřince v Jablonném*, Olomouc 1948.

²⁵ DAVID L, MARUSZNA, *Kraj Zdislavy/Region der Zdislava - Jubilejní publikace*, Praha 2000.

3.2 Nonsensy v literatuře

V literatuře probírající téma Jablonného v Podještědí se občas vyskytly nonsensy. Většinou byly spojeny se starší historií města a jeho obyvatel.

Nejčastěji byl autory nepřesně uchopen legendistický příběh o bl. Přibyslavě, sestře sv. Václava. Nejpozoruhodněji jej převyprávěl Bohumil Kinský: „Zakladatelkou města jest dle pověsti prý Přibyslava, sestra knížete Václava a zakladatelkou kláštera Zdislava (1240-1285) z rodu Berků, obě manželky pána z Lemberka.“²⁶

Se založením kláštera nastal neočekaně problém i v Ottově slovníku naučném: „...krásný kostel sv. Vavřice při někdejším klášteře dominikánském, založeném kol. r. 1260 Janem Berkou z Dubé.“²⁷

Dále se v textech často vyskytují zmínky o tom, že paní Zdislava přežila svého manžela pana Havla z Lemberka a po jeho smrti přistoupila jako terciářka k řádu dominikánů. Mezi autory, kteří v tomto duchu píší, patří například Josef Vítězslav Šimák: „Po smrti Havlově Zdislava přijala závoj klášterní, a když potom mniši kazatelové přišli do krajiny Jablonské, vystavěla jim klášter v městě Jablonné a tu i pohřbena byla. Rok smrti paniny udává se na 1. 1285.“²⁸

Ve vlastivědách jak českých, tak německých se můžeme setkat s tvrzením, že novodobý kostel sv. Vavřince z roku 1699 je vystavěn v renesančním stylu.²⁹ Dále se zde objevuje teze, že mramorová poprsí v presbytáři patří Berkovi z Dubé a jeho choti,³⁰ přitom se jedná o jeho sestru Františku Rosalii Kinskou. Je možné, že Bohumil Kinský z dřívější německé vlastivědy opisoval. Na druhou stranu dohadů o příbuzenském svazku mezi nimi spekulují i Pavel Vlček s Pavlem Zahradníkem. Píší o nich, že jsou vzdálení příbuzní.³¹

Překvapivým zjištěním bylo proměnné datum smrti Františka Antonína Berky z Dubé. Oldřich Blažíček s Pavlem Preisem stanovili je na 25. března 1706.³² Jiří Kropáček se zdá být při určování opatrný, raději určuje březen roku 1706.³³ W. Hamburger

²⁶ Bohumil KINSKÝ, *Ralsko, Ještěd a Lužické hory*, Česká Lípa 1930, s. 73.

²⁷ Ottův slovník naučný, 12, Praha 1998, s. 978

²⁸ Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Čechy, díl XII. Severní Čechy*, Praha 1903, s. 27.; *Autor neznámý, Deutsch=Gabel und Umgebund mit 14 Abbildungen*, Deutsch Gabel 1908, s. 5.

²⁹ Bohumil KINSKÝ, *Ralsko, Ještěd a Lužické hory*, Česká Lípa 1930, s. 74; *Autor neznámý, Deutsch=Gabel*, s. 1,2

³⁰ Bohumil KINSKÝ, *Ralsko*, s. 74; *Autor neznámý, Deutsch=Gabel*, s. 5

³¹ Pavel ZAHRADNÍK, Pavel VLČEK, *Jablonné v Podještědí*, s. 8.

³² Oldřich J. BLAŽÍČEK, Pavel J. M. PREIS, *Dominikánský kostel sv Vavřince v Jablonném*, Olomouc 1948, s. 10.

³³ Jiří KROPÁČEK a kol., *Severní Čechy - Krajina, historie, umělecké památky*, Praha 1981, s. 12.

nechává tohoto šlechtice zemřít již v roce 1701.³⁴ Viktor Pinkava s Pavlem Zahradníkem a Pavlem Vlčkem se shodují na datu 24. dubna 1706.³⁵

Dalším datem, které objevuje ve dvou verzích je rok, ve kterém se pokusil litoměřický biskup Štěpán, podat žádost o svatořečení bl. Zdislavy. Wilhelm Bautzt³⁶ a kolektiv autorů Tomáše Černušáka, Damiána Němce a Augustina Prokopa³⁷ tvrdí, že to bylo v roce 1949, avšak Jaroslav Němec³⁸ uvádí již rok 1948.

V uměleckém rozboru mobiliáře Emanuela Pocha autor uvádí: „Kazatelna klasicist. z r. 1789 od J. Neumanna z Jablonného s poprsím sv. Petra.“³⁹ Jedná se však o barokní dílo.

Tuto kapitolu zakončíme tvrzením Very Schaubera a Hanse Schindlera, kteří tvrdí, že rodištěm sv. Zdislavy je Křižanov na Moravě ležící ve Slovenské republice.⁴⁰

³⁴ W. HAMBURGER., *Medizinische Topographie und Geschichte der Excell. gräfl. Clam=Gallas'schen Herrschaft Lämberg und der benachbarten Stadt Gabel*, Prag 1837, s. 156.

³⁵ Viktor PINKAVA, *Geschichte der Stadt Gabel und des Schlosses Lämberg in Böhmen*, Gabel 1897, s. 54-

Pavel ZAHRADNIK, Pavel VLČEK, *Jablonné v Podještědí*, s. 7.

³⁶ Wilhelm BAUTZT, *Biographisch – Bibliographisches Kirchenlexikon*, Herzberg 1998, s. 366 – 367.

³⁷ Tomáš ČERNUŠÁK, - Damián NĚMEC -Augustin PROKOP, *Historie dominikánů v Českých zemích*, Praha 2001, s. 163, 164.

³⁸ Jaroslav NĚMEC, *Legitimita a význam kanonizace blahoslavené Zdislavy*, in: Sborník ke svatořečení paní Zdislavy z Lemberka, Praha 1995, s. 21.

³⁹ Emanuel POCHE, *Umělecké památky Čech*, 1. díl, Praha 1977, s. 562.

⁴⁰ Vera SCHAUBER, Hans Michel SCHINDLER – *Bilderlexikon der heiligen*, München 1999, s. 805.

4 Historie města Jablonné v Podještědí

4.1 Etymologie názvu města Jablonné v Podještědí

Název Jablonné se poprvé v pramenech vyskytuje v roce 1249, a to za jménem Havla z Lemberka a z Jablonného (*Gallus de Yablouni*). Ve stejném roce se objevuje i spojení *in Gavela*. Obě podoby názvu se vyskytují vedle sebe. Pojmenování nejspíše vzniklo podle jabloní, jež se tu měly vysazovat. Do roku 1391 se setkáváme s těmito slovními spojeními: *Conradus de Gablona* (1282), *Gabl* (1335), *Gablona* (1352), *de Jablony*. V roce 1391 se název změnil na Jablonné. Bylo to proto, že se město rozdělilo na dvě.⁴¹ Z roku 1398 pochází tato slova: *in Jablonnych medio oppido*. Vyskytuje se také latinizovaný název *Gablona* (1399) nebo *zu Gabil* (1404). V roce 1447 byla obec spojena. Jméno v množném čísle však zůstalo. Dále se píše: *civitati sue jablona* (1466), *půl města Jablonne ... při městě Jablonny* (1601), *Jablon*, městečko (1654), *Gabel*, *Gablona*, *opevněné město* (1720), *Gabl* (1757), *Gabel*, *Gabloň*, *Jablona* (1790), *Gabel*, *municipální město s trhy* (1802), *Gabel* (1843), *Jablonné*, *Gabel* (1854), *Jablonné* (1868 a 1880). Od roku 1902 byl používán název *Německé jablonné*, *Deutsch Gabel*. Poslední změna názvu byla na *Jablonné v Podještědí*. Toto jméno je běžně používáno dodnes.⁴²

4.2 Původ Jablonného

V některých publikacích nalézáme legendu o tom, že město založila Přibyslava, sestra sv. Václava a Boleslava I., která měla být do těchto končin provdána. V roce 945 měla dát vystavět kolem města pevné zdi. Zemřela v Jablonném, kde byla pohřbena pod kopcem Krutina. Několik let po její smrti nechal nad hrobem muž jménem Chotislav postavit kapli.⁴³ Příběh uvedl ve Václav Hájek Libočan ve svém díle *Kronika česká*. K tvrzení, že se tato událost stala právě v Jablonném, chybí pramenné podklady. Jedná se až o novověké podání. To samé se vztahuje k výroku, že původním obyvatelstvem v Jablonném měli být Slované. To je vyvozováno z názvu města Jablonná.

Osada vznikla v první kolonizační vlně. Postupně se rozrůstala v sídliště městského typu s vlastním trhem. Význam Jablonného určovala jeho poloha. Rozkládalo se na po-

⁴¹ V roce 1391 si Jablonné rozdělili dva synové Jindřicha Berky z Dubé.

⁴² Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, 2., Praha 1997, s. 537.

⁴³ Jana BLAŽKOVÁ a kol., *Jablonné v Podještědí: Pohledy do minulosti*, Česká Lípa 1998, s. 103.

sledním úseku záhvozdské cesty z centra českého království do Žitavy. Je možné, že se v něm nalézala i zemská celnice.⁴⁴

První písemné zmínky pocházejí z roku 1249. Jedná se o dva prameny. Prvním je darovací listina olomouckého biskupa Bruna ze Schaunburgu, vydaná 22. února v Jablonném, kde tento muž v té době se svým dvorem přebýval. Druhou je listina vydaná králem Václavem I. v Praze dne 22. září. V té je zmíněn Havel z rodu Markvarticů mezi svědky s přídomkem z Lemberka a z Jablonného.⁴⁵

4.3 *Majitelé panství a privilegia udělená městu*

Havel z Lemberka a z Jablonného byl prvním doloženým vlastníkem panství. Založil v něm farní románsko-gotický kostel sv. Kříže. Jeho žena Zdislava, později svatořečená, pozvala do Jablonného dominikánský řád žebravých kazatelů, kteří se vždy usidlovali ve městech, aby měli blíže k věřícím. Manželé zde nechali řádu vystavět klášter a kostel sv. Vavřince.⁴⁶

Dalším vlastníkem se nejspíše stal Havel z Lemberka a ze Zvířetic, syn Havla a Zdislavy. Kolem roku 1280 došlo k dělení leberského panství mezi jeho bratry.⁴⁷ Jablonské panství připadlo Zdislavovi, který byl prvním členem zvířetické větve rodu. Poté ho dědí jeho synové Heřman a Markvart ze Zvířetic, od roku 1317 z Jablonného. V 60. letech 14. století panství přebírá Heřmanův syn Havel a po něm jeho synové Jan a Hašek. Mezi významnější události panství patří v roce 1364 udělení práva měšťanům na volný odkaz až do pátého kolena a v roce 1368 založení městské knihy.⁴⁸

V letech 1383 či 1386 kupuje město Jindřich Berka z Dubé. Zařídil obci potvrzení svobod, výroční a týdenní trh a cla. V roce 1391 si Jablonné rozdělili jeho dva synové. To se projeví ve změně českého názvu města z názvu v jednotném čísle Jablonná, na množné číslo Jablonné. V roce 1399 získalo Jablonné městský řád. Jindřich Berka z Dubé mladší dal také obyvatelům města právo volného odkazu až do pátého kolena.

⁴⁴ Petra ŠTERNOVÁ a kolektiv, *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji*, Liberec 2010, s. 199.

⁴⁵ Pavel ZAHRADNÍK - Pavel VLČEK, *Jablonné v Podještědí dominikánský konvent s kostelem sv. Vavřince a sv. Zdislavy*, Praha 2004 (strojopis uložený u dominikánů v Jablonném v Podještědí), s. 1.

⁴⁶ Jiří KROPÁČEK a kol., *Severní Čechy - Krajina, historie, umělecké památky*, Praha 1981, s. 12.; ŠTERNOVÁ a kol., *Soupis*, s. 199.

⁴⁷ Havel z Lemberka zemřel kolem roku 1253. Nevíme přesně, proč bylo panství děleno až v roce 1280. Je možné, že nejprve připadlo synu Havla z Lemberka, který se jmenoval stejně jako otec.

⁴⁸ KUČA, *Města a městečka*, s. 537, 538.

Ottův slovník naučný: Praha 1998, s. 978. (online:

<http://ia600402.us.archive.org/13/items/ottvslovnknauni30ottogoog/ottvslovnknauni30ottogoog.pdf>).

Po rozdělení panství se první část dostala roku 1405 do vlastnictví pánů z Lipé. Druhou získali páni z Vartemberka asi v roce 1418. Za husických válek bylo město v roce 1425 či 1426 napadeno a vypáleno. Příčinou ataku se stala, náboženské vyznání zdejší šlechty.

V roce 1433 ji Berkové z kuřívodské linie získali zpět a v roce 1447 spojily obě části zase do jednoho celku Jindřich Berka z Dubé a Lipé. Roku 1466 Jiří z Poděbrad obnovil městu ztracená privilegia, zvláště pak výroční trh, pondělní týdenní trh a clo. O dva roky později bylo Jablonné obléháno Žitavskými.⁴⁹

Bratři Václav, Jindřich, Hynek, Albrecht a Kryštof z Dubé požádali krále Vladislava II. Jagellonského o udělení znakového privilegia a roku 1525 určili robotní povinnosti obyvatelům města Jablonné a vesnicím České Vsi, Krotenufu, zaniklá ves na místě zámku Nový Falkenburk, a Markvarticím.⁵⁰ Roku 1528 koupil Jablonné Zdislav Berka z Dubé, za něhož získalo Jablonné v roce 1534 právo pořádat koňské trhy a o rok později dva výroční trhy.⁵¹ Nechal také snížit obyvatelstvu robotu. Dále ho vlastnil jeho strýc Kryštof a dále pak Kryštofovi synové Jindřich a Zdislav. Ti panství roku 1565 opět rozdělili.

Jindřichův podíl zdědil jeho syn Volf a po něm druhý syn Jindřich, který část majetku prodal roku 1599 Markétě Hozlauerové z Liběchova. Panství spravovala se svým manželem Vladislav Hozlauer z Hozlau. Ten se svým vojskem dělal nájezdy na město, ve kterém rabovali a plundrovali jej. Měšťané proto odbojně povstali proti svému pánu. Celou záležitost nakonec zklidnil císař Rudolf II. Do města vyslal císařského komisaře. Ten sepsal s měšťany 28. září 1609 smlouvu a tím utišil situaci.⁵² Rok potom prodal pan Hozlaer z Hozlau svou část Jablonného Ladislavu Berkovi z Dubé.⁵³ Za neklidných událostí byly v roce 1602 založeny farní matriky. Dne 8. října 1614 projel skrz Jablonné český král Ferdinand II. V roce 1615 pan Ladislav zemřel, poručníkem jeho dětí byl stanoven Leo Burian Berka. Ten dal v roce 1616 panství do zástavy Kryštofu z Donína. Po jeho smrti v roce 1618 přešlo na jeho syna Konráda. Majetek byl po porážce u Bílé Hory konfiskován a přešel na Jana Dittricha, syna Ladislava Berky.⁵⁴

⁴⁹ KUČA, *Města a městečka*, s. 539.; Ottův slovník naučný (online), s.

⁵⁰ KUČA, *Města a městečka*, s. 537, 539.; BLAŽKOVÁ a kolektiv, *Jablonné v Podještědí*, s. 33 - 56.

⁵¹ Ottův slovník naučný, (online) S. 978.

⁵² Viktor PINKAVA, *Geschichte der Stadt Gabel und des Schlosses Lämberg in Böhmen*, Gabel 1897, s. 46.

⁵³ KUČA, *Města a městečka*, s. 537, 539.

⁵⁴ KUČA, *Města a městečka* s. 539.; August SEDLÁČEK, *Hrady zámky a tvrze království českého*, díl desátý, Praha 1997, s. 280.

Jindřich Wolf Berka z Dubé v roce 1623 koupil Jablonné a spojil je zase v jedno město, totiž do podoby před rozdělením v roce 1565. Nechal z něj vyhnat evangelického pastora. Protestantští duchovní přišli do Jablonného již v roce 1553. Usadili se u kostela Narození Panny Marie. Jejich působení podporoval Vladislav Hozlauer z Hozlau byl také utrakvista. Svoboda náboženského vyznání, již nechal vyhlásit císař Rudolf II. v roce 1609, uvolnila prostor pro šíření evangelických myšlenek. Po potlačení stavovského povstání v roce 1620 prosadil císař Ferdinanda II. politiku rekatolizace svého území. Obyvatelé Jablonného se však své víry nechtěli vzdát. Jejich přestup ke katolictví se Jindřichovi zdařil až s přispěním císařského komisaře hraběte Zdeňka Lva Libštejnského z Kolovrat, který přivedl do města vojsko. Nepoddajné osoby byly vězněny.⁵⁵ Za Jindřichova panování napadla Jablonné v roce 1632 švédská armáda, která město dobyla a vypálila klášter⁵⁶. Podařilo se ho plně obnovit až v roce 1683⁵⁷

V roce 1651 zemřel Jindřich. Město zdědil jeho syn František Antonín Berka z Dubé. V roce 1686 postihla Jablonné epidemie moru, kvůli níž skonala téměř polovina obyvatel města.⁵⁸ Roku 1706 zemřel František Antonín a s jeho osobou vymírá rod Berků z Dubé po meči.⁵⁹ Možná i fakt, že byl posledním svého rodu, rozhodlo o tom, že se v dosti pokročilém věku, 64 let, v Jablonném pouští v roce 1699 do stavby honosného chrámu. Její návrh svěří do rukou nadějného architekta, a pozdějšího vrchního císařského architekta, Johanna Lucase Hildebrandta.⁶⁰

Po smrti Františka Antonína v roce 1706 zdědil panství jeho nevlastní bratr František Antonín Nostic.⁶¹ Nedržel ho však dlouho. O dva roky později ho od něj kupuje Františka Rosalie Kinská, ovdovělá sestra Františka Antonína Berky.⁶² Po jejím skonu v roce 1714 zdědil panství hrabě Václav Albert z Vrbna a Freudenthalu. Ten ho v roce 1718 prodal Janu Jáchymovi Pachtovi z Rájova.⁶³ V držení tohoto rodu bylo do roku 1867. Během té doby bylo město roku 1757 obsazeno za Sedmileté války Prusy, za na-

⁵⁵ Ottův slovník naučný s. 978. (online); Jindřich RŮŽIČKA, *Město Jablonné v Podještědí a jeho dějiny v písemnictví, Konec třicetileté války a závěrečné etapy rekatolizace*. In: Zpravodaj města Jablonného v Podještědí, 1997/5 a 6 (online: sphmjablonne.websnadno.cz/REKATOL.DOC)

⁵⁶ PINKAVA, *Geschichte der Stadt Gabel*, s. 50.

⁵⁷ ŠTERNOVÁ a kolektiv, s. 199.

⁵⁸ PINKAVA, *Geschichte der Stadt*, s. 51, 52.

⁵⁹ Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, Praha 2008, s. 70.

⁶⁰ Pavel VLČEK a kol., *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Českých zemích*, Praha 2004, s. 235.

⁶¹ ZAHRADNIK - VLČEK, *Jablonné v Podještědí*, s. 7,8. (strojopis)

⁶² Oldřich J. BLAŽIČEK, Pavel J. M. PREIS, *Dominikánský kostel sv. Vavřince v Jablonném*, Olomouc 1948, s. 10.

⁶³ ZAHRADNIK - VLČEK, *Jablonné v Podještědí* s. 10. (strojopis)

poleonských válek polským vojskem v čele s knížetem Poniatowskim. Dne 19. srpna byl ve městě sám francouzský císař Napoleon Bonaparte.⁶⁴ Krom pobytu nepřátelských vojsk stihla Jablonné ještě větší katastrofa. Dne 11. května 1788 vzplanul ve městě požár. Podlehla mu velká část města včetně obou kostelů. Za vlády Pachtů z Rájova získalo město v roce 1765 právo provozovat hrdelní soud. Roku 1867 přebírá Jablonné baron Palme.⁶⁵ V roce 1872 se v Jablonném usazuje E. Mattausch, továrník z Benešova nad Ploučnicí. Od roku 1901 liberecký továrník Jan Liebig. V roce 1900 vznikla trasa Mimoň - Liberec a v roce 1905 Cvikov- Jablonné v Podještědí.

Za první světové války byl v Jablonném zřízen zajatecký tábor pro válečné zajatce. Rozhodlo o tom městské zastupitelstvo 27. října 1914. Jeho stavba začala 2. listopadu. Podílelo se na ní 100 dělníků, díky tomu byla do zimy hotova. Postaveny byly ubikace pro 600 mužů.⁶⁶ Váleční zajatci zde pobývali do konce války. Opuštěný tábor pak sloužil jako azyl pro armádu ukrajinských nacionalistů. Po jejich odchodu v roce 1921 byly budovy státem vykoupeny a rozebrány.⁶⁷

Po podepsání Mnichovské dohody z 29. na 30. září 1938 bylo Jablonné připojeno k Německé říši. Po skončení druhé světové války bylo území navráceno Československé republice, jeho obyvatelé německého původu byli nuceně odsunuti do Německa. Do města se přistěhovali lidé z nejrůznějších končin Československého státu.

Největší slávy se Jablonnému dostalo 21. června 1995, kdy proběhla velkolepá mše, na oslavu svatořečení Zdislavy z Lemberka.⁶⁸ V roce 1996 bylo Jablonné v Podještědí prohlášeno za památkovou krajinnou zónu širšího okolí hradu Lemberk.⁶⁹

4.4 Územně správní příslušnost Jablonného

Město v době svého vzniku patřilo pod panství Lemberk, pak, kolem roku 1280, pod panství Jablonné v Podještědí. Když bylo v roce 1565 rozděleno na dva díly, jeden odprodáný díl připadl pod zámek Nový Falkenburk. Od roku 1654 spadalo panství pod Boleslavský kraj. V roce 1850 nově vznikl okres Jablonné v Podještědí. Mezi léty 1938 až 1945 bylo zabráno Německem. Patřilo nejprve pod okres Liberec a od roku 1942

⁶⁴ W. HAMBURGER, *Medizinische Topographie und Geschichte der Excell. gräfl. Clam=Gallas'schen Herrschaft Lämberg und der benachbarten Stadt Gabel*, Prag 1837, s. 161.

⁶⁵ KUČA, *Města a městečka*, s. 539, 542.

⁶⁶ BLAŽKOVÁ a kolektiv, *Jablonné v Podještědí*, s. 97.

⁶⁷ BLAŽKOVÁ a kolektiv, *Jablonné v Podještědí*, s. 99.

Vojsko ukrajinských nacionalistů se dostalo na území Československa poté, co se na jedné straně bránilo proti ruským bolševikům a na druhé Polákům, usilujících o ukrajinské území.

⁶⁸ BLAŽKOVÁ a kolektiv, *Jablonné v Podještědí*, s. 38, 39.

⁶⁹ ŠTERNOVÁ a kolektiv, *Soupis*, s. 199.

opět pod Jablonné v Podještědí. Po roce 1940 splynuly s městem osady Markvartice a Česká Ves. Roku 1949 se dostalo pod okres Liberec-okolí.⁷⁰ V roce 1960 přešlo pod nově vzniklý okres Česká Lípa. V roce 1980 byly k Jablonnému připojeny v rámci integrace obcí tyto vesnice: Heřmanice, Kněřice, Lvová, Petrovice, Postřelná, Kněžičky, Kunová, Pole u Jablonného, Valdov, Zámecká, Zpěvná a Židovice. Od 1. 1. 2003 byly zrušeny okresní úřady a ustanoveny územní obvody pověřených obcí druhého stupně a správní obvody obcí třetího stupně, s rozšířenou působností. Jablonné je obcí druhého stupně a patří pod obvod Česká Lípa. Od roku 2007 bylo město připojeno k okresu Liberec.⁷¹

4.5 Významné stavby

4.5.1 Tvrz

Nejspíše vznikla v první čtvrtině 14. století. Písemně je doložena až v šedesátých letech tohoto století. Do roku 1447 byly sídlem zdejší vrchnosti. Od druhé poloviny 16. století není již připomínána. Nejspíše zanikla při obléhání Jablonného žitavským vojskem v roce 1468. Místo, kde tvrz stála, není známo.⁷²

4.5.2 Městské opevnění

Hradby vznikly nejspíše se vznikem města, v průběhu 13. století jako fortifikační prvek využívající přirozené povrchu terénu. První písemná zmínka o nich pochází z roku 1399. Jde o zápis zabývající se statusem města. Písař poznamenal: „uvnitř i vně hradeb.“ V roce 1837 byla zbořena brána na vnitřní straně a vyšší patra věže, aby nepřekáželi formanským povozům. V následujícím roce byla, z rozhodnutí okrašlovací komise, zbořena Horní brána. Dodnes se částečně dochovala hradební zeď s otevřenými hranolovými baštami ve větší části městského obvodu, a také zbytky jižní městské brány. Podle nich můžeme zjistit původní parametry opevnění. Například ze zbytku hradebního ochozu ve dvorním objektu čp. 79 můžeme vyčíst, že hradba měla u paty zdíva sílu 160 cm a dosahovala výšky 240 cm.⁷³

⁷⁰ BLAŽKOVÁ a kolektiv, *Jablonné v Podještědí*, s. 115.

⁷¹ Miloslav SOVADINA, *Změna v územním rozsahu okresu Česká Lípa*. in: Bezděz. Vlastivědný sborník Českolipska, 16, 2007, s. 283.

Charakteristika okresu Liberec, Český statistický úřad, online z: http://www.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_lb (Aktualizováno dne: 12. 4. 2012)

⁷² KUČA, *Města a městečka*, s. 539.

⁷³ BLAŽKOVÁ a kol., *Jablonné v Podještědí*, s. 18,19.; Karel KUČA, *Města a městečka*, s. 539; ŠTERNOVÁ a kol., *Soupis*, s. 206.

4.5.3 Kostel Nalezení sv. Kříže, od roku 1457 Narození Panny Marie

Nejstarší zmínka o kostele pochází z nedatované listiny pražského biskupa Tobiáše z Bechyně (biskupem v letech 1279–1296), kdy tento muž dovoluje cisterciáckému klášteru v dnešním Hradišti nad Jizerou, dovolil spravovat kostel Nalezení sv. Kříže v Jablonném. Měl zde být zachován i diecézní kněz. V roce 1352 byl kostel uveden v starším papežském rejstříku jako děkanský, kterému podléhalo 14 far. Dne 31. července 1378 daroval pražský arcibiskup Jan Očko z Vlašimi Zdislavu z Lemberka a ze Zvířetic patronátní právo jablonského kostela hradišťskému klášteru. Pán z Lemberka a ze Zvířetic si ho udržel do roku 1422. Za husitských válek byl kostel vypálen. Obnovit se ho podařilo do roku 1457, kdy došlo k znovu vysvěcení, a získal nový název Nanebevzetí Panny Marie. Dne 24. června 1758 zasáhl budovu blesk. Zničil krov, vnitřní strop, varhany a další zařízení. V letech 1781 a 1785 nechal František Josef Pachta z Rájova přestavět polovinu kostela a vystavět věž. Práce se ujal architekt Filip Heger. Neúplná přestavba vedla k rozhodnutí, aby byla fara roku 1786 přesunuta do nedalekého kostela sv. Vavřince. Dne 11. května 1788 při požáru města kostel vyhořel, ale k obnově již nedošlo.⁷⁴ V roce 1863 koupili pozůstatky kostela právo várečné měšťané a přestavěli jej na pivovar, který fungoval do roku 1933.⁷⁵ Po roce 1945 došlo v budově bývalého pivovaru ke zřízení městského muzea. Byly zde vystaveny městské muzejní sbírky, které byly ve městě střeženy od roku 1926. Po roce 1949 se do budovy nastěhovala škola a muzejním účelům. Muzeu zbyla jen jedna místnost, sloužící jako pamětní síň. Poté co bylo Jablonné v roce 1960 územně přesunuto pod okres Česká Lípa, došlo k převezení sbírek v roce 1963 do tamějšího okresního vlastivědného muzea.⁷⁶ V roce 1973 se škola přestěhovala do nově dostavěné budovy. Od té doby je budova opuštěná. V roce 2000 se samovolně zřítla část střechy objektu. V roce 2002 nechal městský úřad obnovit střechu a věž. Ta dodnes slouží jako vyhlídková.⁷⁷

⁷⁴ Renata ČERNÁ, *Kostel sv. Kříže později Narození Panny Marie*, Zpravodaj města Jablonné v Podještědí, 2008, 3, s. 14.; František GABRIEL - Petr MACEK - Pavel ZAHRADNÍK, *Kostel Narození Panny Marie v Jablonném v Podještědí*. In: Průzkumy památek, 1994/1, s. 34-42.; Karel KUČA, *Města a městečka*, s. 539; BLAŽKOVÁ a kol., *Jablonné v Podještědí*, s. 29.

⁷⁵ ČERNÁ, *Kostel sv. Kříže*, s. 14.

⁷⁶ František GABRIEL - Petr MACEK - Pavel ZAHRADNÍK, *Kostel Narození Panny Marie*, s. 34-42.; Karel KUČA, *Města a městečka*, s. 539

BLAŽKOVÁ a kol., *Jablonné v Podještědí*. 29.

⁷⁷ ŠTERNOVÁ a kol., *Soupis* s. 202; ČERNÁ, *Kostel sv. Kříže*, s. 14.

4.5.4 Kaple sv. Wolfganga

Špitální kaple sv. Wolfganga se nachází na Horním předměstí naproti hřbitovu a patří k nejstarším budovám ve městě. Jedná se o prostou raně gotickou jednodlnou stavbu s čtvercovým půdorysem a pětibokým závěrem. Vznikla nejpozději na konci 13. století, přesněji mezi léty 1279 až 1290. Byla postavena řádem cisterciáků působících v Mnichově Hradišti, dnes Hradišti nad Jizerou. Od 13. století řádové regule nakazují, aby se bratři starali o nemocné. Proto se cisterciáci ujali správy městského špitálu, který se nacházel vedle kaple. Dnes zde stojí budova Policie České republiky. Během husitských válek byla kaple zničena. Kvůli válkám byli zřejmě bratři nuceni odejít. Od roku 1421 se totiž hovoří o městském špitálu a k němu přičleněné kapli. V 16. století proběhla na kapli díky Jindřichovi Berkovi z Dubé renesanční přestavba kaple. Z té doby pochází sgrafitová výzdoba omítky. Roku 1602 byl v souvislosti s kaplí poprvé uveden špitální hřbitov. V roce 1669 byl rekonstruován interiér kaple. Další obnova proběhla kolem roku 1760 za Pachtů z Rájova, kteří nechali, na její severozápadní průčelí budovy, umístit svůj rodový znak. Ke stavbě byla roku 1850 přistavena věžička, na jejímž vrcholu je připevněn kříž, pocházejícím z Horní městské brány. K roku 1856 byl zrušen špitální hřbitov. Následné renovace proběhly v letech 1876, 1913, 1923 a 1924. Kaple sloužila do roku 1945. V roce 1961 byla obnovena sgrafitová výzdoba omítek. V roce 1969 byla kaple upravena pro potřeby smuteční obřadní síně pro město a okolí. V současné době je kaple majetkem města. Poslední větší rekonstrukce proběhla v letech 1995 a 1996.⁷⁸

4.5.5 Zámek Nový Falkenburk

Zámek Nový Falkenburk postavil mezi lety 1565 až 1572 Jindřich Berka z Dubé na místě zrušené vsi a dvora Krotenfulu. Pojmenování dostal podle blízkého hradu, který je dnes téměř neznatelnou zříceninou. Byl vystaven v renesančním stylu. Stavba byla zastřešena šindelem a měla věžičku s hodinami. V roce 1759 dal budovu přestavět František Josef Pachta z Rájova do podoby pozdně barokně až rokokového zámku. Téhož roku byla využita jako vojenský lazaret a to po bitvě u Hochkirchenu v Lužici. V roce 1867 koupil zámek baron Palme. Roku 1872 jej prodává benešovskému továrníkovi E. Mattauschovi, za něhož budova zpusťla a byla využívána jako sýpka. Od roku 1901

⁷⁸ ŠTERNOVÁ a kolektiv, s. 203

Renata ČERNÁ, Kaple sv. Wolfganga, Zpravodaj města Jablonné v Podještědí, 12/2008, s. 12,13.;
BLAŽKOVÁ a kol., *Jablonné v Podještědí*. s. 70; Karel KUČA, *Města*, s. 540.

jej koupila rodina libereckého textilního magnáta Liebiga. Ten nechal zámek restaurovat a provedl rozsáhlé novobarokní změny v interiérech.⁷⁹ Po druhé světové válce zde bylo odborné učiliště⁸⁰ a to až do roku 1963, kdy sem byl přestěhován dětský domov z Kamenického Šenova.⁸¹

Kostel sv. Vavřince (viz kapitola Bazilika minor sv. Vavřince a sv. Zdislavy)

4.5.6 Zámek Pachtů z Rájova

Zámeček Pachtů z Rájova (dnes dům čp. 345) pochází z doby kolem roku 1770. Jedná se o volnou rokokovou stavbu postavenou architektem J. J. Wirchem. Budova je jednopatrová se středním rizalitem s pilastry, který je vyvršen trojhranným štítem a doplněn balkónem. Venkovní plocha je členěná lizénami a vysokými suprafenestrami.⁸²

4.5.7 Zámek při silnici ke Lvové

Pozdně barokní zámeček při silnici ke Lvové byl postaven po roce 1788. Je volnou součástí hospodářského dvora, ve kterém se nachází klasicistní hospodářská budova postavená kolem roku 1800. Zámeček má obdélný, jednopatrový objekt se středním dvoupatrovým rizalitem vrcholícím v klasicistním štítu. Počátkem 20. století byla budova modernizována.⁸³

4.5.8 Evangelický křížový kostel

Jedná se o pseudogotický jednolodní kostel s polygonálním presbytářem a plochám stropem z roku 1901. Je zde sídlo Církve československé husitské.⁸⁴

⁷⁹ BLAŽKOVÁ a kol., *Jablonné v Podještědí*, s. 81.; KUČA, *Města a městečka*, s. 539.; Dětský domov Jablonné v Podještědí, online <http://www.ddjablonnevp.cz/?p=7>

⁸⁰ Nový Falkenburk, online: http://cs.wikipedia.org/wiki/Nov%C3%BD_Falkenburk (poslední editace: 10. 2. 2012)

⁸¹ BLAŽKOVÁ a kol., *Jablonné v Podještědí*; s. 81.; KUČA, *Města a městečka*, s. 539.; Dětský domov Jablonné v Podještědí, online <http://www.ddjablonnevp.cz/?p=7>

⁸² POCHE a kol., *Umělecké památky Čech*, 1. díl, Praha 1977, s. 560-561.; KUČA, *Města a městečka*, s. 539.

⁸³ KUČA, *Města a městečka*, s. 539.

⁸⁴ POCHE a kol., *Umělecké památky*, s. 563.; KUČA, *Města a městečka*, s. 540.

4.5.9 Sochařská výzdoba

Sloup se sochou Krista Salvátora a sochami světců, které bylo postaveno jako díku-vzdání za překonání morové epidemie roku 1680. Dokončení se datuje do roku 1687.⁸⁵ Na vysokém sloupu se tyčí socha Krista Salvátora, který obklopuje Panna Marie, sv. Josef, sv. Václav, sv. Šebestián a sv. Rozálie. Stojí zde ještě sochy sv. Jana Křtitele, sv. Jana Nepomuckého, sv. Floriána, sv. Vavřince, sv. Jáchyma, sv. Anny, sv. Vincence a sv. Vojtěcha, které přibýly zhruba ve 20. letech 18. století a jsou připisovány dílně kosmonoských Jelínků.⁸⁶ Restaurování v roce 1993 provedl akademický sochař Ladislav Šobr a restaurátor Václav Snížek.⁸⁷

Dále je ve městě umístěno pozdně barokní sousoší sv. Vincence Ferrerského s anděly nacházející se na oploceném pozemku v blízkosti baziliky sv. Vavřince a sv. Zdislavy, pocházející z doby před rokem 1770. Socha Panny Marie Immaculaty stojící v ulici Lidická. Čelní strana podstavce zobrazuje sv. Josefa s malým Ježíšem.

Barokní socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1733. Socha Madony z první poloviny 18. století, na jejímž soklu je reliéf sv. Josefa.

Sochy sv. Zdislavu a sv. Jana Nepomuckého na podstavcích s reliéfními znaky Berků z Dubé pocházející z roku 1709. Stojí na Dominikánském náměstí. Původně se nacházely na břehu Mlýnského rybníka.⁸⁸

Dále zde stojí barokní sloupová boží muka s hranolovitou kapličkou, na níž jsou reliéfy Piety, sv. Antonína, Madony a sv. Jana Křtitele pocházející se začátku 18. století. Jsou zde ještě jedna sloupová boží muka asi z roku 1700, která mají na soklu reliéf sv. Vavřince, sv. Michala, sv. Josefa a sv. Šebestiána.⁸⁹

⁸⁵ ŠTERNOVÁ a kol. *Soupis*, s. 207

⁸⁶ ŠTERNOVÁ a kol., *Soupis*, s. 207.

⁸⁷ BLAŽKOVÁ a kol., *Jablonné v Podještědí*, s. 63, 64.; POCHE a kol. *Umělecké*, s. 560-561.

⁸⁸ ŠTERNOVÁ a kol., *Soupis*, s. 208.

⁸⁹ POCHE a kol., *Umělecké*, s. 563.

5 Dominikáni

Tato kapitola se zabývá charakteristikou řádu kazatelů, jeho vznikem, působením na českém území, s ohledem na jeho činnost v Jablonném v Podještědí.

5.1 Dominikánská rodina

Do dominikánské rodiny patří dominikáni, dominikánky a laici.

5.1.1 Dominikáni

Dominikány nazýváme Ordo Fratrum Praedicatorum, Ordo Praedicatorum s. Dominici, Sacer Ordo Praedicatorum, Řád bratří kazatelů, Bratři kazatelé nebo Kazatelský řád. Jejich zkratkou je O. P. či O. Praed. Tito lidé žijí podle řehole sv. Augustina upravené o vlastní konstituce. Hesla řádu zní Veritas (Pravda), Contemplata aliis tradere (Rozjímané předávat jiným), Laudare, benedicere, praedicare (Chváliti, blahořečeti, kázati). Mezi patrony řádu se řadí Panna Marie, sv. Dominik a řádoví světci a blahoslavení jako sv. Tomáš Akvinský, sv. Petr Vetrovský. Hlavní poslání své řehole spatřují ve studijní, misijní a kazatelské činnosti. I proto situují své konventy výhradně do měst.⁹⁰

Dominikánský znak má několik podob. Původně vypadal jako stříbrná poněkud snížená špice v černém poli, který představoval rozevřený černý plášť, jež dominikáni nosí přes bílou tuniku. Později došlo k doplnění špice o sedícího černého psa držícího v pravé tlapě modrou kouli a v tlamě hořící pochodeň. Nad psem se nacházela palmová ratolest a lodyha lilie navzájem zkřížené a přecházející do černých polí štítu, který podkládal stříbrno-černě čtvrceným liliovým křížem, na němž visel růženec. Na nejvyšším konci kříže spočívá zlatá koruna, nad níž je napsáno heslo řádu Veritas.⁹¹ Občas se vyskytuje zlatá koruna ve štítě a procházejí jí palmová ratolest s lodyhou lilie, nebo černo-stříbrný štenýř ve štítě, na němž spočívá stříbrno-černý čtvrcený liliový kříž, někdy převýšený zlatou osmihrotou hvězdou. Vrcholná podoba znaku má ve stříbrném štítě bílého psa s černými ušima sedícího na červeně vázané knize se zlatými přezkami, který v tlamě svírá hnědou pochodeň s červenými plameny, obklopujícími říšské jablko převýšené zlatou hvězdou. Černý plášť potom vytváří, v kontrastu se stříbrnou, špicí, ze které vycházející zlaté papežské tíary, jež je umístěna ve středu štítu. Heraldicky napravo od ní spočívá zlatý patriarší procesní kříž a červený kardinálský klobouk s deseti

⁹⁰ Milan M. BUBEN, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, III./ 1, Žebravé řády, Praha 2006, s 11 -14.

⁹¹ Milan M. BUBEN, *Encyklopedie řádů*, s. 13-14.

třapci na každé straně. Nalevo se nachází zlatá ven stočená berla a infule. Štítem prochází zelená lodyha lilie s pěti bílými květy a palmová ratolest zelené barvy.

Knihy upomíná na poslání řádu, pes na vidění těhotné matky sv. Dominika, v němž pes zapaloval pomocí pochodně svět, jež symbolizuje koule. Toto zvíře znamená věrnost Kristu, zlatá koruna Boží království, palmová ratolest mučednictví a lodyha lilie Pannu Marii, zlatá hvězda pak vidění kmotry, které se mělo zjevit na čele sv. Dominika při jeho křtu.⁹²

Řeholní oděv se skládá z bílého hábitu, přepásaného koženým pásem se zavěšeným patnáctidesátkovým růžencem na jeho levé straně, bílého škapulíře s kapucí, dlouhého černého pláště s kapucí. Laičtí bratři se odívají do černého škapulíře s kapucí.⁹³

5.1.2 Dominikánky

Rozjímavé sestry sv. Dominika seskupil sv. Dominik ve francouzském klášteře v Prouille a přidružil je k bratrům kazatelům. Tyto jeptišky měly za úkol modlit se a vykonávat pokání. Mnišky žijí stejně jako muži z jejich řádové rodiny podle upravené řehole sv. Augustina. Rozdílný životní styl vedou klauzurované sestry a ty z kongregace sester dominikánek. První zmíněné žijí většinu času uzavřené v klášteře, s veřejností přijdou do styku minimálně. Ty druhé původně patřily mezi terciářky řádu s vlastním statutem, který v roce 1987 obdržel církevní schválení. Hlavní úkol těchto sester spočívá v práci s veřejností, například prostřednictvím vyučování náboženství, vedení katechumenátu, pomoci bratrům dominikánům.⁹⁴

Řeholní oděv dominikánek je obdobou mužského. Skládá se z bílé tuniky přepásané koženým pásem a desátkovým růžencem, bílého škapulíře, černého závoje a černé kápě.

5.2 Řád sv. Dominika

Svatý Dominik se narodil roku 1170 ve vesnici Caleruega ve Španělsku. Po odchodu z rodného domu studoval u svého strýce kněze, potom v Palencii svobodná umění a teologii. Později se stal kanovníkem biskupa z Osmy a profesorem na katedrální škole. Poté byl jmenován podpřevorem. V letech 1204 až 1206 se vydává společně biskupem Diegem na diplomatickou misi za králem Alfonsem VIII. Na cestě zpět se setkávají

⁹² Milan M. BUBEN, *Encyklopedie řádů*, s. 13-14.; Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 52.

⁹³ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády*, s. 52.; Milan M. BUBEN, *Encyklopedie řádů*, s. 14. Mirjam HRUDNÍKOVÁ, *Řeholní život v českých zemích: Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*, Kostelní Vydří 1997, s. 62, 63.

⁹⁴ Mirjam HRUDNÍKOVÁ, *Řeholní život v českých zemích*, s. 277, 278

s rozšířenou herezí katarů⁹⁵ žijících v chudobě a s bohatstvím cisterciáků, kteří vykonávají křesťanské misie. Ty se jim zdají, z důvodu rozdílných sociálních vrstev věřících a mnichů, neúčinné. Rozhodnou se tyto poměry napravit. V roce 1206 Dominik založil ženský klášter v Prouille. O rok později umírá Diego.

Roku 1208 se Dominik rozhodl založit nový řád katolické církve, řád žebravých kazatelů. Jeho hlavním posláním bylo kázání a život v chudobě. Členové řádu měli zakázáno vlastnit jakýkoliv majetek, a být bez pevných příjmů a důchodů. Měli žít z darů věřících za to, že kázali Boží slovo. Tím mělo být docíleno toho, zaprvé aby se sociálně přiblížili k lidem. Zadruhé neměli ztrácet čas starostmi o majetek. Pozdější praxe ukázala tento systém jako nefunkční. Protože, kněží žili v každodenní nejistotě, zda seženou obživu.⁹⁶

V roce 1215 se uskutečnilo první složení řádových slibů u diecézního řádu u toulouského biskupa Fulka. O rok později přijal Dominik řeholi sv. Augustina. Papežské schválení nového řádu mu vydal papež Honorius III. 22. prosince 1216. Od roku 1217 je řád dominikánů znám v celé římskokatolické církvi. Dominikány se stávají profesori i studenti univerzit, kteří chtějí zasvětit svůj život studiu, modlitbě, kázání a askezi. Ti později vychovávají další řeholní kazatele. V roce 1221 se zúčastnilo druhé generální kapituly 25 klášterů, které obývalo asi 300 řeholníků, proto vznikla potřeba strukturalizovat řád. Ten byl rozdělen na 8 provincií, do jejichž kompetence spadala území, na kterých ještě nebyly zbudovány kláštery. Klášterní prostory sloužily nejen potřebám mnichů, ale také setkávání. Bylo to z důvodu pořádání smírčích soudů, či dohod mezi jednotlivými řády. Dominik zemřel 6. srpna 1221 v Bologni. Jeho pohřební mši vedl kardinál Hugolín, pozdější papež Řehoř IX. Tentýž papež, který zakladatele řádu žebravých kazatelů, Dominika, v roce 1234 kanonizoval. Počet členů řádu dominikánů se rychle zvyšoval, a tak církevní organizace upevňovala své postavení. To způsobilo, že ji katoličtí kněží začali považovat za svého rivala. U papeže si v roce 1300 vynutí vydání buly *Super cathedram*, která dovoluje kázat pouze ve vlastním chrámu či s povolením místních farářů a biskupů. Faráři také vybírají 1/4 z výdělku za pohřební mše.⁹⁷ Pro dominikány to znamená nutnost podřizovat se farářům.

⁹⁵ Asketi, prefekti, členové sekty žijící v chudobě po vzoru Ježíše Krista

⁹⁶ Tomáš ČERNUŠÁK, Damián NĚMEC, Augustin PROKOP, *Historie dominikánů v Českých zemích*, Praha 2001, s. 14, 15; Wilhelm SCHLÖSSINGER, *Geschichte der böhmischen Dominikanerorden-sprovinz*, Prag 1916, s. 5, 6.

⁹⁷ ČERNUŠÁK - NĚMEC - PROKOP, *Historie*, s. 15-17.; W. SCHLÖSSINGER, *Geschichte*, s. 6-13.

V roce 1277 měl dominikánský řád 404 konventů, v nichž žilo 12600 členů. V roce 1303 bylo již 590 konventů. Ty byly rozděleny do 18 provincií.⁹⁸

5.3 *Působení řádu dominikánů v Českých zemích*

První kláštery dominikánů na území Českých zemí vznikají pod patronací polské provincie ve 13. století. Na organizaci vzniku prvních klášterů se podílel bl. Česlav se sv. Hyacintem., jejich činnost podporoval král Přemysl Otakar I.⁹⁹ Do Prahy přišli dominikáni v roce 1225, do Olomouce mezi léty 1230 a 1240, do Hradce Králové v roce 1238. Je známa listina, ve které král Václav I. odkazuje dominikánům finance a majetek pro stavbu kláštera. Ten byl dokončen v roce 1249. Donace takového typu nalézáme také v Brně u kostela sv. Michala, který financoval markrabě Přemysl Otakar v roce 1227. Celkově vzniklo na území Českého království 22 klášterů. Z nich 17 v královských městech a pouze 4 v poddanských. Jedním z nich byl i konvent v Jablonném v Podještědí založený v roce 1252 Havlem z Lemberka a jeho ženou Zdislavou.¹⁰⁰

V roce 1298 byla polská provincie rozdělena na polskou a českou část. Poté vznikla v roce 1301 také díky snahám Václava II. samostatná provincie Čech a Moravy. Prvním českým provinciálem se stal Zdislav, bývalý polský provinciál.¹⁰¹ Nepokoje vyvolané husity přinesly řádu téměř úplnou zkázu. Většina klášterů byla vypálena, kněží uprchli či byli pobiti.¹⁰² Proto byli povoláni členové řádu z jiných provincií. Po pražské defenestraci v roce 1618 byli všichni kněží vypovězeni¹⁰³. Po roce 1620 se opět navracují. Překonávají prvotní krizi, způsobenou třicetiletou válkou a postupně obnovují svůj vliv. V roce 1706 má česká provincie 27 klášterů. Připojilo se k ní osm slezských konventů. Války o rakouské dědictví však tento počet snížily na dva, v Těšíně a v Opavě. Pohromou pro řád byly josefínské reformy, jež úplně zrušily ženské kláštery. Jeptišky musely přejít k voršilkám. Většina mužských klášterů byla zrušena. Zbylo jen 5 klášterů. Provincii bylo zakázáno spojení s ústředím, kvůli potlačení jeho vlivu na ni. Do řádu nesměl být přijímán nový dorost. Leopold I. tato přísná nařízení v roce 1791 částečně odvolal.

⁹⁸ ČERNUŠÁK - NĚMEC - PROKOP, *Historie*, s. 18.

⁹⁹ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 51.

¹⁰⁰ Další tři byly založeny v Turnově, v Sezimově Ústí a v Šumperku.; ČERNUŠÁK - NĚMEC - PROKOP, *Historie*, s.18–32.

¹⁰¹ SCHLÖSSINGER, *Geschichte*, s. 38-40.

¹⁰² V roce 1573 žili na území české provincie pouze tři mniši domácího původu.

¹⁰³ V Brně byli pobiti.

V roce 1844 měla česká provincie 46 bratrů a rakouská 40. Toto mělo za následek připojení české provincie k říšské provincii dominikánů v roce 1857. V roce 1876 žádá řád o obnovení českého noviciátu, čemuž bylo vyhověno. V roce 1900 byla dána žádost o znovuvytvoření samostatné české provincie. V této době již vládl mezi českými Němci nacionalismus, a proto proti žádosti protestovali. Generální kapitula řádu, konaná v roce 1904, nařídila magistrovi, aby provedl vizitaci říšské provincie a následně sám rozhodl o jejím rozdělení či setrvání současného stavu. Dne 14. září 1905 magistr Hyacinth Mario Cormier obnovuje českou provincii a jejím prvním provinciálem jmenuje Václava Bubeníka.

Česká provincie se od počátku vypořádává s nacionalismem. Německé konventy sice patří do české provincie, ale jsou spravovány rakousko-uherským provinciálem. V první světové válce se konventy potýkají s nedostatkem financí i personálu. Členové řádu jsou povoláni do vojska jako feldkuráti. Korespondenční kontakt s řádovým ústředím byl omezen. Po válce vydává magistr řádu oběžník, ve kterém nabádá bratry k návratu do klášterů do jednoho měsíce po skončení války. Navrátilivší se měli vykonat desetidenní exercicie a obnovit řeholní život. Se vznikem Československé republiky vytanul problém s konventy, které patřily pod rakousko-uherského provinciála. Jednalo se o klášter v Košicích, Chebu a Ústí nad Labem. Jejich převod pod českého provinciála trval do roku 1927. Mezi léty 1927 a 1928 byly uzavřeny dohody mezi Vatikánem a Československem o tom, že území české provincie bude totožné s hranicí republiky. K Čechám, Moravě a části Slezska přibylo Slovensko. Další podrobnosti však dohodnuty nebyly, a tak neshody, hlavně co se týče majetku řádu, byly stále otevřeny. V období první republiky se členové řádu dominikánů zaměřují na misi konanou prostřednictvím šíření tiskovin. Vydávají časopis *Růže dominikánská*, zakládají nakladatelství *Krystal*. Krom toho přispívají i do jiných periodik, pořádají přednášky, kurzy, lidové misie. Dominikáni žili aktivním společenským životem. Uvnitř řádu se utvořily dva názorové proudy zabývající se budoucností řádu. Jeden z nich prosazoval život v menších skupinách, které by tak mohly obhospodařovat větší území. Druhý chtěl, aby příslušníci řádu pobývali ve větších společenstvech, více času trávili vzděláváním sama sebe. V roce 1933 proběhla vizitace magistra Martina Stanislava Gilleta, který rozhodl o zavedení druhé vize. Pro její uskutečnění bylo nutno zavřít některé konventy.

Po mnichovské dohodě v roce 1938 správně připadly Litoměřice a Znojmo pod Německo a Košice pod Maďarsko. Kapitula prohlásila, že tyto konventy nadále nespádají na území Československé republiky. Znojemský převor Augustin Scherzer byl jmeno-

ván vikářem klášterů ve Znojmě a Litoměřicích. V Košicích byla situace složitější z toho důvodu, že v něm převážně pobývali slovenští mniši, kteří odmítli přejít pod maďarského provinciála. Na území Slovenského štátu nebyl žádný další klášter, tudíž byli bezprizorní. Nakonec se usídlují v Trenčíně v roce 1940. Během druhé světové války je situace dominikánského řádu nelehká. Členové řádu nemuseli, tak jako v první světové válce, na frontu, i tak byly zaznamenány ztráty na životech. Někteří kněží nepřežili výslech gestapem, jiní byli kvůli svým kázáním přesunuti do pracovních táborů. I přes zhoršené podmínky plynoucí z válečného stavu plní řád své apoštolské poslání.

Po skončení války se představení řádu snažili o co nejrychlejší návrat k normálu. V první řadě bylo nutné zajistit řádový majetek uvolněný německou okupační armádou, aby o něj dominikáni v nastalém poválečném zmatku nepřišli. Jednalo se hlavně o konvent v Litoměřicích, Znojmě, Chebu a Ústí nad Labem., dále pak v Jablonném v Podještědí. Celý proces byl ztížen situací na Slovensku, a to jak nedořešeným majitelem košického kláštera, do kterého se po válce navrátili slovenští bratři, tak i žádostí těchto bratří o zřízení noviciátu v tomto klášteře a v neposlední řadě situací v Těšíně, odkud se byli nuceni bratři přemístit do Košic. K tomu 14. prosince 1947 nečekaně umírá provinciál Tomáš Dittl.¹⁰⁴ Smrt tohoto muže můžeme považovat jako symbolický konec jedné dějinné epochy řádu dominikánů.

Novým provinciálem byl zvolen Ambrož Svatoš, dosavadní novicmistr v Olomouci a redaktor *Růže dominikánské*. Většina dominikánských bratří doufala v dobré úmysly komunistické strany. Tyto představy se rozplynuly. Od února 1948 se zvyšoval útlak církve. Postupně byla omezována publikační činnost. Vydávání katolických časopisů bylo zakázáno k 1. prosinci 1948. V roce 1948 započalo pronásledování všech církevních osob, které byly neprávem odsuzovány k mnoha letům vězení. Kvůli tomu trpěly konventy personálním nedostatkem. To doléhalo i na pastorační činnost řádu. Dominikánským bratrům byl překažen veškerý styk se svým střediskem v zahraničí. Bratři v zahraničí byli donuceni zůstat, tam kde jsou. Žádným dalším osobám nebylo dovoleno vycestovat. V průběhu roku 1950 se uskutečnily dvě etapy Akce K, během nichž byli internováni téměř všichni členové řádu. Dominikánský majetek byl zabrán. V internačních táborech bylo zakázáno nosit řádový hábit a konat bohoslužbu. Nejprve proběhl převoz řeholníků a jejich rozmístování mezi různými kláštery. Později byli propuštěni, v zápatí na to naverbováni do technických praporů. Jejich vojenská služba

¹⁰⁴ ČERNUŠÁK -. NĚMEC - PROKOP, *Historie*, s. 167.

trvala tři a půl roku, běžná služba dva roky. Poté se měli bratři navrátit ke svým rodinám. V roce 1956 podali bratři Štěpán Masiak, Jaroslav Frk a Augustin Scherz žádost o dovolení přijímat úvazky ve farní správě. To jim bylo dáno, a tak se pod dohledem Státní bezpečnosti ujímají pastoračního úřadu.

Během první poloviny padesátých let komunisté svými zásahy fakticky zrušili církevní instituce. Dominikáni za těchto okolností nemohli plnit řádové stanovy. Ať už šlo o volbu nového provinciála, která se měla konat v roce 1950, nebo o právní úkony spojené se souhlasem magistra řádu. Proto provinciál Ambrož Svatoš podal v roce 1950 žádost magistrovi řádu, ve které prosil o prodloužení svého úřadu bez potřebných voleb. Magistr mu vyhověl a nejen to, dokonce ho 4. května jmenoval vikářem české provincie. Díky tomu měl větší řádové právní kompetence.¹⁰⁵

Amnestie z roku 1960 se týkala i vězňů dominikánů. Ti byli podmíněčně propuštěni, aby ji neporušili, měli za povinnost najít si civilní zaměstnání. Což nebylo jednoduché. Plnohodnotná občanská práva jim navrácena nebyla. Styk s řádovým ústředím i členy provincie byl velmi komplikovaný.

K malému zlepšení došlo v roce 1968. Provinciálovi bylo dovoleno vycestovat do zahraničí. Účastnil se generální kapituly řádu v Chicagu, kde řádové bratry informoval o situaci v Československu a získal kontakty. Na konci roku navštívil v Římě magistra řádu. Magistr sanoval všechna právní akta z období 1848 až 1968, která byla vydána za okolností, kdy nebyly dodrženy formální náležitosti. Dále Svatoše osobně jmenoval českým provinciálem a vikářem. Svatošovo postavení v řádu bylo potvrzeno v řádových volbách v roce 1969.

Do řádu byli přijati noví studenti teologie, novici řádu dominikánů. Mezi nimi i současný arcibiskup pražský a kardinál P. Dominik Duka. Bratři mohli v omezené míře vystupovat na veřejnosti, jako dominikáni.

V srpnu roku 1968 měl řád 40 členů, kteří nuceně žili v soukromých bytech. Byli však přičleněni do tří konventů. Tím byly dodrženy stanovy řádu. Dalších 7 bratří z provincie žilo v zahraničí. Bratří, kteří zastávali farní úřad, bylo nejméně 12.

Od poloviny roku 1969 začíná postupné utužování systému a zpřísnování dozoru nad církví. Na toto období se dominikáni v průběhu roku 1948 dobře připravili. Byla ustanovena základní a rozšířena struktura řádu. To znamená, že kromě provinciála byli jmenováni ještě dva vikáři, pro České země P. Dominik Duka a pro Slovensko P. Aqu-

¹⁰⁵ ČERNUŠÁK -. NĚMEC - PROKOP, *Historie*, s. 192, 193.

nes Gabura.¹⁰⁶ Také díky tomu mohla lépe fungovat podzemní činnost řádu. Pokračovalo přijímání do noviciátu a klerikátu a studium pod diecézní záštitou na teologických fakultách v Litoměřicích a v Bratislavě. Zjevný růst řádu probíhal i na Slovensku. Vnitřní sílu provincie lze pozorovat na jejím dalším cíli. Tím byl zájem na vyřešení svěcení nových kněží a možnost mít českého zástupce v generální kapitule. S tou se zástupci české provincie navzájem kontaktují prostřednictvím kurýrů většinou přes Polsko či NDR. V roce 1986 byl na vlastní žádost Ambrože Svatoše na post provinciála dosazen P. Dominik Duka. Členové řádu se aktivně podíleli na událostech roku 1989. Po pádu komunistického režimu bylo jejich hlavním úkolem normalizovat řádový život podle stanov dominikánů, navrátit se do klášterů a obnovit pastorační činnosti. To bylo s větší či menší námahou uskutečněno.

Velké události pro české dominikány proběhly 16. dubna 1993 v Praze, kde se konalo celoevropské setkání provinciálů dominikánského řádu. Další pak byla kanonizace bl. Zdislavy 21. května 1995 a o rok později udělení titulu baziliky minor chrámu sv. Vavřince a sv. Zdislavy.

V současné době je provinciálem Benedikt Mohelník. Konventy bratří fungují v Praze, Olomouci, Znojmě, Jablonném v Podještědí a v Plzni. Dominikánky působí v Lysolejích.¹⁰⁷ Kongregace sester se nachází v Bojkovicích, v Brně, v Jablonném v Podještědí, v Olomouci, v Plzni, v Praze a ve Střelčicích.¹⁰⁸ Laická sdružení se setkávají v Praze, Brně, Plzni a Olomouci.¹⁰⁹

5.4 Působení řádu dominikánů v Jablonném v Podještědí

Dominikáni byli do Jablonného s největší pravděpodobností povoláni Zdislavou, manželkou majitele panství Havla z Lemberka. Ta se s řádovými otci setkala v Brně na dvoře svého otce pana Přibyslava z Křižanova, který patřil mezi kulturní střediska Moravy.¹¹⁰ Pozvání dominikánů můžeme chápat jako přenesení kulturních, duchovních hodnot či určitých módních trendů do Zdislavina nového domova. Nevíme přesně, kdy otcové kazatelé do Jablonného přišli. Jelikož se však jedná o řád příměstský, neměl by

¹⁰⁶ Nové stanovy, které dokumentují členění a řízení provincie, byly vypracovány P. Dominikem Dukou a schváleny generální radou řádu 30. ledna 1980.

¹⁰⁷ Dominikánská rodina, dostupné online z: <http://www.op.cz/>, staženo 11. dubna 2012.

¹⁰⁸ Kongregace sester dominikánek, dostupné online z: <http://www.dominikanky.cz/komunity>, staženo 11. dubna 2012.

¹⁰⁹ Dominikánská rodina, dostupné online z: <http://www.op.cz/>, staženo 11. dubna 2012.

¹¹⁰ Tomáš EDEL, *Příběh ztraceného kláštera blahoslavené Zdislavy*, Praha 1993, s. 15.

jeho příchod být dřív než založení města v roce 1249, ale ne déle než v průběhu roku 1251. To odvozujeme od toho, že dominikánský klášter v Jablonném byl založen ještě za Zdislavina života. Paní z Lemberka zemřela v lednu roku 1252.¹¹¹

První písemná zmínka o dominikánech z Jablonného v Podještědí pochází z 2. listopadu 1252. Jedná se o zprávu kardinála Huga ze Saint-Cher, zveřejněnou jeho vyslancem Gerardem z Pforzheimu, z níž vyplývá, že mají být uděleny odpustky na 40 dní pro všechny, kdo přispějí na výstavbu klášterních budov.¹¹² Klášter byl pravděpodobně dostavěn 1269, neboť se v něm toho roku konala kapitula Českopolské provincie.¹¹³ Z roku 1389 pochází smlouva mezi konventem a Peczko Mollnerem, občanem Žitavy. Je na ní podpis převora Petera Ilera a deseti jiných kněží. K tomu je připsána poznámka, že se souhlasem ostatních. Konvent se zdá silně zalidněný.¹¹⁴

Další zmínka je dochovaná z roku 1410. Hanuš Blekta z Valtinova věnoval dominikánům dvě kopy úroku na výročí v kapli sv. Matěje v klášterním ambitu.¹¹⁵ Klášter byl nejspíše již v hrubých rysech dobudován. Za husitských válek bylo město, včetně konventu, vypáleno. Václav Hájek z Libočan tvrdí, že Pražané v roce 1496 požádali krále, aby do hlavního města povolal mnichy klášterů, aby zalidnili pražské kláštery.¹¹⁶ Nevíme, zda tomu tak byl. Kdyby ano, je otázkou, zda jablonští dominikáni uposlechli výzvu. S jistotou můžeme pouze tvrdit, že v roce 1510 začala od základů obnova kláštera a kostela.

Jablonští převorů se snažili najít donátora, který by byl ochoten financovat stavbu nového kostela. Nachází ho téměř po 200 letech ve Františku Antonínu Berkovi z Dubé, posledním mužským potomka rodu, který se rozhodl nad hrobem paní Zdislavy, o jejíž blahořečení se dominikáni od počátku 17. století snaží, na své náklady nechat vystavět nový velkolepý chrám. Ten měl sloužit i jako hrobka tohoto muže. Dokončení stavby se nedožil, zemřel v roce 1706. Na nějakou dobu se stavba zastavila, než se jí ujala Františka Rozálie Kinská, sestra Antonína Berky z Dubé.¹¹⁷

¹¹¹ *Kronika tak řečeného Dalimila*, ze staročeského originálu přeložila Marie Krčmová, přebásnila Hana Vrbová, úvod Stař v kronice, Poznámky a rejstříky napsala a sestavila Marie Bláhová; doslov k překladu napsala a slovníček sestavila Hana Vrbová, 2. vyd., Praha – Litomyšl 2005

¹¹² SCHLÖSSINGER, *Geschichte*, s. 63.

¹¹³ ČERNUŠÁK - NĚMEC - PROKOP, *Historie*, s. 26.

¹¹⁴ SCHLÖSSINGER, *Geschichte*, s. 63.

¹¹⁵ Emanuel VLČEK, Petr SOMMER, Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997. 262.

¹¹⁶ VLČEK - SOMMER - FOLTÝN, *Encyklopedie*, s. 262.

¹¹⁷ VLČEK - SOMMER - FOLTÝN, *Encyklopedie*, s. 262, 263.

V roce 1785 vydal císař Josef II. nařízení o zrušení všech klášterů, které se nezabývaly vzděláváním, charitou nebo vědou.¹¹⁸ Před zrušením konventu v Jablonném v Podještědí, byl sepsán 3. prosince 1785 inventář nemovitého i movitého majetku kláštera, kostela a hospodářských budov. Dne 21. března 1786 se stal chrám sv. Vavřince farním kostelem.¹¹⁹ Původní fara působila při kostela Narození Panny Marie, v jehož prostorách dlouhodobě probíhala rekonstrukce a tak nevyhovovaly potřebám fary¹²⁰. Klášterní budova byla rozdělena na dvě části. První sloužila faře, druhá se stala majetkem města. Působil tu diecézní personál.¹²¹ Dne 11. května 1788 vypukl v Jablonném velký požár. Zasáhl také dominikánský konvent. Necelý měsíc potom, 18. června 1788, vydalo zemské gubernium nařízení o zrušení kláštera, k němuž došlo 1. srpna přímo v Jablonném.¹²²

Dominikáni se do Jablonného navrátili po konci druhé světové války, protože se ve farnosti potýkali s nedostatkem českého diecézního kléru. Tak litoměřická diecéze řádu kazatelů nabídla, aby se navrátili do jejich bývalého sídla. Díky snahám P. Ambrože Svatoše bylo převzetí Jablonného konventu schváleno magistrem řádu páterem Martinem Gilettem. De facto však v Jablonném v Podještědí P. Ambrož Svatoš působil již předtím. Od 26. srpna 1945 vedl nedělní bohoslužby, kvůli kterým dojížděl z Prahy. Také se zasloužil o šíření kultu bl. Zdislavy. Prvním vikářem domu a administrátorem fary byl jmenován 30. října 1945 P. Zdislav Varaďa. Jako kaplan zde sloužil P. Jiljí Dubský. Bratří se potýkali s problémem, který vznikl v roce 1786. Jednalo se o rozdělení budovy kláštera mezi faru a město. Řeholníci se sice se zastupiteli města dohodli 20. listopadu 1945 na výměně poloviny objektu za pozemky fary, zavedení změny do stavebního katastru však neproběhlo.¹²³

Dominikánům se rychle podařilo obnovit chod fary. Mniši byli zklamáni z toho, že mezi nově přistěhovanými obyvateli města panoval malý zájem o křesťanskou víru. Proto svou pozornost zaměřili hlavně na děti. Povedlo se jim však proslavit Jablonné jako poutní místo zasvěcené odpočinku bl. Zdislavy. Díky nim se z něj stalo duchovní

¹¹⁸ Milan HLAVAČKA, *Dějepis pro gymnázia a střední školy*, 3. novověk, Praha 2001, s. 27.

¹¹⁹ Pavel ZAHRADNÍK, Pavel VLČEK, *Jablonné v Podještědí*, s. 10

¹²⁰ Renata ČERNÁ, *Kostel sv. Kříže později Narození Panny Marie*, Zpravodaj města Jablonné v Podještědí, 3/2008, s. 14.; František GABRIEL - Petr MACEK - Pavel ZAHRADNÍK, *Kostel Narození Panny Marie v Jablonném v Podještědí*, in: Průzkumy památek, 1994/1, s. 34-42.; Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, 2. díl, Praha 1997, s. 539; Jana BLAŽKOVÁ a kolektiv, *Jablonné v Podještědí: Pohledy do minulosti*, Česká Lípa 1998, s. 29.

¹²¹ VLČEK - . SOMMER - FOLTÝN, *Encyklopedie*, s. 262, 263.

¹²² ZAHRADNÍK - VLČEK, *Jablonné v Podještědí*, s. 10. (strojopis uložený u dominikánů v Jablonném v Podještědí)

¹²³ Jaroslav SLABÝ, *Dominikánský klášter Jablonné*, s. 197 – 216.

centrum severních Čech. Konaly se v něm také letní kurzy religionistiky a řádové exercicie.¹²⁴

V noci 4. května 1950 přepadla klášter i kostel Státní bezpečnost. Nechala dominikány odvést do centralizačního kláštera v Broumově. Což znamenalo konec jejich pětileté činnosti v Jablonném v Podještědí a z poloviny kláštera se opět stala fara. Ve druhé polovině zřídil Městský národní výbor družinu mládeže národní školy s jedním oddělením pro 21 žáků pracujících matek.¹²⁵

Dominikáni se vrátili. Mezi léty 1969 a 1974 měli P. Jindřich Václav Gajzler a P. František Antonín Švercl státní souhlas k výkonu kněžské činnosti, když jim byl odebrán, první z nich ve státním podniku Zbrojovka Brno, odštěpný návod NISA, pobočka Jablonné v Podještědí¹²⁶, a druhý na tamějším nádraží. Po práci se pak oba zmiňovaní starali o správu a údržbu budovy kostela. Například nechali v 80. letech zrestaurovat hlavní oltář u Karla Králíka, či křížovou cestu. Ta se však již do kostela nevrátila, jelikož prý restaurátor v době práce na ní zemřel a jeho rodina odmítla dílo P. Gajzlerovi dát nazpět.¹²⁷ Po pádu komunistického režimu v listopadu 1989 opustili svá zaměstnání a vrátili se zpět do kláštera.¹²⁸

Největšího věhlasu se Jablonnému dostalo po kanonizaci bl. Zdislavy 21. května 1995. Tehdy se do města sjeli stovky poutníků, aby uctili novou českou světici. V roce 1996 byl místnímu chrámu udělen titul baziliky minor sv. Vavřince a sv. Zdislavy.

V současné době v Jablonném zastupuje místo děkana a rektora baziliky P. Jan Rajlich OP a představeného domu P. Ignác Bürgl OP.¹²⁹ Na provozu poutního místa a Centra sv. Zdislavy spolupracují také tři sestry dominikánky, Magdaléna, Kateřina a Bertranda.¹³⁰

¹²⁴ SLABÝ, *Dominikánský klášter*, s. 197 – 216.

¹²⁵ Jaroslav SLABÝ, *Dominikánský klášter v Jablonné v Podještědí v letech 1945-1950*, in: *Bezděz, vlastivědné sborník Českolipska, 2001/10*, s. 197 – 216.

¹²⁶ SLABÝ, *Dominikánský klášter*, s. 197 – 216.

¹²⁷ Při rozhovoru 27. dubna 2012 sdělil pamětník Ladislav Vošrda.

¹²⁸ SLABÝ, *Dominikánský klášter*, s. 197 – 216.

¹²⁹ Personální obsazení baziliky: http://www.zdislava.cz/cz/FARA-obvod%20a%20obsazeni_cz.HTM

¹³⁰ Komunita dominikánek v Jablonném: <http://www.dominikanky.cz/jablonne>

6 Zdislava z Lemberka

Příběh života paní Zdislavy z Lemberka, rozené z Křižanova, se začíná psát na Moravě někdy kolem roce 1220.¹³¹ V době, kdy do střední Evropy vniká závan gotické kultury, která je protknuta vznosnou architekturou obohacenou o prvek lomeného oblouku, jako i vzrůstající křesťanskou zbožností, ze které se zrodí nejen války ve znamení kříže, ale i nové církevní řády ať už rytířského či mnišského charakteru.¹³² Prostřednictvím nich se šíří duchovní hodnoty gotiky. Typ muže, rytíře, který je ctitelem kultury a zbožné, cudné ženy. Společně mají pečovat o rozkvět Kristovy církve. Takovým způsobem žili i rodiče paní Zdislavy.

6.1 Rodinný původ Zdislavy

Rodiči Zdislavy byli pan Přibyslav z Křižanova a paní Sibyla. Otec patřil k vysokým knížecích úředníkům na Moravě. Vyskytoval se v blízkosti krále Václava I., který mu svěřil správu nad hradem Veveří, později nad hradem v Brně. Vykonával také funkci hejtmana pohraniční stráže od Libče přes Žďár nad Sázavou až k Brnu. Pan Přibyslav zemřel 16. února 1251. Jeho tělo bylo pochováno v brněnském klášteře minoritů, který za svého života založil.¹³³

Sibyla pocházela z kulturně nejvyspělejší země Evropy své doby, z Království obojí Sicílie. Její otec není znám, nejspíše se jednalo o německého či normanského velmože. Do Království českého přišla společně s Kunhutou, dcerou římskoněmeckého krále Filipa Švábského, kterou otec provdal za Václava I. Sama Sibyla se vdala třikrát. První manželství s panem Bohušem započalo po roce 1215. Pan Bohuš je v listinách připomínán do roku 1226.¹³⁴ Nedlouho potom vstoupila do druhého sňatku s panem Přibyslavem (1203 – 1252). Vzešly z něj tři dcery: Zdislava, Eufémie a Alžběta Eliška.¹³⁵ Po smrti pana Přibyslava si vzala pana Jindřicha ze Žitavy, kterého rovněž přežila. Po tře-

¹³¹ Emanuel VLČEK, *Osudy českých patronů*, Praha 1995, s. 232.

¹³² Templáři, johanitě, františkáni, dominikáni, premonstráti, cisterciáci, minorité.

¹³³ Zdeněk KALISTA, *Blahoslavená Zdislava*, Praha 1991, s. 188.

¹³⁴ Toto datum je v rozporu s antropologickým výzkumem doktora Emanuela Vlčka, který datoval narození Zdislavy z Lemberka, potomka druhého manžela Sibylly, před rok 1220.

¹³⁵ KALISTA, *Blahoslavená*, s. 95,96.; Tamtéž s. 109 zmiňována ještě Libuška; Bartoloměj VRÁTNÝ, *Život bl. Zdislavy (nar. 1208, †1252) z hraběcího rodu Berků, první duchovní dcery sv. O. Dominika v Čechách*, Praha 1908, s. 11. a Emanuel VLČEK: *Osudy českých patronů*, Praha 1995, s. 222. - Zmiňovaná ještě Libuška a Petr. Tyto dvě děti se nejspíše nedožily dospělého věku.

tím ovdovění se již neprovdala. Stáhla se do ústraní a pečovala o nemocné. Zemřela roku 1262. Její tělo bylo pochováno ve Žďárském klášterním chrámu.¹³⁶

Z manželského svazku se narodily tři děti, které Sibyla vychovány k zbožnosti a účtě k představitelům církve. Díky postavení pana Přibyslava byly děti častými svědky diplomatických porad či návštěv vzácných hostů. Mohly se tak dobře orientovat v domácí politice, ale i církevní sféře.

Pár společně s dalšími fundátory pomohl založit cisterciácký klášter ve Žďáru nad Sázavou, k němuž nechali přistavět špitál. Roku 1239 štědře obdarovali johanitský špitál v Brně a podíleli se na financování brněnských dominikánek. V té době se v Brně vyskytoval papežský soudce a vyjednávač z řádu dominikánů Albert Behaim. Ten o panu Přibyslavovi napsal „Navenek bojovník, v nitru svém zůstával přece jen mničem“.¹³⁷ Můžeme předpokládat, že proběhlo setkání mezi Behaimem a Zdislavou, které zapříčinilo Zdislavino pozdější rozhodnutí založit klášter dominikánů v Jablonném.

6.2 Světský život Zdislavy z Lemberka

Z otcovského domu Zdislava odchází mezi léty 1239 až 1240. Za muže jí byl vybrán pan Havel z Jablonného.¹³⁸ Dozvídáme se to od žďárského klášterního kronikáře Jindřicha z Heimburka.

„První z nich, Zdislavu, Havel pán z Jablonného za ženu pojal.

Žila s ním později životem čistým a dala mu děti:

Havla, jenž – stejně jak matka – jen krátkého dožil se věku,

a dceru Markétu, slynoucí krásou a ušlechtilostí.“¹³⁹

Pan Havel pocházel z velmožského rodu Markvarticů, který spravoval rozsáhlá území na severu Čech. Byl synem děčínského purkrabího Markvarta II. a Hostilky. Jeho osobnost se v letech 1233 až 1236 objevuje v pramenech jako součást královské družiny.¹⁴⁰ Od roku 1241 je pan Havel z Jablonného označuje i jako pán z Lemberka (Löwenberk).¹⁴¹ Toto označení bylo odvozeno od znamení lva, kterého Havel nosil ve svém štítu. Lemberk dal z původní strážní tvrze průsmyku z německého území

¹³⁶ KALISTA, *Blahoslavená*, s. 98.

¹³⁷ Tomáš EDEL, *Příběh ztraceného kláštera blahoslavené Zdislavy*, Praha 1993, s. 15.

¹³⁸ Pan Havel, se s panem Přibyslavem nejspíše setkali u královského dvora.

¹³⁹ KALISTA, *Blahoslavená*, s. 181.

¹⁴⁰ Jiří KROPÁČEK a kol., *Severní Čechy. Krajina, historie, umělecké památky*, Praha 1981, s. 91.

¹⁴¹ František PALACKÝ, *Dějiny národa českého v Čechách a na Moravě*, 1. díl, druhá část, Praha 1854, s. 150.; Berthold WALDSTEIN-WARTENBERG, *Markvartici*, Praha 2000, s. 4.

do Čech přestavět na hrad.¹⁴² Patřil mezi šlechtice, kteří pomáhali králi Václavu I. potlačit vzpuru jeho syna Přemysla Otakara v roce 1248

Pan Havel měl s paní Zdislavou čtyři děti: Havla, Markétu, Jaroslava a Zdislava. Mezi jejich křesťanské činnosti se řadila podpora katolických řádů. Již v roce 1240 založili komendu a špitál johanitů v Českém Dubu. K té nechali zřídit špitál.¹⁴³ Díky nim přichází do Turnova a Jablonného v Podještědí řád dominikálů, otců kazatelů, pro které nechali v Jablonném zbudovat kostel sv. Vavřince, klášter a špitál. Vzniku obdobného kláštera v Turnově se Zdislava nedožila.¹⁴⁴ Zemřela 1. ledna roku 1252 ve věku mezi 30 až 35 let na plicní tuberkulózu.¹⁴⁵ Posmrtně přání své ženy vyplnil pan Havel, když 19. listopadu 1252 podepsal zakládací listinu.¹⁴⁶ Paní Zdislava z Lemberka byla pohřbena v hrobě vybudovaném ještě za jejího života v klášterním kostele v Jablonné v Podještědí. Dle Emanuela Vlčka se dokonce paní Zdislava stává terciářkou řádu, to ovšem popírá Zdeněk Kalista.¹⁴⁷ Paní z Lemberka proslula svou milosrdností a dobročinností. Měla vyléčit mnoho lidí pomocí vody z místní studánky.

Pan Havel svou ženu dlouho nepřežil. Jeho smrt je historiky datovaná do let 1253¹⁴⁸, 1254 či 1255¹⁴⁹ a to i přesto, že je jeho jméno uváděno Dalimilem u příležitosti voleb říšského krále v roce 1257.

LXXXVIII.(Nadpisu není.)

„Tehdy se sta krále říšského volenie,
pro to král tam posla tři pány neleně:

Hrona z Náchoda, Smila Světlického
a pana Havla Jabloňského.

Hron tu byl v radě ze všech mūdřejší nazván,
pro to mu říšským králem černý lev na zlatém ščítě dán.

Havel ratišcem doby polovičného,
pán Smil kláním doby za znamenie kapra červeného.“¹⁵⁰

¹⁴² Tehdy označován jako Lewenberch či Lowenberg. Název odvozen od lva, který je ve štítu Markvarticů.

¹⁴³ Friedrich Wilhelm BAUTZT, *Biographisch – Bibliographisches Kirchenlexikon*, Herzberg 1998, s. 366 – 367; Tomáš EDEL, *Příběh ztraceného kláštera blahoslavené Zdislavy*, Praha 1993, s.

¹⁴⁴ VLČEK, *Osudy*, s. 223.

¹⁴⁵ VLČEK, *Osudy*, 231 tuto informaci po antropologickém průzkumu těla nevyvrací ani nepovrzuje.

¹⁴⁶ Pan Havel neměl bližší vztah k dominikánskému řádu, proto se domníváme, že šlo o splnění přání Zdislavy.

¹⁴⁷ VLČEK, *Osudy*, s. 223. ; KALISTA, *Blahoslavená*, s. 217.

¹⁴⁸ Friedrich Wilhelm BAUTZT, *Biographisch – Bibliographisches Kirchenlexikon*, Herzberg 1998, s.366–367.

¹⁴⁹ Berthold WALDSTEIN-WARTENBERG, *Markvartici*, Praha 2000, s. 56

6.3 *Legenda a vznik kultu paní Zdislavy*

Základní informace o životě paní Zdislavy se dozvídáme z Kroniky žďárského kláštera.¹⁵¹ Jedná se hlavně o rodinné svazky. V Kronice tak řečeného Dalimila čteme první zmínky o Zdislavině zázračné moci uzdravovat¹⁵². Další údaje pocházejí ze 17. století. První Zdislavin životopis sepsal Jiří Pontanus z Breitenberku¹⁵³, který jej zařadil do své sbírky Zbožné Čechy (Bohemia Pia). Zdislavu také zmiňuje Bohuslav Balbín.¹⁵⁴ Tato díla tvoří základní kamen pro další životopisce, kteří později psali o paní Zdislavě.

Dle Dalimilovy kroniky činila Zdislava zázraky: pět mrtvých vzkřísila, mnoho slepých navrátila zrak, malomocných vylíčila, chromých a mnoho jiných uzdravila.

LXXXVII

„O svätiej Zdislavě skončení svatém.

Léta ot narozenie Jezu Krista milostivého
po tisiúciu po dvú stú po pěti dcát druhého
svatého života paní Sdislava s světa snide,
pro niuž pracným veliká útěcha přídě.

Pět' mrtvých vzkřiesila,
mnoho slepých prosvietila,
chromých a malomocných mnoho uzdravila,
nad jinými pracnými veliké pomoci činila.“¹⁵⁵

Legendu o svatém životě paní Zdislavy shrnuje 24 obrázků, které visí na stěnách hrobky zmiňované. Tyto votivní tabulky připomíná pamětní kniha klášterní „Protocolum“ roku 1609. Původně jich mělo být 48. Při stavbě nového kostela v roce 1699 byla

¹⁵⁰ *Kronika tak řečeného Dalimila*, ze staročeského originálu přeložila Marie Krčmová, přebásnila Hana Vrbová, úvod Stař v kronice, Poznámky a rejstříky napsala a sestavila Marie Bláhová; doslov k překladu napsala a slovníček sestavila Hana Vrbová, 2. vyd., Praha – Litomyšl 2005, LXXXVIII.

¹⁵¹ ŘEZBÁŘ Jindřich, *Chronica domus Sarensis*, edd. Jaroslav Ludvíkovský, s. 163.

¹⁵² *Kronika tak řečeného Dalimila*, LXXXVII

¹⁵³ z BREITENBERKA, Jiří Barthold Pontanus, *Hymnorum Sacrorum De Beatissima Virgine Maria Et s. patronis s.R. Bohoemiae Libr Tres. Authore ..* Pragae: Nicolaus Straus, 1602.

BREITENBERKA, Jiří Barthold Pontanus, *Bohemia Pia*, Praha 1608.

¹⁵⁴ Bohuslav BALBÍN, reed a úvod KADLEC Jaroslav, *Bohemia sancta : Životopisy čes. světců a přátel Božích*, Praha 1989.

Emanuel VLČEK: *Osudy českých patronů*, Praha 1995, s. 221.

¹⁵⁵ *Kronika tak řečeného Dalimila*, LXXXVII

celá hrobka demontována. Při jejím znovu sestavování v roce 1729 bylo do krypty vráceno jen 24 obrázků.¹⁵⁶

6.4 *Proces blahořečení*

Na konci 15. století byla paní Zdislava z Lemberka pozapomenuta. Jednu z mála zmínek o ní máme z roku 1594, kdy převor Jablonského kláštera nechal opravit její hrob.¹⁵⁷ O blahořečení paní Zdislavy usiloval roku 1606 arcibiskup Zbyněk Berka i jeho nástupce arcibiskup Arnošt Vojtěch Harrach. V tom čase spravoval Jablonné pan Hozlaer z Hozlau, který se hlásil k protestantskému vyznání.¹⁵⁸ Ten kvůli svému náboženskému přesvědčení nemohl podporovat případné blahořečení paní Zdislavy. Takže z něj sešlo

Hrabě Antonín Berka z Dubé nechal nad hrobem paní Zdislavy postavit velkolepý barokní chrám. Stavba trvala třicet let. Jejeho dokončení se hlavní donátor bohužel nedožil. Zemřel 24. dubna.¹⁵⁹

Proces blahořečení podrobně popsal P. Josef Tschörch, biskupský vikář a děkan v Jablonném v Podještědí, který v roce 1895 požádal o potvrzení nepamětného kultu paní Zdislavy a tím zahájil proces jejího blahořečení.¹⁶⁰ Na sestavování spisů a vedení beatifikačního procesu měl velkou zásluhu P. Benedikt Kunderát O. P.¹⁶¹

Úcta k paní Zdislavě vrcholila 28. srpna 1907, kdy ji papežem Pius X. v Římě veřejně blahoslavlil, a přiznal jí čest oltáře. Byla oficiálně ustanovená jako patronka rodiny a české země, kongregace sester dominikánek a litoměřické diecéze.¹⁶²

6.5 *Cesta ke svatořečení*

V průběhu druhé světové války vzrůstá v církvi úcta k národním světcům, včetně úcty k blahořečené Zdislavě. Díky tomu se po válce se Jablonného v Podještědí zařadilo mezi severočeská duchovní centra. Již před válkou se sem konaly poutě k hrobu paní Zdislavy. Jedné z nich se 15. května 1938 účastní i P. Ambrož Svatoš, později velký

¹⁵⁶ VRÁTNÝ, *Život bl. Zdislavy* s. 35, 36, 46.

¹⁵⁷ VRÁTNÝ, *Život bl. Zdislavy* s. 35, 36, 46.

¹⁵⁸ VRÁTNÝ, *Život bl. Zdislavy*, s. 41.; Viktor, *Geschichte der Stadt Gabel und des Schlosses Lämberg in Böhmen*, Gabel 1897, s. 46.

¹⁵⁹ PINKAVA, *Geschichte der Stadt* s. 52.

¹⁶⁰ SCHLÖSSINGER, *Geschichte*, s. 66.

¹⁶¹ VRÁTNÝ, *Život bl. Zdislavy*, s. 42.

¹⁶² Josef TSCHÖRCH, *Die selige Zdislava in ihrem Leben und in ihrer Verehrung*, Deutsch Gabel 1907, s. 15, 16.

propagátor jejího kultu. Dne 12. srpna 1945 zde konala za jeho přítomnosti první česká národní pouť.

O kult bl. Zdislavy pečoval také diecézní klér. V roce 1949 se pokusil litoměřický biskup Štěpán Trochta o svatořečení blahoslavené Zdislavy¹⁶³ Kvůli politickým událostem v zemi, se proces spojený s kanonizací dále nevyvíjel. Další žádost podal P. Ambrož Svatoš v roce 1968. Následovaly také žádosti českých biskupů a ordinářů. Politická nepřítel, však nadále přetrvávala. Naděje přetrvávala. Do Vatikánu přišlo mezi léty 1980 a 1992 mnoho prosebných listů nejen z Československa, ale také Polska, Německa, Rakouska a Itálie. Proto bylo pomýšleno o vyhotovení pozice o ctnostech. Ta byla v Římě vytištěna v roce 1992 a odevzdána odborníkům k posudku. Nejdříve se k ní vyjádřili historikové, potom teologové, nakonec biskupové a kardinálové, členové jmenované kongregace. Všichni uznali předloženou dokumentaci a z ní plynoucí argumentaci o jejím životě a ctnostech. Tak mohl být vypracován dekret *super virtutibus*, který byl předložen papeži Janu Pavlu II. k ratifikaci. Svatý Otec ho potvrdil 2. července 1994.¹⁶⁴

Vyvrcholení snah přinesl 21. květen 1995, kdy Jan Pavel II. bl. Zdislavu svatořečil. Tato událost byla v Jablonném v Podještědí oslavena dne 1. června 1995 mší, které se zúčastnilo velké množství lidí. Mezi vzácné hosty patřil papežský nuncius Giovanni Coppa, kardinál Bernardin Cantin, Miroslav Vlk a litoměřický biskup Josef Koukl.¹⁶⁵

Od roku 1996 nese chrám v Jablonném ve svém názvu také Zdislavino jméno a titul bazilika *minor*, neboli menší. Tento bývá udělován významným kostelům na celém světě jako čestné vyznamenání.¹⁶⁶

Dne 24. října 2000 ji papež Jan Pavel II. prohlásil za hlavní patronku Litoměřické diecéze. Roku 2002 byla krajskými zastupiteli prohlášena, se souhlasem církevních představitelů, za patronku celého Libereckého kraje.¹⁶⁷

Svatá Zdislava je zobrazována v dominikánském rouchu s modelem kostela v rukou. Mezi její další atributy patří kříž, ošatka na chléb, koruna, růžemi ověšený krucifix.¹⁶⁸ Je patronkou rodiny nemocných a chudých. Uctívána 30. května.¹⁶⁹

¹⁶³ BAUTZT, *Biographisch*, s. 366 – 367.

ČERNUŠÁK - NĚMEC - PROKOP, *Historie*, s. 163, 164.

Jaroslav NĚMEC, *Legitimita a význam kanonizace blahoslavené Zdislavy*, in: Sborník ke svatořečení paní Zdislavy z Lemberka, Praha 1995, s. 21. (zmiňován již rok 1948)

¹⁶⁴ NĚMEC, *Legitimita*, s. 21

¹⁶⁵ BLAŽKOVÁ a kol., *Jablonné v Podještědí*. s. 38, 39.

¹⁶⁶ Evermod Gejza ŠIDLOVSKÝ, *Svět liturgie: Slovník základní církevní terminologie*, Praha 1991, s. 10,11.

¹⁶⁷ Kult svaté Zdislavy, online: http://www.zdislava.cz/cz/zivot%20sv%20zdislavy-smrt%20a%20kult_cz.htm (12. 04. 2012)

6.6 Průzkum relikvií

Kvůli přestavbě kostela byl náhrobek paní Zdislavy zbudovaný v roce 1660, v roce 1699 rozebrán.¹⁷⁰ Dne 26. dubna 1702 byly vyzvednuty její ostatky. Tehdy byla nalezena z těla blahosladené hlava, čtyři velké kosti z rukou a nohou, několik žeber, zubů a mnoho malých kostí. Všechny kosti byly vloženy do malé dvakrát klížené rakve ze smrkového dřeva, třikrát vyložené plátnem a osmkrát zapečetěny.¹⁷¹ Nazpět do znovupostavené hrobky byly dány až v roce 1731.

Druhé pátrání se konalo 10. března 1908. Provedli jej doktoři J. Hornera a Heinricha Bitterlicha. Potvrdili téměř všechny informace z předchozího průzkumu. Jediný rozdíl byl v množství větších dlouhých kostí. První zkoumání uvádí čtyři kusy, druhé šest kusů kostí z rukou a nohou.¹⁷² Tuto zprávu je popřel Bartoloměj Vrátný, který uvádí pouze čtyři kosti. Z toho můžeme usuzovat, že Vrátný neviděl zprávu od lékařů. Po ohledání ostatků byla jejich část uložena do pseudobarokní zasklené skříně umístěné na boční mariánský oltář nad hrobem Zdislavy.¹⁷³

Obrázek číslo 1

Třetí doložený průzkum ostatků paní Zdislavy provedl 22. února 1979 na žádost kapitulního ordinariátu v Litoměřicích Prof. MUDr. RNDr. h. c, Emanuel Vlček, DrSc. Ten uvádí, že v zasklené skříně byla uložena mozkovna a pět dlouhých kostí. Tři z nich:

¹⁶⁸ BAUTZT, *Biographisch*. 366-367.

¹⁶⁹ VLČEK, *Osudy*, s. 237.; Vera SCHAUER, Hans Michael SCHIDLER, *Bilderlexikon der Heiligen*, München 1999, s. 805.

¹⁷⁰ VLČEK, *Osudy*, s. 226.

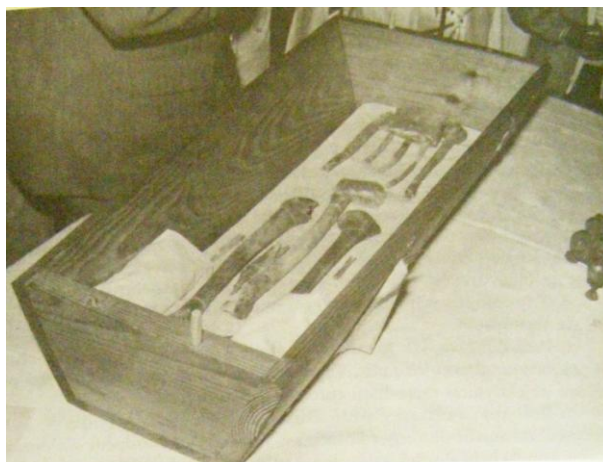
¹⁷¹ SCHLÖSSINGER, *Geschichte*, s. 64.

¹⁷² Rozhodnuto o něm 22. listopadu 1907; Josef TSCHÖRCH, *Die selige Zdislava in ihrem Leben und in ihrer Verehrung*, Deutsch Gabel 1907, s. 18.

¹⁷³ Emanuel POCHE a kol., *Umělecké památky Čech*, 1. díl, Praha 1978, s. 562.

pravá kost stehenní, pažní a holenní byly připevněny napravo od mozkovny a další poškozené nalevo: levá kost pažní, holenní, zlomky kostí vřetenních a jedné loketní kosti.¹⁷⁴

Obrázek číslo 2

Podle antropologického výzkumu měřila paní Zdislava 160 cm. Měla štíhlou a půvabnou postavu. Její hlava byla malá, krátkolebá a podlouhlá s vysokými očnicemi a štíhlým nosem. Krevní skupinu měla typu A.¹⁷⁵

Obrázek číslo 3

Obrázek číslo 4

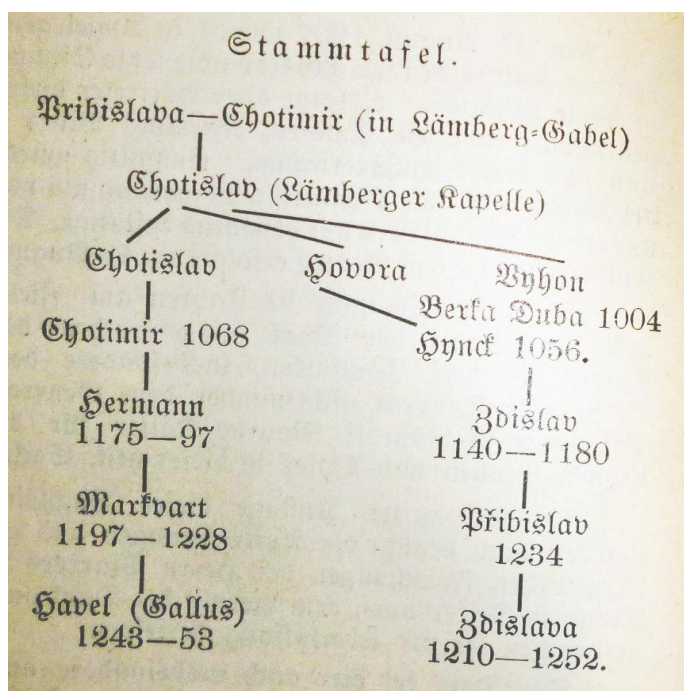
¹⁷⁴ VLČEK, *Osudy*, s. 228, 230.

¹⁷⁵ VLČEK, *Osudy*, s. 237.

6.7 Příbuzenské spojení rodu Berků z Dubé a sv. Zdislavy

Příbuzenské pouto rodu Berků z Dubé a sv. Zdislavou je v literatuře zmiňováno velmi často. Pozoruhodné je, že má více různých interpretací. Souvisí to nejspíše se snahou šlechty hledat ve své minulosti slavné předky.

Obrázek číslo 5

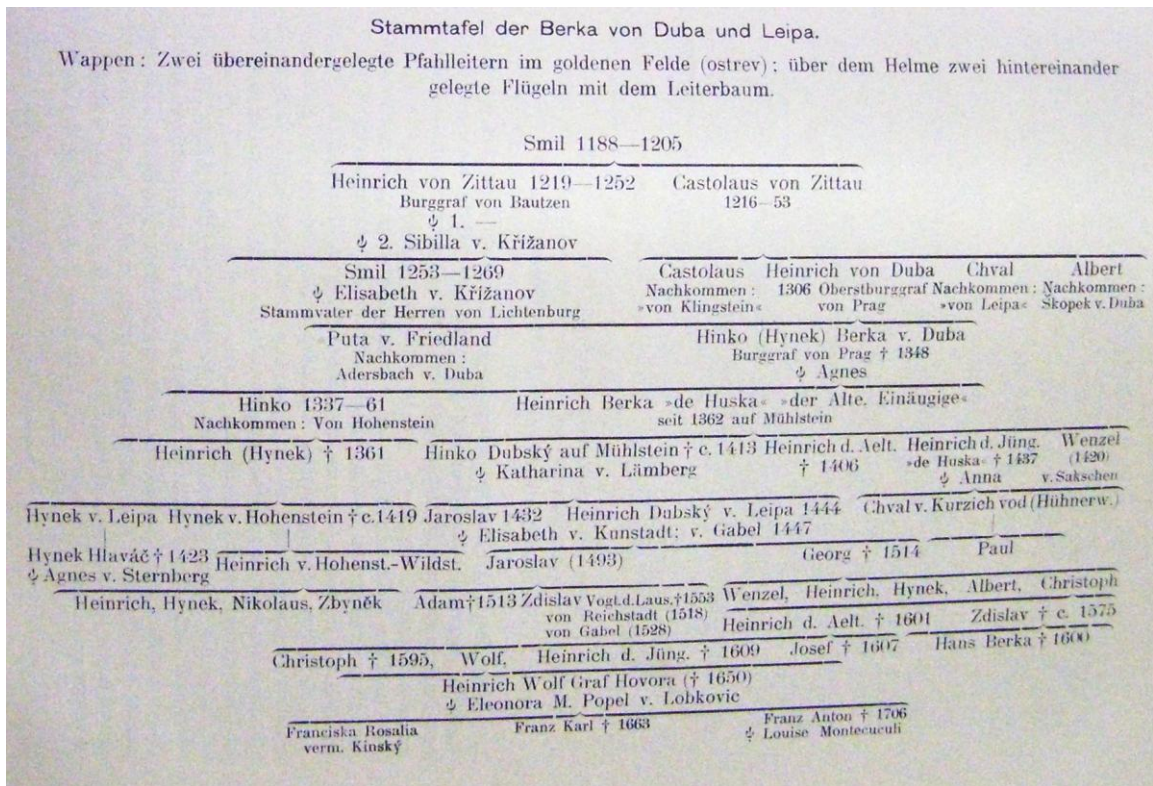
Bartoloměj Vrátný tvrdí, že otec sv. Zdislavy pan Přibyslav mohl pocházet z rodu Berků či Hronoviců. Vyvozuje to z toho, že byla nazývána rozenou hraběnkou Berkovnou a zpodobňována se znakem Berků z Dubé, tedy s ostvemi. Ovšem neuvádí kde. Jako zdroj svých myšlenek uvádí 4. vydání knihy Františka Palackého z roku 1894 *Dějiny národa českého*¹⁷⁶

Viktor Pinkava dokládá dokonce dvě varianty, podle kterých je Zdislava spřízněna s Berky z Dubé. Prvním je přímá příbuznost, která přechází přes syna Zdislavy a Havla z Lemberka, Jaroslava, jehož potomkem měl být Havel Beran, jehož synem měl být Jesko de Lämberk. Ten měl mít dceru Katharinu, jenž se provdala za Hynka Berku z Dubé na Mühlsteinu. Druhá možnost nepřímého příbuzenství je komplikovanější, avšak pravděpodobnější. Spojení mezi rody by zajistila Zdislavina matka Sibyla, která se po smrti svých dvou manželů, ještě potřetí provdala za Jindřicha Žitavského, který oženil svého syna Smila se Zdislavinou sestrou Alžbětou Eliškou. Příbuznost je v tomto

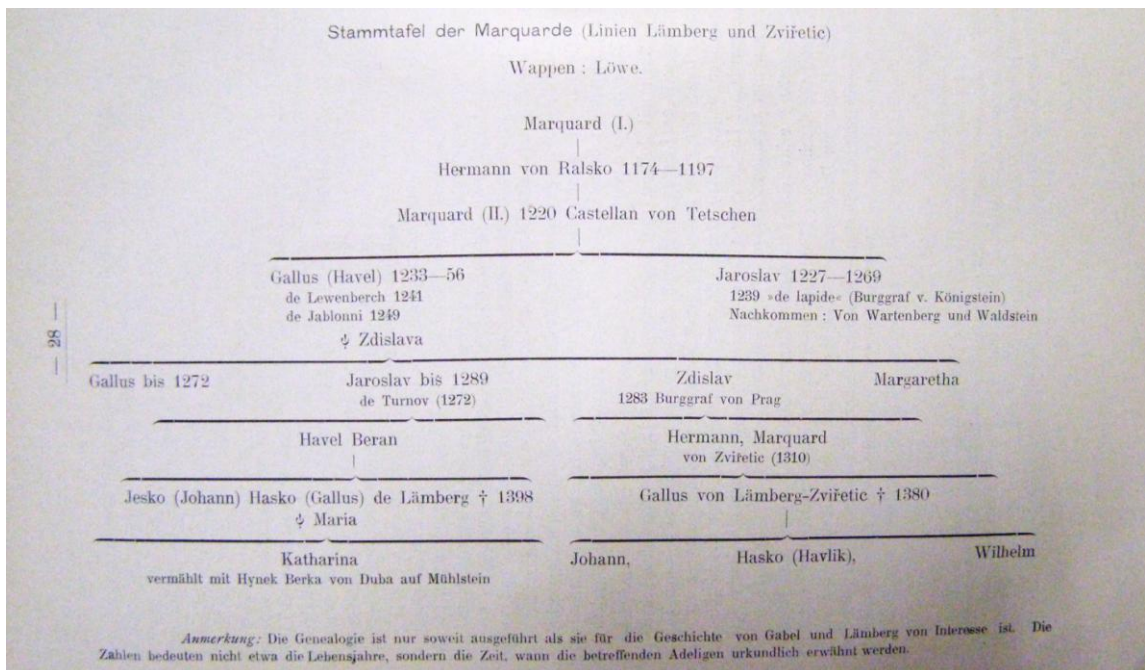
¹⁷⁶ Autorce se podařilo získat pouze vydání z roku 1854, ve kterém se nic takového nepíše.; Bartoloměj VRÁTNÝ, *Život bl. Zdislavy (nar. 1208, †1252) z hraběcího rodu Berků, první duchovní dcery sv. O. Dominika v Čechách*, Praha 1908, s. 4, 8.

případě pouze nepřímá, tudíž nepokrevní. Toto vysvětlení podávají Zdeněk Kalista¹⁷⁷ i Martin Aschenbrenner.¹⁷⁸

Obrázek číslo 6

Obrázek číslo 7

¹⁷⁷ Zdeněk KALISTA, *Blahoslavená Zdislava*, Praha 1991, s. 98.

¹⁷⁸ Martin ASCHENBRENNER, *Historie rodu Berků z Dubé*, In: *Zpravodaj města Jablonné v Podještědí*, 3/2008, s. 15.

Jiří Kropáček pouze lehce upozorňuje na možnou spojitost mezi Zdislavou a rodem Berků z Dubé.¹⁷⁹ Tak jako Josef Václav Šimák, u kterého čteme, že František Antonín Berka z Dubé odpočívá vedle ostatků své domnělé pramateře.¹⁸⁰

V průvodci po Království českém sestaveném Františkem Řivnáčem je dokonce Zdislava uvedena jako manželka Jana Berky z Dubé.¹⁸¹ Tento údaj se vyskytuje i v Ottově slovníku naučném.¹⁸²

Podle mého názoru byl příbuzenský vztah, možná i účelově, hledán na začátku 17. století. K tomu odkazují i tato fakta. První, kdo se snažil o blahořečení Zdislavy, byl arcibiskup Zbyněk Berka.¹⁸³ Když hledal převor jablonského kláštera Hyacint Misse-rius velkého donátora, obrátil se na majitele města Františka Antonína Berku z Dubé.¹⁸⁴

¹⁷⁹ Jiří KROPÁČEK a kol., *Severní Čechy Krajina, historie, umělecké památky*, Praha 1981, s. 12.

¹⁸⁰ Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Čechy, XII. Severní Čechy*, Praha 1903, s. 31.

¹⁸¹ František ŘIVNÁČ, *Řivnáčův průvodce po království českém*, Praha 1882 (reed.2001), s. 426

¹⁸² Ottův slovník naučný, Praha 1998, s. 978.

¹⁸³ Bartoloměj VRÁTNÝ, *Život bl. Zdislavy (nar. 1208, †1252) z hraběcího rodu Berků, první duchovní dcery sv. O. Dominika v Čechách*, Praha 1908, s. 41.

Julius KOŠNÁŘ, *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*, Praha 1903, s. 265.

¹⁸⁴ Oldřich J. BLAŽÍČEK, Pavel J. M. PREIS, *Dominikánský kostel sv. Vavřince v Jablonném*, Olomouc 1948, s. 7,8.

7 Poutní místo Jablonné v Podještědí: Zrod proslulosti poutního místa

7.1 Význam místa v rámci střední Evropy

Knihy zabývající se nejznámějšími poutními místy Evropy Jablonné v Podještědí většinou opomíjejí.¹⁸⁵ Z českých měst nejčastěji popisují Prahu, Příbram, Velehrad, Vranov u Brna, Svatý Hostýn, Starou Boleslav, Chlum, Svatý Kámen či Brno. Jediná kniha, která Jablonné uvádí je Atlas zur Kirche in Geschichte und Gegenwart z roku 2009, je město zakresleno v mapě.¹⁸⁶

7.2 Proslulost v rámci habsburské monarchie

Paní Zdislava byla až do roku 1907 v českých zemích téměř neznámou osobou. U císařského dvora se o Jablonném a paní Zdislavě pravděpodobně doslechli v roce 1700, kdy Lucas Hildebrandt s Františkem Antonínem Berkou z Dubé, na žádost císaře Leopolda I. prezentovali dřevěný model budoucího jablonského kostela.¹⁸⁷ Nejspíše však dvořané obdivovali pouze architekturu.

V rámci habsburské monarchie poutní místo Jablonné věhlas nikdy nezískalo. Svědčí o tom soupis rakouských poutních míst Alfreda Hoppa vydán v roce 1913. Kniha má 917 stran a jsou v ní uvedeny desítky poutních míst v českých zemích. Mezi nimi například Hejnice či Boskov. Autor rozděluje poutní místa dle počtu komunikantů, neboli lidí, kteří přijímají svátost oltářní. Vytvořil pro ně pět kategorií. Nejvyšší je 30000 až 15000 lidí. Hejnice se nalézají ve třetí skupině s 5000 až 2000 komunikanty. Jablonné se v soupisu nevyskytuje.¹⁸⁸

7.3 Proslulost v rámci českých zemí

Jablonné v Podještědí, místo posledního odpočinku Zdislavy z Lembeka, bylo dlouhou dobu známo jen v jeho blízkém okolí. Utvrzuje nás o tom výpis dárců, který je uveden v kapitole Donátoři.

¹⁸⁵ Rudol KRIS, *Wallfahrtsorte Europas*, München 1950.; Peter DERMÜHL, Michael WESTERMANN, *Die schönsten Wallfahrtsorte, Krapfquellen in Bayern, Böhmen, Österreich und Südtirol*, Augsburg 2007.; Altmann und Gemeinschaft, *Die großen Kathedralen, Klöster und Pilgerstätten Europas*, Germering 2002.

¹⁸⁶ Erwin GATZ - Rainald BACKER - Clemens BRODKORB - Helmut FLASCHENECKER, *Atlas zur Kirche in Geschichte und Gegenwart: Heiliges Römisches Reich – Deutschsprachige Länder*, Regensburg 2009, S 288, 289.

¹⁸⁷ Oldřich J. BLAŽÍČEK, Pavel J. M. PREIS, *Dominikánský kostel sv. Vavřince v Jablonném*, Olomouc 1948, s. 8.

¹⁸⁸ Alfred HOPPE, *Des österreichers Wallfahrtsorte*, Wien 1913.

Z výzkumu Jana Hrdiny vyplývá, že Jablonné nelze v pozdním středověku počítat mezi známá poutní místa. Autor uvádí celkem 29 měst, Jablonné se mezi nimi však nevyskytuje.¹⁸⁹

Jiří Mikulec ve svém článku o prostředcích protireformace v barokních Čechách vypisuje 210 poutních míst. Ty dělí do tří kategorií podle jejich významu, a to zemská, krajská a lokální. Největší zastoupení mají posledně zmiňovaná a to 72%. Druhé místo zauímají krajská s 22%. Zemského významu dosáhlo pouze 6% poutních míst. Jablonné v Podještědí autor zařadil mezi místa s lokální proslulostí.¹⁹⁰ Stejný názor na proslulost Zdislavy v barokním čase zaujímá i Jan Royt.¹⁹¹

První zmínky v literatuře, které jmenují Jablonné mezi poutními místy, pocházejí z roku 1903.¹⁹² Město však není uvedeno mezi klasickými kapitolami, ale až v dodatku s názvem: „Památka na blahoslavenou Přibislavu a Zdislavu z Jablonného“. Nachází se v knize vydané Cyrillo-methodějské knihtiskárně. Ve stejném roce vydala Biskupská knihovna v Hradci Králové knihu „Třicet dvě rozjímání o nejdůležitějších poutních místech v zemích koruny svatováclavské“, ve které není Jablonné uvedeno.¹⁹³

Z obou dvou příkladů můžeme vyvodit, že se celozemská proslulost Jablonného jako poutního místa začíná rodit až v době těsně před jejím blahořečením, které se konalo v roce 1907.¹⁹⁴ Není se čemu divit. Vždyť první knihy o světici, které by případné poutníky oslovovala o Zdislavě, vznikají teprve po její beatifikaci, a to v letech 1907 a 1908.¹⁹⁵

Celkem vyšlo o paní Zdislavě pouze pět monografií od Josefa Tchörcha, Bartoloměje Vrátného, Wilhelma Schössingera, Ambrože Svatoše a beletristický román od Aleny Vrbové V Erbu Lvice¹⁹⁶. Posledně zmiňovanou knihu v roce 1994 zfilmoval režisér Ludvík Ráž. Díky tomu se o paní Zdislavě dozvěděla širší veřejnost.¹⁹⁷

¹⁸⁹ Jan HRDINA, *Die Topographie der Wallfahrtsorte im spätmittelalterlichen Böhmen*, in: Geist, Gesellschaft, Kirche im 13.-16. Jahrhundert (Colloquia mediaevalia Pragensia 1), Praha 1999, s. 191 - 206.

¹⁹⁰ MIKULEC Jiří, *Wallfahrtsorte – Ein Mittel der Gegenreformation im barocken Böhmen?*, in: Wallfahrt und die Reformation. Zur Veränderung religiöser Praxis in Deutschland und Böhmen in den Umbrüchen der Frühen Neuzeit, Frankfurt am Main, Wien 2007, s. 235 – 264.

¹⁹¹ Jan ROYT, *České nebe: Soupis neznámějších mariánských poutních míst v Čechách a na Moravě, českých a moravských zemských patronů*, Havlíčkův Brod 1991, s. 10.

¹⁹² Julius KOŠNÁŘ, *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*, Praha 1903, s. 260 – 268.

¹⁹³ František ŠULC, *Třicet dvě rozjímání o nejdůležitějších poutních místech v zemích koruny svatováclavské*, Hradec Králové 1903.

¹⁹⁴ Josef TSCHÖRCH, *Die selige Zdislava in ihrem Leben und in ihrer Verehrung*, Deutsch Gabel 1907.

¹⁹⁵ Tamtéž; Bartoloměj VRÁTNÝ, *Život bl. Zdislavy (nar. 1208, †1252) z hraběcího rodu Berků, první duchovní dcery sv. O. Dominika v Čechách*, Praha 1908; Wilhelm SCHLÖSSINGER, *Leben und Verhörung der sel. Zdislava (geb. 1208 – 1252) vom dritten Orden des hl. Dominikus*, Olmütz 1908.

¹⁹⁶ Alena VRBOVÁ, *V erbu lvice: Kronika a o paní Zdislavě*, Praha 1977.

¹⁹⁷ V erbu lvice, online: <http://www.csfd.cz/film/8037-v-erbu-lvice/>, (23. 4. 2012)

V průběhu druhé světové války vzrůstá v církvi úcta k národním světcům, včetně úcty k blahořečené Zdislavě. Díky tomu se po válce po roce 1945 Jablonné v Podještědí svým významem blíží k Hejnicím. K rozšíření Zdislavina kultu pomáhal nejen dominikánský řád, ale také diecézní klérus. V roce 1949 se pokusil litoměřický biskup Štěpán Trochta o svatořečení blahoslavené Zdislavy.¹⁹⁸ Také díky snahám diecéze, byla blahoslavená Zdislava 21. května 1995, prohlášena papežem Janem Pavlem II. za svatou. Tato událost byla v Jablonném v Podještědí velkolepě oslavena 1. června 1995 mší, které se zúčastnilo velké množství lidí. O významu události svědčí i přítomnost vzácných hostů. Mezi ně se řadil papežský nuncius Giovanni Coppa, kardinál Bernardin Cantin, Miroslav Vlk a litoměřický biskup Josef Koukl.¹⁹⁹ Od roku 1996 nese chrám v Jablonném ve svém názvu také Zdislavino jméno a titul bazilika minor (neboli menší). Tento titul bývá udělován významným kostelům na celém světě jako čestné vyznamenání.²⁰⁰

Dne 24. října 2000 prohlásil papež Jan Pavel II. sv. Zdislavu za hlavní patronku Litoměřické diecéze. Od jara roku 2002 byla se souhlasem krajskými zastupiteli prohlášena za patronku celého Libereckého kraje.²⁰¹

V Jablonném v Podještědí se každoročně koná několik poutí. Ať už jde o žehnání studánky, hlavní pouť, slavnost seslání ducha svatého, žehnání motorek, německou pouť, svatovavříneckou pouť či srpnovou pouť ke sv. Zdislavě.²⁰² Počet přijímání Svátosti oltářní činí 9600 věřících za rok.²⁰³ Zhruba 2000 lidí ročně si zakoupí vstupenku na prohlídku chrámu.²⁰⁴

¹⁹⁸ Friedrich Wilhelm BAUTZT, *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, Herzberg 1998, s. 366 – 367.

Tomáš ČERNUŠÁK, Damián NĚMEC, Augustin PROKOP, *Historie dominikánů v Českých zemích*, Praha 2001, s. 163, 164.; Jaroslav NĚMEC, *Legitimita a význam kanonizace blahoslavené Zdislavy*, in: Sborník ke svatořečení paní Zdislavy z Lemberka, Praha 1995, s. 21. (zmiňován již rok 1948)

¹⁹⁹ BLAŽKOVÁ a kol., *Jablonné v Podještědí*, s. 38, 39.

²⁰⁰ Evermod Gejza ŠIDLOVSKÝ, *Svět liturgie: Slovník základní církevní terminologie*, Praha 1991, s. 10, 11.

²⁰¹ Kult svaté Zdislavy, online: http://www.zdislava.cz/cz/zivot%20sv%20zdislavy-smrt%20a%20kult_cz.htm (12. 04. 2012); Milan DOLEŽAL, *I přes protesty komunistů byla svatá Zdislava přijata za patronku kraje*, in: Českolipský deník, roč. 10, č. 97, s. 9.

²⁰² Poutní sezóna, online z http://www.zdislava.cz/cz/kalendar_pouti.htm (23. 4. 2012)

²⁰³ Dle sdělení P. Jana Rajlichy, OP, děkana a rektora baziliky

²⁰⁴ Informace sděleny sestrou Magdalenou Švarcovou.

7.4 Srovnání významu Jablonného v Podještědí s Hejnicemi

Hejnice jsou svou historií velmi podobné Jablonnému v Podještědí. Zdají se proto nejlepším místem pro srovnání. Obě obce vznikla během 13. století v severních Čechách.

Hejnický chrám byl zasvěcen Navštívení Panny Marie, jedná se tedy o mariánskou poutní lokalitu. Původně na jeho místě měla stát menší kaple, která byla později přestavěna na gotický kostel. V období reformace byl svatostánek uzavřen, ne však zničen. Roku 1691 povolal do Hejnic tehdejší majitel panství, František Ferdinand hrabě Gallas, františkány, kterým nechal o šest let později postavit vedle kostela klášter. Práce se ujal stavitel Antonio Canevalle. Tento muž také nechal vystavět pod kostelem rodovou hrobku, do níž byli pohřbíváni jak příslušníci rodu Gallasů, tak i Clam-Gallasové. Hrobka byla v roce 1730 rozšiřována. Roku 1722 započala stavba nového kostela, kterou financoval Filip Josef z Gallasu. Plány zhotovil vídeňský vrchní dvorní architekt císaře, Jan Bernard Fischer z Erlachu.²⁰⁵ Po jeho smrti je tento titul připisán Johannu Lucasovi von Hildebrandtovi, architektu chrámu v Jablonném. V roce 1762 hejnický kostel i klášter vyhořel, po dvou letech byl obnoven.

Velký rozdíl je však ve vnímání míst z pohledu poutního významu. Hejnice nacházíme mezi nimi již od středověku.²⁰⁶ V Mikulcově tabulce zachycující 210 poutních měst barokních Čech jsou Hejnice zařazeny jako místo s krajským významem,²⁰⁷ na rozdíl od Jablonného, kterému autor přiřkl pouze lokální dosah.²⁰⁸ A to i přesto, že nejstarší dochovaná legenda o Hejnicích jako místu mariánské úcty pochází z druhé poloviny 17. století.²⁰⁹

V roce 1903 Hejnice uvádí také pouze Julius Košnář. Odlišnost se však najde, Hejnice jsou v hlavním textu, za to Jablonné až v dodatku. František Šulc obě místa opomíjí.²¹⁰

²⁰⁵ Milan SVOBODA, *Gallasové, Clam-Gallasové a Hejnice: Poutní místo a jeho patroni*, Liberec 2007, s. 4 – 6.; Julius KOŠNÁŘ, *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*, Praha 1903, s. 246 – 249.

²⁰⁶ HRDINA, *Die Topographie*, S 191 - 206.

²⁰⁷ MIKULEC, *Wallfahrtsorte*, s. 250:

²⁰⁸ MIKULEC, *Wallfahrtsorte* s. 252.

²⁰⁹ SVOBODA, *Gallasové, Clam-Gallasové a Hejnice*, s. 4.

²¹⁰ KOŠNÁŘ, *Poutnická místa*, s. 260 – 268.

²¹⁰ František ŠULC, *Třicet dvě rozjímání o nejdůležitějších poutních místech v zemích koruny svatovávč-lavské*, Hradec Králové 1903.

Hejnice byly známy i v rámci Rakousko-Uherska. V roce 1913 je uvedl Alfred Hoppe mezi poutními místy říše na rozdíl od Jablonného.²¹¹ Z toho můžeme usoudit, že ani blahořečení paní Zdislavy evropskou slávu městu nepřineslo.

Změna nastala po první a druhé světové válce, kdy český národ začal více vyhledávat své zemské patrony. Největšího vzrůstu významu se Jablonnému dostalo po svatořečení Zdislavy v roce 1995. I přesto Hejnice v jejich významu nepředčilo.²¹²

²¹¹ Alfred HOPPE, *Des Österreichers Wallfahrtsorte*, Wien 1913, s. 520, 547.

²¹² BLAŽKOVÁ a kol., *Jablonné v Podještědí*, s. 38, 39.; SVOBODA, *Gallasové, Clam-Gallasové a Hejnice*, s. 12 (V lednu roku 2001 vzniklo v Hejnickém bývalém františkánském klášteře Mezinárodní centrum duchovní obnovy).

8 Donátoři a jejich dary

Klášterní komplex s kostelem sv. Vavřince založil Havel z Lemberka se svou manželkou Zdislavou mezi léty 1249 a 1252.²¹³ Dalším nám známým donátorem byl v roce 1410 pan Hanuš Blekta z Valtinova, který dominikánům věnoval dvě kopy úroku na kapli sv. Matěje v klášterním ambitu.²¹⁴

V roce 1660 pořídil pan Jindřich Henckel, kapitán panství jablonského vojska, jako poděkování za přímluvu Zdislavy u Boha nový nákladný náhrobek, ozdobený mnoha sochami a dal 48 votivních tabulek opravit. Tyto obrázky připomíná klášterní pamětní kniha již roku 1609.²¹⁵

Financování zařízení kaple sv. Dominika v původním kostele sv. Vavřince se ujal v roce 1662 hrabě z Lichtenštejna. Mezi jiným vybavením také oltářní obraz sv. Dominika ze Soriana.²¹⁶

Další nám známé donace souvisejí s výstavbou kláštera a nového kostela. Od roku 1683 byla stavba dřívějšího kláštera obnovována, za přispění majitelů okolních panství Putzů na Mimoni a Bredů na Lemberku, shromažďován další stavební materiál. Paní Zuzana Hartigová přispívá v roce 1687 na stavbu dolního ambitu.²¹⁷ Od roku 1698 se majoritního financování stavby ujímá František Antonín hrabě Berka z Dubé. Baron Putz a hrabě Breda nadále dováží stavební materiál a k tomu ještě připlácí na mzdy dělníků.²¹⁸ Po smrti hraběte Berky byly práce na dva roky zastaveny. Poté se chopily iniciativy Rozálie Beatrix hraběnka Kinská, rozená hraběnka Berková. Roku 1708 obnovila práce na kostele. Věnovala mu také stříbrnou lampu,²¹⁹ V roce 1713 nechala v Kremnici razit pamětní medaile. Po její smrti v lednu 1714 se financování stavby a vybavení interiéru ujal Václav Albrecht hrabě z Vrbna, dědic po hraběnce Kinské. V roce 1732 nechal Filip Josef hrabě Gallas, majitel sousedního panství, v Praze pro jablonský kostel zhotovit růžencový oltář. Ve stejném roce dal želivský opat Daniel Schindler rodák z Jablonného, vyhotovit k hrobu sv. Zdislavy novou železnou mříž, která byla osazena

²¹³ Emanuel VLČEK: *Osudy českých patronů*, Praha 1995, s. 223.

²¹⁴ Emanuel VLČEK, Petr SOMMER, Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 262.

²¹⁵ Bartoloměj VRÁTNÝ, *Život bl. Zdislavy (nar. 1208, †1252) z hraběcího rodu Berků, první duchovní dcery sv. O. Dominika v Čechách*, Praha 1908, s. 28, 35, 36, 46

²¹⁶ Pavel ZHRADNIK, Pavel VLČEK, *Jablonné v Podještědí*, s. 2.

²¹⁷ Oldřich BLAŽÍČEK, Pavel PREIS, *Dominikánský kostel sv. Vavřince v Jablonném*, Olomouc 1948, s. 7.

²¹⁸ Emanuel VLČEK, Petr SOMMER, Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie*, s. 262

²¹⁹ Bartoloměj VRÁTNÝ, *Život bl. Zdislavy*, s. 35.

19. září 1732.²²⁰ V roce 1775 nechal František Josef hrabě Pachta u místního sochaře Josef Neumanna zhotovit hlavní oltář. Truhlářskou prací byl pověřen mistr Josef Spren-ger.²²¹ Mezi dárce se řadí také příslušníci z řad katolické církve. Upomínají na to nápisy vitrajích. Okenní výplň s vyobrazením sv. Filipa věnoval farář Josef Tchörrch v roce 1898 a se zobrazením sv. Štěpána Laurenz Rössel, děkan v Teplicích, narozený v Jablonném.

8.1 *Menší dary*

Záznamy o menších darech obětovaných jako poděkování za pomoc a přímluvu paní Zdislavy sepsal Bartoloměj Vrátný.²²² Jedná se o předměty darované mezi léty 1704 a 1721. Nejčastěji věřící nosili paní Zdislavě ex-vota, neboli napodobeniny uzdravených částí těla, ať už byly stříbrné nohy, ruce, zuby, oči či prsa. Dále pak malované obrázky či voskové svíce.

Mezi dárce se řadili lidé ze všech společenských vrstev. Šlechtu zastupovala Anna Rozálie hraběnka Kinská, Antonie hraběnka Pachtová, rozená baronka Scheidlerová, či hrabě Václav Breda. Věcné pozornosti paní Zdislavě donesl císařský celní úředník pan Václav Raudnický z Preinic, Žofie Dittrichová, manželka tajemníka kraje boleslavského, pan Šimon Hofer, soudce města Jablonného, novosvěcený kněz Josef Schindler nebo kapitán David Antonín Gerster. Své poděkování projevovali také jablonští měšťané jako například pekařka Alžběta Bergmannová, paní Kateřina Wilová, paní Rozina Schützová, paní Marie Alžběta Schrötterová či řezník Jan Krištof Neumann. Zmínění dárce pocházeli převážně přímo z Jablonného nebo jeho blízkého okolí.

²²⁰ Emanuel VLČEK: *Osudy českých patronů*, Praha 1995, s. 227.

Jablonné v Podještědí, Dominikánský konvent s kostelem sv. Vavřince a sv. Zdislavy, Praha 2004, s. 10 (strojopis).

²²¹ Pavel ZÁHRADNÍK, Pavel VLČEK, *Jablonné v Podještědí*, s. 10.

²²² Bartoloměj VRÁTNÝ, *Život bl. Zdislavy*, s. 51 – 71.

9 Stavební historie baziliky minor sv. Vavřince a sv. Zdislavy

Dominikáni dlouho hledali mecenáše, který by byl ochoten zaplatit kompletní renovaci kostela. Nakonec se převoru Hyacintu Misseniovi podařilo naklonit si Františka Antonína hraběte Berku z Dubé (1635 – 1706), tajného radu a komořího, místodržícího v Čechách a císařského vyslance. Působil jak diplomat ve Španělsku, Dánsku, Švédsku, v Holandsku a v Benátkách.²²³ Poté co vymřel rod pánu z Lipé, dostal od císaře Leopolda I. dědičně hodnost nejvyššího zemského maršála. Jeho manželkou byla Louise, dcera Raimunda von Montecucoli.²²⁴ Jelikož jeho dva synové zemřeli v dětství, vymířel po meči jeho osobou rod Berků z Dubé.²²⁵

Převor počítal pouze s realizací přestavby původního kostela, hrabě Berka však měl v úmyslu vystavět nový monumentální chrám sloužící jako své mauzoleum. Za hlavního architekta vybral dosud málo známého jednatřicetiletého Itala, Johanna Lucase Hildebrandta. Za hlavního stavitele byl vybrán Pietro Bianco. Kamenické práce vedl Nilas Kitzinger.²²⁶

Bazilika sv. Vavřince a sv. Zdislavy byla vystavěn na místě dřívějšího gotického kostela. Základní kámen položil 18. září 1699 provinciál P. Thomas Elias Willinger, za přítomnosti Františka Antonína Berky.²²⁷ Do konce roku 1700 byl zbourán starý kostel a některé části kláštera. Dne 25. června 1700 byl do Jablonného přivezen dřevěný model stavby navržený Hildebrandtem. Další rok se pracovalo na základech vnějších zdí, krom pilířů a byla vyzděna první část krypty. V roce 1702 byly postaveny základy jednoho z pilířů a byly slavnostně vyzvednuty ostatky paní Zdislavy a přeneseny do kláštera.²²⁸ V srpnu pak přijel architekt, aby zkontroloval práce a dohlédl na zdění vnitřních pilířů. Další pilíře byly dobudovány během let 1703 a 1704. O rok později byly zpevňovány vnitřní zdi železnými a dřevěnými vazbami. V tom roce již stála velká

²²³ Oldřich J. BLAŽÍČEK - Pavel J. M. PREIS, *Dominikánský kostel sv. Vavřince v Jablonném*, Olomouc 1948, s. 5.; Viktor PINKAVA, *Geschichte der Stadt Gabel und des Schlosses Lämberg in Böhmen*, Gabel 1897, s. 51.

²²⁴ Viktor PINKAVA, *Geschichte der Stadt*, s. 51.

²²⁵ Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, Praha 2008, s. 70.

²²⁶ BLAŽÍČEK -. PREIS, *Dominikánský kostel*, s. 8.

²²⁷ Pavel VLČEK – Petr SOMMER - Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 263.

²²⁸ Dne 19. dubna 1702 se vedle Zdislavina hrobu se zhroutily základy. Byla obava, aby tělo nespadlo do jámy 14m široké a 7m dlouhé, 4m široké. Proto převor Br. Lukáš Lyre učinil kroky, aby mohly být ostatky přeneseny. K vyzvednutí byl potřeba souhlas pražského arcibiskupa Jana Josefa. To bylo do Jablonného doručeno 24. dubna. O dva dny později byla exhumace provedena.

Emanuel VLČEK, *Fyzická osobnost Paní Zdislavy*. In: *Sborník ke svatořečení paní Zdislavy z Lemberka v roce 1995*, Praha 1995, s. 41, 42.

část od východní až nad okna apsidy. Také došlo k položení hlavní římsy, dále uvnitř stavby k dokončení dvou kaplí při hlavním oltáři, ostatní byly prozatím ve stavbě. Na počátku roku 1706 byly dobudovávány dva vnitřní pilířovité bloky na západní straně. Připravovalo se sklenutí tamburu kopule. Poté se práce nuceně zastavily. Stalo se tak proto, že 24. dubna 1706 zemřel ve Vídni František Antonín Berka z Dubé.²²⁹ Krátce před svou smrtí sepsal závěť, ve které uvedl, že si přeje být pohřben v jablonském kostele. Svého alodního dědice, svého nevlastního bratra Františka Antonína Nostice, pověřil jeho dostavěním.²³⁰

Tělo Antonína Berky bylo pohřbeno v prozatímní kryptě nově budovaného kostela. Hrabě Nostic však přání o dostavbě nevyplnil a konvent neměl dostatek finančních prostředků. Dělníci proto brzy po Berkově smrti přestali pracovat. Situace se změnila teprve v roce 1708, kdy kupuje panství Františka Rosalie Kinská, ovdovělá sestra Františka Antonína Berky.²³¹

Až po dvou letech pokračovala ve stavbě Františka Rosalie Beatrix hraběnka Kinská, rozená Berková. Ta měla v plánu nejen dostavět kostel, ale také vybudovat nový klášter. Stavbu od toho roku vedl Dominico Perini, který nejenže nahradil Hildebrandta, ale pravil také jeho architektonické návrhy. Hlavním kameníkem se stal David Praumon. Sochařskou výrobu stvořil František Binert.

Od 1711 došlo k uzavření prostor mohutnou kopulí s křížem a v klášterní zahradě byla postavena sýpka. Na rok 1713 se plánováno vysvěcení kostela. K této příležitosti nechala hraběnka v Kremnici razit pamětní medaile s podobou kostela na jedné straně a s hraběčným profilem a druhé s polopostavami sv. Vavřince a sv. Zdislavy na druhé. Práci provedl dvorní modelér Daniel Wara. Obřad vysvěcení, pro nedokončenost stavby, však neproběhl. Práce pokračovaly. Došlo k omítnutí kupole, k pořízení několik lavic, osazení tří podélných a tří oválných oken, dokončení venkovního portálu a velkého okna v průčelí. Dne 13. září proběhlo slavnostní položení základního kamene hlavního oltáře. Při této příležitosti byly využity medaile. V lednu 1714 zemřela hraběnka Kinská.²³²

²²⁹ PINKAVA, *Geschichte der Stadt*, s. 54; Pavel ZAHRADNÍK - Pavel VLČEK, *Jablonné v Podještědí dominikánský konvent s kostelem sv. Vavřince a sv. Zdislavy*, 2004, s. 7. (strojopis uložený u dominikánů v Jablonném v Podještědí); V literatuře se také objevuje datum 25. března 1706 (Preiss), v březnu Kropáček, či rok 1701 (Hamburger).

²³⁰ ZAHRADNÍK - VLČEK, *Jablonné v Podještědí*, s. 7,8.

²³¹ BLAŽÍČEK - PREIS, *Dominikánský kostel*, s. 10.

²³² VLČEK, *Fyzická osobnost*, s. 41.

Dědicem panství se stal hrabě Václav Albert z Vrbna a Freudenthalu. Tempo staveb se zpomalilo, i přesto došlo k omítnutí a vybělení celého kostela. Bylo také nutno opravit střechu, do které zatékalo. V roce 1716 byl z kostelní lodi proražen horní otvor do krypty paní Zdislavy a tím se zlepšilo osvětlení v této prostoro. V kostele došlo k osazení balustrád oratoří. Dále byly provedeny čtyři štukované portály uvnitř a čtyři kamenné osazeny zvenčí kostela. Pokračovalo se v dláždění kostelní podlahy. V roce 1717 byly do věže zavěšeny zvony, z původního kostela. Jeden z nich nese datum 1490. O rok později byl vztyčen první oltář.

V roce 1718 koupil panství pan Jan Jáchym Pachta z Rájova, a to bez závazku na dostavění kostela. Za ten se zaručil hrabě Vrbenský. Dostavba pomalu pokračovala. V roce 1722 došlo ke stavbě vestibulu, jímž klášterní chodba vyúsťuje vedle kostelního průčelí. Do fasády kostela byl připevněn vrbnovský znak. Dále došlo k doplňování inventáře. Dne 4. srpna 1729 se konalo dlouho očekávané vysvěcení kostela. Proběhlo neokázale. V tomto čase vypadal kostel tak, jak ho známe dnes.

Dominikánský konvent byl zadlužen. Kostel však potřeboval nejen dovybavit, ale také opravit. Roku 1731 došlo k přenesení ostatků paní Zdislavy do nové krypty. V roce 1735 došlo k osazení kostelních lavic, některé pocházejí až z šedesátých let 18. století. Dále byly v roce 1769 dokončeny varhany pražskou dílnou Sedmíkovou. Do dnešní doby se dochoval orgán až z roku 1859.²³³ V roce 1775 nechal František Josef hrabě Pachta zhotovit hlavní oltář u místního sochaře Josef Neumanna. Truhlářskou práci byl pověřen mistr Josef Sprenger.²³⁴

Dne 11. května 1788 vypukl v Jablonném požár, který zachvátil i kostel sv. Vavřince.²³⁵ Dne 24. května 1788 byl stavitel Václav Sitta pověřen sestavení rozpočtu na opravu vyhořelé budovy. Činil 7.830 zlatých.²³⁶ Požár porušil kupoli a kněžiště. Zničil hlavní oltář, kazatelnu, lavice i varhany. Druhý rozpočet sepsal 16. srpna 1788 polír Paul Strobach a tesař Georg Sprenger. Částka se rovnala 2.396 zlatých a 18 krejcarů. Z toho 742 zlatých a 33 krejcarů připadlo na zednické práce včetně materiálu a 1653 zlatých 33 krejcarů na tesařské práce. Rekonstrukce byla velice skromná. Dne 2. září 1798 proběhla aukce majetku kláštera. Vydražil ho hrabě Pachta. Od 1. února 1806 do konce října 1807 byly farou nevyužívané prostory pronajaty pro účely vojenského

²³³ BLAŽÍČEK - PREIS, *Dominikánský*, s. 12, 13.; VLČEK - SOMMER - FOLTÝN, *Encyklopedie*, s. 264.

²³⁴ ZAHRADNÍK - VLČEK, *Jablonné v Podještědí*, s. 10.

²³⁵ BLAŽÍČEK - PREIS, *Dominikánský kostel*, s. 12, 13.; VLČEK - SOMMER - FOLTÝN, *Encyklopedie*, s. 264.

²³⁶ ZAHRADNÍK - VLČEK, *Jablonné v Podještědí*, s. 10.

špitálu.²³⁷ Kvůli tomu probíhaly adaptační práce na objektu, které byly vyúčtované 20. ledna 1809. V roce 1814 byl pořízen inventář jednotlivých místností fary.

Větší rekonstrukce budovy proběhla v letech 1863 a 1867. Jednalo se o úpravu vnějšku objektu: o pokrytí střechy břidlicí, pozlacení makovice a kříže na kopuli, opravení říms a sochařské výzdoby.²³⁸ V roce 1899 se podařilo kostel vybavit novým hlavním oltářem a presbytář novobarokním štukem. Dne 10. srpna roku 1900 došlo k znovuvysvěcení kostela.

K oslavám blahořečení paní Zdislavy roku 1908 byl upraven mariánský oltář nad jejím hrobem. V letech 1914 a 1915 došlo k úplnější restauraci kostela. Břidlicová střecha kupole byla nazpět vyměněna za plechovou. Mezi léty 1920 a 1925 bylo opraveno vnější zdivo.²³⁹

Poslední velká rekonstrukce probíhala od roku 1991 do 4. ledna 1996. Mezi jinými došlo k přestavbě Zdislaviny hrobky. Pískovcový sarkofág nahradil mramorový. Dále proběhla kompletní renovace zimní kaple, úprava fasády, restaurování vitráží, oken v kopuli a výměně originálů soch ze západní fasády, za kopie.²⁴⁰ Dne 10. srpna roku 1996 byl kostelu papežem udělen čestný titul baziliky minor.²⁴¹ Od roku 2010 prošla rekonstrukcí elektroinstalace a dvě ze tří etap opravy krovů.

9.1 *Johann Lucas von Hildebrandt*

Johann Lucas von Hildebrandt patří k nejvýznamnějším architektům vrcholného baroka v rakouské monarchii. Narodil se 4. listopadu 1668 v italském městě Janov. Jeho otec Christoph Hildebrandt působil jako kapitán janovské gardy. O matce nemáme žádné zprávy. Lucas strávil své dětství v rodném městě, kde pracoval jeho otec jako vojenský architekt. Asi ve 14 letech, kolem let 1682/1683 přesídlil Hildebrandt do Říma. Zde se učil u renomovaného papežského architekta Carla Fontany. Z prvních tří desetiletí, která Hildebrandt strávil v Itálii, se dochovalo málo pramenů.

V roce 1694 přesídlil natrvalo do Vídně. Na počátku své kariéry pracoval, stejně jako jeho otec, na postu vojenského architekta a to v letech 1694 a 1695. Císařským dvorním

²³⁷ ZAHRADNÍK - VLČEK, *Jablonné v Podještědí*, s. 100.

²³⁸ ZAHRADNÍK - VLČEK, *Jablonné v Podještědí*, s. 26, 27.

²³⁹ BLAŽÍČEK - PREIS, *Dominikánský kostel* s. 12, 13.; VLČEK - SOMMER - FOLTÝN, *Encyklopedie*, s. 264.

²⁴⁰ Informace získány při rozhovoru s panem Ladislavem Vošvrdou, technikem, který práce prováděl, či jim byl přítomen

²⁴¹ BLAŽKOVÁ a kol., *Jablonné v Podještědí*, s. 33 - 36.

inženýrem se stal 24. května 1700. Mezi jeho raná díla patří návrhy staveb ve Vídni. První byl na dostavbu městského paláce prince Evžena Savojského (1695–1698), dalšími Schwarzenberský palác na Schwarzenbergplatz (1697-1723) a piaristický kostel Maria Treu (kolem roku 1699). Poté jej oslovil František Antonín Berka z Dubé pro kterého vytvořil plán na stavbu kostela sv. Vavřince v Jablonném v Podještědí (1699–1722).²⁴² V roce 1702 započal se stavbou kostela sv. Petra ve Vídni. Mezi léty 1701–1702) vypracoval v Uhrách návrh zámku Rackéve. Jeho vrcholnými díly se staly vídeňské paláce Schönburgů, Auerspergů, Daun-Kinských, budova státního kancléřství (1719-1720) a hlavně Horní a Dolní Belveder (1713-1716, 1721-1723). Hildebrandt se také podílel na mnoha přestavbách a renovacích. Na místo vrchního císařského stavitele byl nobilitován až v roce 1720, po smrti Johanna Bernarda Fischera z Erlachu.²⁴³

Dne 6. června 1706 se oženil s Franciscou Johannou Perpetua Geist (†1. října 1739) o sedm let mladší ženou, se kterou měl osm dětí - tři dívky a pět chlapců. Tři děti zemřely brzy po svém narození. Žádný z mužských potomků nepokračoval v otcově profesi. Johann Lucas von Hildebrandt zemřel 16. listopadu 1745 ve Vídni.²⁴⁴

9.2 Další stavební personál

Stavitel a štukatér Pietro Antonio Bianco byl původem Ital usedlým v Litoměřicích. V roce 1684 pracoval na ambitu rajského dvora dominikánského kláštera v Jablonném v Podještědí. O rok později se podílel na štukové výzdobě dnes již neexistujícího kostela sv. Michala v Litoměřicích. V roce 1688 dohlížel na stavbu zámeckého areálu v Bílině u Teplic. Dále mezi léty 1690 a 1691 prováděl menší úpravy na hradě Kost. V roce 1695 stavěl kostel sv. Václava v Třebívlici u Lovosic. Od roku 1699 byl hlavním stavitelem na chrámu sv. Vavřince v Jablonném. Ten musel opustit nedokončený v roce 1706. Stalo se tak kvůli smrti hlavního mecenáše, hraběte Berky z Dubé. V roce 1700 opravoval také zámek a hospodářský dvůr litoměřických dominikánů ve Velkém Újezdu, který poničen při požáru. Dále se podílel na menších renovacích či na štukatérské výzdobě zámku Červený Hrádek, v Děčíně či kostele Všech Svatých v Litoměřicích.²⁴⁵

Dominico Perini byl vlašský stavitel údajně pocházející z Janova. Víme o něm pouze to, že byl členem litoměřického zednického cechu. Od roku 1708 do roku 1711 vedl

²⁴² VLČEK a kol., *Encyklopedie* s. 235.

²⁴³ Harold OLBRICH und Gemeinschaft, *Lexikon der Kunst*, Band 3, München 1996, s. 250-251.

²⁴⁴ Katja RICHTER und Gemeinschaft, *Allgemeines Künstler-Lexikon*, Berlin/Boston 2012, s. 168 – 176.

²⁴⁵ Vlček Pavel a kolektiv, *Encyklopedie* s. 64.

podle modelu Johanna Lucase von Hildebrandta stavební práce v kostele sv. Vavřince v Jablonném v Podještědí. V roce 1712 se podílel na restaurování Lichtenštejnského paláce v Rumburku.²⁴⁶

Niklas Kitzinger byl kameníkem z Mladé Boleslavi. Na stavbě chrámu sv. Vavřince v Jablonném se podílel mezi léty 1699 a 1703. Dále se s ním setkáváme v Mnichově Hradišti, kde spolupracoval s Františkem Santini-Aichlem a Wenzlem Langerem na vytvoření kamenických detailů. Doložena je také jeho práce v klášterním františkánském kostele v Turnově.²⁴⁷

²⁴⁶ VLČEK Pavel a kol., *Encyklopedie*, s. 489.

²⁴⁷ VLČEK Pavel a kol., *Encyklopedie*, s. 310.

10 Architektonický rozbor exteriéru a interiéru baziliky minor sv. Vavřince a sv. Zdislavy²⁴⁸

10.1 Architektonický rozbor exteriéru

Kostel a klášter stojí, jak je u dominikánů zvykem, na okraji města. Nalézá se v blízkosti bývalých hradeb, jež v některých místech přesáhl. Komplex budov je situován na hraně údolí, kterým prochází téměř severojižně Panenský potok v souběhu s hlavní cestou, která spojovala Mimoň, respektive Prahu, se Žitavou. Kostel má dominantní postavení a je dobře viditelný z širokého okolí.

Centrální dispozice kostela sv. Vavřince a sv. Zdislavy je založená na dominanci ústřední kopule. Postranní věž slouží jako méně patrný doplněk tohoto kolosu. Stavba je zevně obdélná. Bohatě architektonická výzdoba se soustřeďuje pouze na průčelní, západní fasádu. Oproti ní je jednoduchá jižní a východní fasáda viditelná pouze z údolí Panenského potoka. Severní stěnu kostela v dolní části překrývá patrové křídlo konventu.

10.1.1 Západní fasáda - průčelí

Západní průčelí je složeno z různě odstupňovaných pěti os. Tři střední osy vystupují ze základní hmoty. Probíhají ve stejné konvexní linii, a to i přesto, že je centrální osa po šikmém odsazení poněkud zasunuta. Šířka jednotlivých os se liší. Nejširší je centrální, po ní dvě postranné osy a nejméně dvě střední osy. Tomuto členění odpovídají vstupy do chrámu.

Členění fasády vytvářejí kordované římsy do dvou podlaží, další je vytvořena v krajních osách pouze věžemi. Tři střední dvouetážové osy vytvářejí doplněk mohutné kopuli. Ustupující centrální osa propojuje průčelí se stěnou kopule. Masivní báh vytváří další mohutné patro zakončené lucernou. Jednotlivé osy od sebe oddělují pilastry, které přirozeným způsobem zvýrazňují tvar fasády. Vertikální prvky zastávají pouze méně důležitou roli. Na tu také upozorňuje vysoký sokl, který je pojímán jako jednotlivý pás, přerušovaný pouze dveřmi. Před ním je předřazeno už jen kamenné pódium, na nějž se z větší části vystupuje po třech stupních. Pódium končí za bočními vchody. Samotná

²⁴⁸ Architektonický rozbor je vypracován s přihlédnutím k nepublikovanému dílu: Pavel ZAHRADNÍK - Pavel VLČEK, *Jablonné v Podještědí dominikánský konvent s kostelem sv. Vavřince a sv. Zdislavy*, Praha 2004 (strojopis).

podnož z dálky působí jako souvislý horizontální pás. U bližšího pohledu je zřejmé, že je tvořena ze základny sloupové patky, končící profilovanou římsou, hranolu podnože a římsy.

Přízemní podlaží a jeho architektonické tvarování přerušuje trojice schodů a dvě niky se sochařskou výzdobou.

Supraportu tvoří vpadlé pole, do kterého je vložena mramorová deska s vytesaným nápisem o povýšení kostela na basiliku minor (*Hoc Ss. Laurentii et Zdislavae Sanctuarium / ad Basilicae minoris gradum dignitatemque / a summo pontificae Ioanne Paulo II / evectum est A. D. 1996*).²⁴⁹

Ostění bočních portálů je shodné s řadou dalších ostění v kostele. Je vytvořeno kamenným obrazovým rámem se složitou profilací. Ta se směrem od středu portálu postupně zjemňuje a zmenšuje. Ostění podkládá vystupující plocha, po stranách zdobená motivy vysokých uch, jež jsou zakončeny kapkami. Takové plošky se nacházejí také po stranách v supraportách. Nad architrávem je ve střední části segmentovitě rozšířený vlys. V ploše jej zdobí zatočený ornament s převládajícím motivem akantu. Supraporta je zakončena bohatě profilovanou římsou a v prostoru bočního ostění portálu dvojicí stylizovaných váz.

Na vstupním průčelí se v osách mezi vchody nalézají niky se sochami světců, kterým je kostel zasvěcen. V levé severní je to sv. Vavřínek s jeho atributy, palmovou ratolestí mučedníka a roštem. V pravé, jižní, nika stojí socha sv. Zdislavy s modelem kostela. Niky mají stejnou podobu. Jsou vloženy do pravoúhlého pole. Porůznu zaoblené útvary provázejí po vnějších stranách stojky profilovaných nik. Jsou přerušeny vložou segmentově vzduťou a vzápětí roztrženou římsou. Její úseky stoupají nahoru, kde jsou stočeny do volut. Uprostřed nich jsou mušle, které vynášejí volutová konsola v místě vrcholového klenáku oblouku niky. Na mušli je pak upnut vavřínový feston. Niky jsou uzavřeny běžnou uprostřed oblomenou segmentovitou římskou umístěnou nad mušlí.

Druhé podlaží je členěno systémem pilastrů. Objevuje se tu, tak jako v hlavním vstupu, iónský řád. Stejně jako v přízemí zde mají převahu horizontální linie, které vytvářejí vysoká podnož a plně vyvinuté kládí nad pilastry. Podnož není přerušena vchody. Zdobí ji balustrové zábradlí. Jinak se její vzhled se shoduje s přízemní podobou této části. V postranních osách, podvěží, se nachází vpadlé pole, jeho překlad pak vynášejí dvojice tříčtvrtečních sloupů. Dochází tak k jejímu zdrobnění. Mezi sloupy, mající shodné patky

²⁴⁹ ZAHRADNIK - VLČEK, *Jablonné v Podještědí*, s. 45.

i hlavice s pilastry, bylo vloženo jednoduše utvářené okno lemované kamenným profilovaným ostěním. Pod oknem je balustrádový parapet. Konstrukce oken je členěna pilastry a tříčtvrtečními sloupy, které mají klasické barokní iónské hlavice. Střední voluty jsou zdobeny květinovými a ovocnými festony.

Ve středních osách jsou stejně jako v přízemí umístěné niky se sochařskou výzdobou. Nalevo se nachází zpodobnění sv. Dominika, napravo pak sv. Tomáše Akvinského. Vzhled nik se blíží těm v přízemí. Odlišnosti nalézáme ostění, které je podloženo pod patkou. Objevuje se na něm esovitě stočné ucho, na němž jsou zavěšeny tři květy. Niku zakončuje křivka římsy. Uprostřed pod ní je voluta, z které visí ovoce, zakončené granátovým jablkem.

V centrální ose se nachází kasulové prolomené okno. Je zdobeno mohutnými volutami, na nichž je zavěšen ovocný feston. Novodobé prosklené okno je zdobeno novobaročným malovaným výjevem.

Všechny tři střední osy druhého poschodí zakončuje atiková zeď s pilířky. Na ní stojí kopie soch od leva sv. Prokopa, sv. Jana Křtitele, Panny Marie Neposkvrněné (Immaculaty), sv. Vojtěcha a sv. Jana Nepomuckého, vytvořil restaurátor Václav Snížek a akademický sochař Ladislav Šobr.²⁵⁰ Originály soch pocházejí z dílny Františka Bienerta, z doby před rokem 1711. Nyní se nacházejí ve Valtinově.²⁵¹ Plochu mezi pilířky vyplňují balustrády, složené z kuželek shodujícími se s těmi z nižšího podlaží pod okny.²⁵²

Vnější osy mají jako jediné i další patro, které zpodobňují věže. V podstatě se zde opakuje členění krajních os nižšího podlaží. Je tu použito kompozitního vyššího sloupového řádu. Obdobnou jen trochu zjednodušenou profilaci má i podnož věže. Chybí vpadlá pole na části oblamované pro pilastry a tříčtvrteční sloupy. Pod oknem se také objevuje jemnější a menší balustráda. Okna, která jsou polokruhově ukončena a chráněna žaluziemi, lemuje pás šambrány. Ozdobné prvky zastávají akantové hlavice pilastrů a tříčtvrtečních sloupy. Zajímavý detail skýtá změna podoby abakového květu, který nahradily zkřížené ostrve, erbovní znamení rodu Berků z Dubé. Korunní římsu v podobě plně vyvinutého kládí vynášejí pilastry a tříčtvrteční sloupy. Střecha nasazená v přímce se nepřizpůsobuje tvaru korunní římsy.

Nároží má v dolní etáži tvar pravoúhlý, ve střední části po odsazení čtvrtkruhový a v posledním patře v úrovni věží zešíkmený. Stanová oplechovaná střecha věže

²⁵⁰ BLAŽKOVÁ a kol., *Jablonné v Podještědí: Pohledy do minulosti*, Česká Lípa 1998, s. 55.

²⁵¹ Informaci sdělila sestra Magdalena Švarcová

²⁵² Pavel VLČEK - Petr SOMMER - Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 266.

s okoseným nárožím odpovídá tvaru posledního patra a je dělena mansardovou římsou do dvou částí. Dolní polovina stanu je konkávně projmutá. Západní průčelí zakončuje kopule završená lucernou s menší bání, na vrcholu s makovicí a křížem.

Před kostelem nebylo dříve volné prostranství, jako je dnes. Ke kostelu vedla pouze širší cesta, kolem níž stály středověké domy. Architekt se vstupním předpolím nepochybně počítal. Svědčí o tom zpráva o pomalých výkupupech těchto budov.²⁵³

10.1.2 Jižní fasáda

Jižní fasádu tvoří dvě nesourodé části. Členitost první navazuje na podobu západního průčelí. Druhá zachovává jen její základní prvky a je proto výrazně strožejší. V první ose na západní straně se shodují dvě osy na východním závěru, které jsou však podstatně nižší - dosahují pouze spodní etáže. Můžeme zde sledovat stupňovitý účinek kompozice, která postupně graduje tak, aby zdůraznila hlavní průčelí.

První osa se neodlišuje od architektonického členění krajních os sousedící západní fasády. Přízemí je prolamováno stejným portálem a totožně utvářeno dvoukřídlými dveřmi. Nad ním je takřka stejné čtvercové okno. Ve druhé etáži se situace opakuje. Na rozdíl od vedlejší osy je v něm využit kruhový terč, do kterého jsou vloženy hodiny. Poslední patro je totožné se západní fasádou.

Zbylé tři osy jižní fasády mají zcela souměrnou skladbu. Hlavní architektonický prvek, pravoúhlá vpadlá pole se nacházejí jen v patře. Lizény tvořící tato vpadlá pole, mají profilované atticko-ionské patky. Tvoří je tedy již pilastry. Postranní osy jsou zřetelně užší než centrální osa, která vystupuje z hmoty dvojím pravoúhlým odsazením. Soklová část v lehce zjednodušené formě přejímá podobu podnože v nejzápadnější ose. Další zjednodušení se týká především profilace vpadlých polí a ukončení římsy podnože. Ta přebírá funkce průběžné parapetní římsy. Ve druhé a čtvrté ose směrem od západu na ní v přízemí leží okna s poměrně omezenou profilací šambrán. Na ta jsou vyvinuta ucha a pravoúhlé vystoupení překlada. Okno s klasickým barokním členěním chrání zvlněná mříž. Nad tímto oknem se nalézá další, které se neodlišuje od okna v nejzápadnější ose nad portálem. Obě okna se nalézají v jednom vpadlém poli. Patro v druhé ose odděluje pouze římsa se zjednodušenou profilací. Okno ve druhém patře druhé osy od západu má nezvyklou podobu ostění. Spočívá na profilované podokenní římsě, ale je zúženo těsně pod překladem. To vyvolává efekt obrácených uší. Dále se pakuje pravoúhlé navýšení střední části překlada.

²⁵³ ZAHRADNIK - VLČEK, *Jablonné v Podještědí*, s. 43.

Od západu třetí osa má stejnou část podnože, jen vpadlé pole zde ohraničuje dvojice lizén. V patře se u nich objevují aticko-iónské patky. Vpadlé pole v dolní etáži je prázdné. V patro prolamuje kasulové okno. Jednoduchá odstupňovaná šambrána, nasazená na podokenní římsu spočívá na předsazeném parapetu. Kompozici doplňuje okno zasklené malovaným sklem novodobého původu.

Čtvrtá okenní osa má, krom jednoho rozdílu, stejnou podobu jako druhá osa. Zdvojený pilastr nahradil jednoduchý. Poslední dvě osy se od sebe liší. Nacházejí se pouze v přízemní. V páté ose se nalézá vstup do zimní kaple a v šesté se nachází stejná dvojice oken, jako ve druhé a čtvrté okenní ose. Ostění vstupního portálku je totožné s portálem v první ose od západu. Nad pásem hladkého vlysu se nachází jen přímá římsa, tím pádem je vzhled supraporty velmi zjednodušen. Dvoukřídlé dveře jsou také shodné. K výše položenému vchodu vedou vyrovnávací schůdky. V odsazení od průčelí se uplatňuje boční stěna presbyteria, kterou členění lizení, jež jsou na východním konci zdvojené. Vytvářejí dva pole totožná s přízemní předstupující částí.

10.1.3 Východní fasáda - závěr

Tato fasáda je důsledně symetrická. Nebyla vytvořena s ohledem na sousední budovy dominikánského konventu. Jediným shodujícím se prvkem jsou sdružená okna. Od počátku byla určena k tomu, aby pozorovatele ohromila. Proto je zde hlavním modelačním prostředkem vlastní hmota stavby a její vzájemné odlišení. Můžeme ji rozdělit na čtyři části. Centrální, který všem ostatním dominuje a je tvořen cylindrickým závěrem. Oblé přechody polokruhového závěru zprostředkovávají plynulost mezi jednotlivými prostorovými plány.

Na vnitřní straně chybí lizéna. Její funkci přebírají krajní osy fasády. Lehké odsazení vnějších lizén od nároží vytváří dvojí hranu. Soklová část se shoduje s předešlými fasádami. Objevují se na ní kostky s klasickým trojdělením podnože. Je sem vsazena dvojice sdružených oken různé velikosti. Jejich ostění se shoduje s okny na předešlých fasádách, tak jako profilace říms, nad kterými se objevuje detail ukončení plné atiky.

Další krátká dvouetážová osa je vybavena neúplným lizénováním ve vyšším patře vybaveným atticko-ionskou patkou. V dolním poschodí se nacházejí tři na výšku podélná okénka vedoucí ke schodišti, v druhém patře se nalézá pouze jedno okno bez ostění. Podnož je členěna jako u ostatních fasád.

Střední polokruhový závěr je trojosý, členěný lizénovými rámci, které chybí u vnější strany, naopak mezi jednotlivými osami jsou zdvojené. Ve vyšších patrech mají pilastry

také patky. Ve spodní etáži se nacházejí vysoká pravoúhlá okna s podloženými šambránami, jež mají na všech rozích vyznačená ucha. Okno ve střední ose v úrovni hlavního oltáře, zůstalo zaslepené. Ve druhém patře se nalézají prolomena oválná okna mající jednoduchou stuhovou šambránu.

10.1.4 Severní fasáda

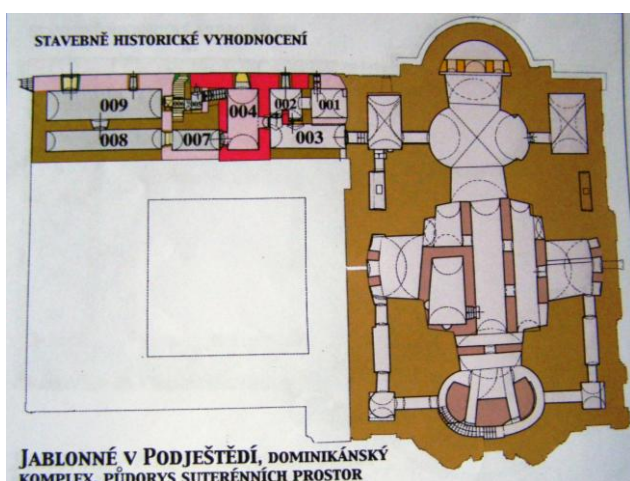
První podlaží severní, dvorní fasády překrývá budova kláštera. Jsou z ní viditelné pouze horní partie lizénových rámců, které v druhé ose od západu chybí. Ve střední ose se nalézají lizény po stranách zdvojeny a odsunuty od hrany. Čtvrtá osa pravoúhle vystupuje. Na vnější straně ji ukončují zdvojené lizény. I na této fasádě mají ve druhém patře aticko-iónské patky. Nacházejí se zde také okna, která se plně kryjí s okny na protější straně fasády. Totožný je i vzhled fasádní kopule. Nejevýchodnější osu zakrývá budova konventu. Vystupuje jen úsek plné atiky a ve druhém patře boční stěna presbyteria, kterou rozdělují zdvojené lizény s lehkým odsazením od hrany.

10.2 Interiér

Kostel sv. Vavřince se dělí do šesti pater. Jedná se o kryptu, přízemní prostory kostela, patro, druhé patro, zvonové patro a krov s půdou.

10.2.1 Suterén

Obrázek číslo 8

Vchod do suterénu je umístěn pod kruchtou v prostorách kostela. Patra spojuje točité schodiště. Od spodní části schodů vedou dvě boční chodby směřující do téměř čtvercových místností nalézajících se pod věžemi a dále pokračujících do prostor pod bočními kaplemi. Od dolního stupně schodiště vede také chodbička do centrálního prostoru, hlavní lodi

basiliky. Zde se nenachází ucelená prostor, ale jen menší místnosti navzájem oddělené zdmi. Příčinu této netradiční podoby můžeme hledat v několika stavebních katastrofách, které provázely výstavbu chrámu a kvůli nimž přistoupil stavitel k až přehnanému zpevňování dolních částí kostela.

Jednou ze tří okolních místností je hrobka sv. Zdislavy, která prošla před svatořečením zemřelé rozsáhlou rekonstrukcí. Pískovcový sarkofág byl vyměněn za mramorový. Na něm nyní leží truhla s ostatky svaté. Také původní dlažbu nahradil mramor.²⁵⁴ Na stěnách hrobky je rozmístěno 24 obrázků s vyobrazením Zdislaviných zázraků.

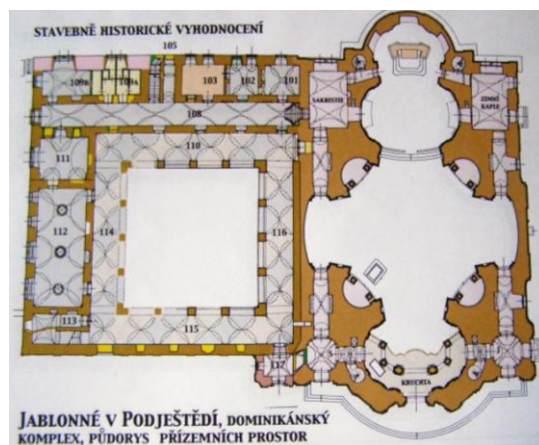
Největší suterénní klenutý prostor se nalézá pod presbyteriem. Je v něm umístěna dřevěná rakev s ostatky Františka Antonína hraběte Berky z Dubé. Vedou z ní dva průchody do bočních krypt, jižní dominikánské hrobky, ve které je pohřbeno tělo tzv. Dráteníčka, jsou zde také mimo jiné ostatky dělníků, již zahynuli při stavbě kostela. Na severní straně se nachází druhá dominikánská hrobka s ostatky čtrnácti mnichů²⁵⁵ a pohřební krypty Pachtů z Rájova.

Téměř v každé druhé publikaci se nachází informace o to, že se pod chrámem nacházejí podzemní prostory sahající do hloubky zhruba 39 metrů. Hledala je zde v letech 1983 a 1984 Státní bezpečnost v domnění, že v nich Němci schovali tajné archivy s dokumenty z války. I za pomoci tehdejší nejmodernější techniky se nepodařilo nic nalézt.²⁵⁶ Naděje na objevení tajných prostor však zůstaly.

10.2.2 Přízemní prostory kostela

Obrázek číslo 9

Přízemní prostory mají tvar protáhlého oválného kříže, který je vytvořen soustavou elipsoidů. Jeho formu vytváří hlavní pilíře chrámu s okosenými rohy, které vyčleňují centrální prostor, v němž je umístěno šest oltářů. Na pilířích se zdvihá mohutná kopule. Na severní straně před prvním pilířem od vchodu se nalézá otvor v podlaze vedoucí do hrobky sv. Zdislavy. Na ústřední prostor navazuje presbytář s hlavním oltářem, po jehož bocích se nachází na severní straně sakristie a na jižní zimní kaple. Podél stěn vedou menší chodby kopírující suterénní koridory.

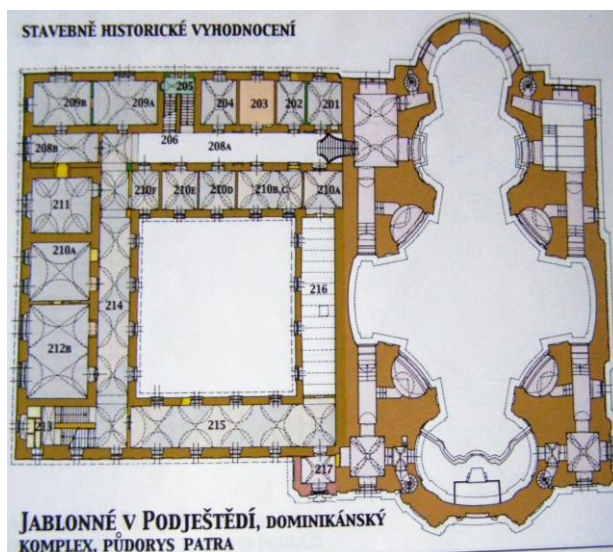
²⁵⁴ ZAHRADNIK - VLČEK, *Jablonné v Podještědí*, s. 53.

²⁵⁵ Například Zdislava Varadi, Ambrože Svatoše a Jindřicha Geislera.

²⁵⁶ Jan FROLÍK, *Akce kostel aneb která Státní bezpečnost ve svatém Vavřínečku poklad hledala a co nakonec našla*, in: DaS 17, 1995, č. 4, s. 29 – 33.

10.2.3 První patro

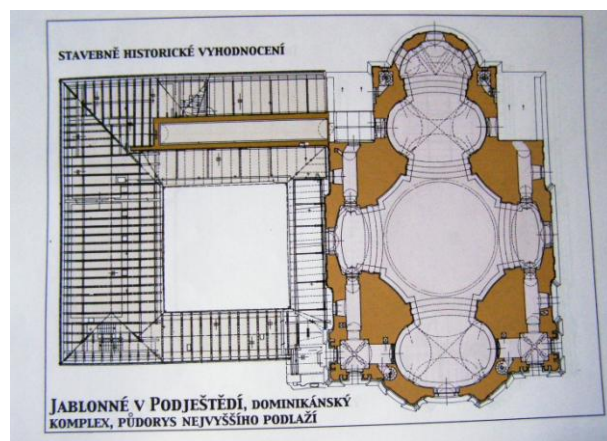
První patro kopíruje dispozici přízemních prostor. Přístup do něj umožňují čtyři točitá schodiště. Ta se nacházejí naproti sobě na východní a západní straně budovy a vedou na dřevěnou kruchtu, která patro vytváří. Průchodnost etáže se omezuje na obou stranách jen do poloviny prostoru. Jednotlivé chodby kopírují stavební dispozici spodních pater.

Obrázek číslo 10

10.2.4 Druhé patro

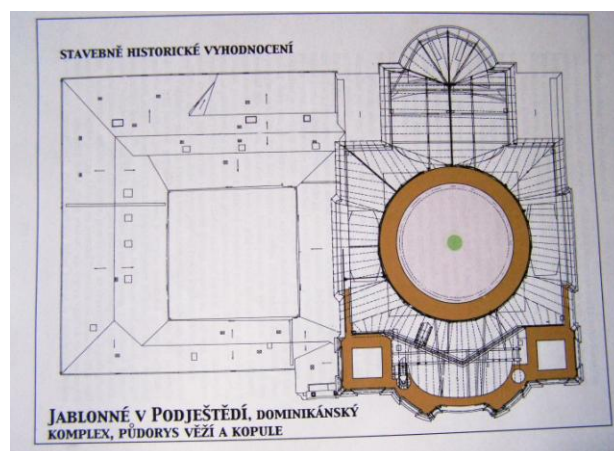
Do druhého patra vedou točitá schodiště, která prochází skrz první etáž. Ve východní části se nacházejí dvě místnosti. V západní se nalézají dvě menší věžní prostory. Patro je propojeno chodbami majícími již zjednodušený půdorys do tvaru obdélníků.

Obrázek číslo 11

10.2.5 Zvonové patro a krov s půdou

Zvonové patro se rozprostírá pouze na západní straně budovy. Přístup do něj vede jen ze severního schodiště. K etáži patří také kopule. Ve dvou věžích je prostor pro zvony. Zvon se nachází pouze v jižní věži.

Obrázek číslo 12

10.2.6 Výmalba a zdobné prvky

Presbytář zdobí chiaroscurostické malby čtyř evangelistů od profesora a historického malíře Karla Krattnera.²⁵⁷ Štuky presbytáře provedl Hans Aichinger. Boží oko nalézající se na střeše kopule vytvořil malíř Hienckenikel v roce 1791.²⁵⁸ Čtyři obrazy ze života sv. Zdislavy nacházející se na rozhraní pilířů a kopule, oltářní výklenky a klenby kostela namaloval v roce 1852 Felix Vater z Lučan nad Nisou.²⁵⁹ Sedm oken zhotovily Mayerovy umělecké závody. Z toho dvě velké vitraje umístěné po stranách hlavního oltáře se znázorněním sv. Štěpána²⁶⁰ a sv. Filipa²⁶¹. Dále vyrobily tři oválná okna představující Ducha svatého, Alfu a Omegu zasazená nad hlavním oltářem. Poslední dvě okna zobrazovala pouze barokní obruba na prostém pozadí.

10.3 Mobiliář

Většina mobiliáře se nalézá v přízemním prostoru kostela. Patří mezi něj hlavní oltář, který byl v kostele umístěn 1899. Navrhl jej Wilhelm Augst. Oltářní obraz namaloval Karel Krattner. Štukatérské práce provedl Hans Aichinger. V presbytáři se dále nacházejí dvě busty nejvýznamnějších donátorů baziliky, na severní straně Františka Antonína hraběte Berky z Dubé a na jižní Rozálie Beatrix hraběnky Kinské, rozené Berkové. V prostoru triumfálního oblouku se nalézá kazatelna s poprsím sv. Petra od sochaře Josefa Neumanna z roku 1789.²⁶² Obnova štafírování proběhla v roce 1906.²⁶³

V hlavní lodi stojí šest postranních oltářů. V severovýchodním rohu stojí rokokový oltář sv. Anny. Ústřední místo zastává sousoší sv. Anny s Pannou Marií v dětském věku. Nástavec tvoří obraz sv. Vincenta Ferrerského z roku 1764, který drží dva letící andělé. Sochy pocházejí z roku 1886. Poslední renovace proběhla v roce 1904. Mezi oltáři sv. Anny a Nejsvětějšího srdce Páně se nalézá křtitelnice z roku 1764. Její víko zdobí cínoví andělé. Ve střední části severní strany hlavní lodi se nalézá pseudobarokní oltář Nejsvětějšího srdce Páně z roku 1911 se sochou Ježíše Krista s anděly, po jeho pravici stojí socha sv. Petra a po levici sv. Pavla. Západním směrem od oltáře se nachází zpovědnice z konce 18. století. Za ní stojí mariánsko-zdislavský oltář z doby kolem roku 1770. Na mense je položena pseudobarokní prosklená skříň s ostatky sv. Zdislavy.

²⁵⁷ Emanuel POCHE, *Umělecké památky Čech*, 1. díl, Praha 1977, s. 562.

Pavel VLČEK - Petr SOMMER - Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 264.

²⁵⁸ ZAHRADNIK - VLČEK, *Jablonné v Podještědí*, s. 19.

²⁵⁹ ZAHRADNIK - VLČEK, *Jablonné v Podještědí*, s. 24.

²⁶⁰ Nápis na vitraji oznamuje, že ji kostelu věnoval farář Josef Tchörrch v roce 1898

²⁶¹ Nápis na vitraji oznamuje, že ji donoval Laurenz Rössel, děkan v Teplicích, narozený v Jablonném.

²⁶² POCHE a kol., *Umělecké památky Čech*, 1. díl, Praha 1977, s. 562.

²⁶³ ZAHRADNIK - VLČEK, *Jablonné v Podještědí*, s. 19.

V nice se nalézá socha Panny Marie Immaculaty z roku 1510. Po straně se nacházejí sochy sv. Kateřiny Sienské a sv. Dominika. V nástavci, který drží dva andělé, spočívá obraz sv. Terezie. Před oltářem se nalézá obdélný průraz v podlaze obklopený železnou mříží z roku 1732. Ten umožňuje nahlédnout do hrobky sv. Zdislavy, do které vedou schody ze severní strany podkruchtí.²⁶⁴ Nad vchodem do severní věže stojí v oválné nice busta papeže Jana Pavla II., jenž svatořečil Zdislavu. Vytvořil ji Petrem Novákem z Jaroměře. Kostelu ji daroval pražský arcibiskup a kardinál Dominik Duka²⁶⁵

Jižní stěna kostela má v sobě zasazeny rovněž tři oltáře. Zasněžení první od presbyte-ria náleží Nalezení sv. Kříže z roku 1718. Ústředním motiv tvoří Pieta z roku 1881 a za ní velký kříž. V nástavci je potom vyobrazen Bůh Otec na nebesích a dva andělé. V centru jižní strany se nachází oltář Panny Marie Růžencové z roku 1732, který nechal zhotovit Filip Josef hrabě z Gallasu. Hlavní vyobrazení tvoří Madona se sochou sv. Dominika, které obklopují sv. Tomáš Akvinský a sv. Albert Veliký. Poslední oltář na této straně nese zasněžení sv. Josefu. Je tvořen sochou sv. Josefa pocházející z let 1885 až 1889, který svírá v náručí malého Ježíše Krista. Po jeho pravici stojí sochy Abrahama s Izákem a na opačné straně král David. V nástavci se nalézá obraz sv. Jana Nepomuckého, který nesou andělé.²⁶⁶ Nad dveřmi vedoucími do jižní věže se v oválné nice nalézá busta papeže Pia X, který blahorečil Zdislavu. Tuto bustu společně s tou Jana Pavla II. daroval kostelu v roce 2007 pražský arcibiskup a kardinál Dominik Du-ka.²⁶⁷ Vyrobil ji Petrem Novákem z Jaroměře. Na zdech hlavní lodi visí křížová cesta, kterou kostelu daroval německý kněz John asi v roce 2008.²⁶⁸ V prostorách nad oltáři se nacházejí dřevěné lavice. V centrální části západní strany prvního podlaží stojí var-hany pocházející z roku 1895 z dílny Heinricha Schirnera.²⁶⁹

Během zpracovávání téma bylo zjištěno, že se v žitavském městském muzeu nachá-zejí některé předměty patřící původně do chrámu v Jablonném v Podještědí. Jedná se o dřevěné oltářní sochy maura a Turka pocházející zhruba z roku 1720.²⁷⁰ Přímou

²⁶⁴ POCHE, *Umělecké*, s. 562- 563.

²⁶⁵ Informaci sdělila sestra Magdalena Švarcová, Sochař Petr Novák z Jaroměře: <http://www.horsessculptures.com/sakralni.html>

²⁶⁶ POCHE, *Umělecké*, s. 562- 563.

²⁶⁷ Informaci sdělila sestra Magdalena Švarcová, Sochař Petr Novák z Jaroměře: <http://www.horsessculptures.com/sakralni.html>

²⁶⁸ Informaci sdělila sestra Magdalena Švarcová

²⁶⁹ ZAHRADNIK - VLČEK, *Jablonné v Podještědí*, s. s. 35.

²⁷⁰ Städtische Museen Zittau, Inv. Nr. 7532/511, 7533/511

v expozici se visí obraz a stojí tabernákl z roku 1655.²⁷¹ Tyto dva předměty byly nejspíše umístěny ve farním kostele. Po jehož zrušení mohly přejít do majetku chrámu sv. Vavřince.

²⁷¹ Nápís na zadní stěně tabernáklu: Ke cti Boží a Svaté Svátosti a na nařízení pana Georgia Wentzeslaa (Jiřího Václava) Kirchnera, toho času faráře zde (tj. v J. v P.), byl zhotoven tento tabernákl, a 29. 8. 1655 postaven na tento oltář. V té době byli "církvními otci" Valentinus Eichler a Christoff Neuman. Dále se sděluje, že oltář štafíroval Christian Franciscus (Kristián František) Calvers (tj. Kaulfersch). Části spodního nápísu jsou nečitelné.

11 Závěr

Prostřednictvím rozboru vesměs regionální literatury se podařilo zmapovat vývoj proslulosti centra svatozdislavské úcty v Jablonném v Podještědí. Můžeme tvrdit, že se toto poutní místo dostává do povědomí širší veřejnosti blahorečením Zdislavy z Lemberka, počátkem 20. století. Jeho proslulost graduje se svatořečením této ženy. Úlohu hlavního propagátora kultu sv. Zdislavy zastával ve všech dobách dominikánský řád podporovaný diecézním klérem.

Ve srovnání s proslulostí mariánského poutního místa v Hejnicích lze prohlásit, že význam Jablonného v Podještědí je záležitostí až od druhé poloviny dvacátého století.

V průběhu druhé světové války začal vznikat druhý proud, zmiňující město v souvislosti s bazilikou minor, která patří mezi raná díla významného barokního architekta Johanna Lucase von Hildebrandta. Díky tomuto muži je Jablonné v Podještědí zmiňováno například s Horním a Dolním Belvédérem, vídeňským letním sídlem prince Evžena Savojského. Z výzkumu vyplynulo, že zahraniční literatura uvádí Jablonné v Podještědí jen díky souvislosti s architektonickou významností baziliky minor. Domácí publikace věnují pozornost jak Hildebrandtovi, tak sv. Zdislavě, zhruba stejnou.

Během zpracovávání tématu byl objeven nevydaný stavebně historického průzkumu baziliky minor, jež si nechali vypracovat jablonští dominikáni.²⁷² Autoři díla se zaměřili na podrobný výzkum archivních materiálů, z nichž vytvořili stavební historii kostela. Ve své podstatě jejich kroky kopírovaly autorčiny záměry. Z toho důvodu bylo upuštěno od výzkumu v archivech a veškerá pozornost se přenesla na rozbor literatury.²⁷³

Ze zpracovávání literatury vyšla najevo rozdílná úroveň přesnosti uváděných údajů. Musela proto proběhnout verifikace informací a tezí z nich vyplývajících.

Údaje uvedené v této práci mohou sloužit pro srovnání regionálních či celorepublikových výzkumů zabývajících se úctou k jiným národním patronům a poutním místům. Lze na ní pokračovat například vypracováním genealogie šlechtických rodů vlastních panství, etnologickým a uměleckým výzkumem kultu sv. Zdislavy.

²⁷² Pavel ZAHRADNÍK, Pavel VLČEK, *Jablonné v Podještědí dominikánský konvent s kostelem sv. Vavřince a sv. Zdislavy*, Praha 2004 (veřejně nevydáno).

²⁷³ K tomuto závěru došlo po porovnání inventáře vyhotoveného 1. 8. 1788 (ÖSTA,AVA, StHBH, Fasz. 446/7) s informacemi uváděnými: Pavel ZAHRADNÍK - Pavel VLČEK, *Jablonné v Podještědí dominikánský konvent s kostelem sv. Vavřince a sv. Zdislavy*, Praha 2004 (strojopis), s. 10-16.

12 Použité zdroje

12.1 Prameny

ŘEZBÁŘ Jindřich, *Chronica domus Sarensis, Žďárská kronika*, ed. Jaroslav Ludvíkovský, Brno 1964

Kronika tak řečeného Dalimila, ze staročeského originálu přeložila Marie Krčmová, přebásnila Hana Vrbová, úvod Stat' v kronice, Poznámky a rejstříky napsala a sestavila Marie Bláhová; doslov k překladu napsala a slovníček sestavila Hana Vrbová, 2. vyd., Praha – Litomyšl 2005

12.2 Literatura

BALBÍN Bohuslav, *Bohemia sancta : Životopisy čes. světců a přátel Božích* (reed Jaroslav KADLEC), Praha 1989

ALTMANN Lothar, *Die großen Kathedralen, Klöster und Pilgerstätten Europas*, Germering 2002

BAUTZT Friedrich Wilhelm, *Biographisch-bibliographisches Kirchenlexikon XIV.*, Herzberg 1998

BERNHARD Marianne, *Kláštery: Sto architektonických klenotů Západu*, Praha 1995

BLAŽÍČEK Oldřich- PREIS Pavel, *Dominikánský kostel sv. Vavřince v Jablonném*, Olomouc 1948

BLAŽKOVÁ Jana a kol., *Jablonné v Podještědí. Pohledy do minulosti*, Česká Lípa 1998

BOTTINEAU Yves, *Die Kunst des Barock*, Freiburg 1986

ČERNUŠÁK Tomáš - NĚMEC Damián, PROKOP Augustin, *Historie dominikánů v Českých zemích*, Praha 2001

DERMÜHL Peter - WESTERMANN Michael, *Die Schönsten Wallfahrtsorte, Krapfquellen in Bayern, Böhmen, Österreich und Südtirol*, Augsburg 2007

DIBELKOVÁ Irena, *Navštivte...Poutní místa v Čechách*, Praha 2004

DVOŘÁČEK Petr - HANZLÍKOVÁ Ingrid, *60 poutních míst do kapsy*, Praha 2004

EDEL Tomáš, *Příběh ztraceného kláštera blahoslavené Zdislavy*, Praha 1993

FRAN Heinrich Gerhard, *Bauten und Baumeister der Barockzeit in Böhmen*, Leipzig 1962

FÜRST Ulrich, *St. Laurentius und die Piaristen Kirche in Wien*, München 1991

- GATZ Erwin a kol., *Atlas zur Kirche in Geschichte und Gegenwart: Heiliges Römisches Reich Deutschsprachige Länder*, Regensburg 2009
- GIERACH Erich, *Die Gründung von Gabel*, Reichenberg 1920
- GIERACH Erich - RUNGE Franz, *Deutsch-Gabel in tausendjähriger Vergangenheit, Festschrift*, Deutsch Gabel 1926
- GIERACH Erich - RUNGE Franz, *Heimatkunde des Bezirkes Deutsch-Gabel in Böhmen*, Reichenberg 1933
- GUENTHER Oswald, *Kirchen, Kapellen und Andachtsorte des Sudetenlandes*, München 1958
- HALADA JAN, *Lexikon české šlechty. 1*, Praha 1992
- HAMBURGER W., *Medizinische Topographie und Geschichte der Excell. gräfl. Clam=Gallas'schen Herrschaft Lämberg und der benachbarten Stadt Gabel*, Prag 1837
- HEGEMANN Hans W., *Die deutsche Barockbaukunst Böhmens*, München 1943
- HEROUT Jaroslav, *Slabikář návštěvníků památek*, Praha 2011
- HOBZEK Josef, *Kláštery v Českých zemích z hlediska památkové hodnoty*, Praha 1987
- HOMOLOVÁ Marie a kol., *Výlety po hezkých a zajímavých místech Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2002
- HOPPE Alfred, *Des Österreichers Wallfahrtsorte*, Wien 1913
- HOSNED Jiří, *Lexikon turistických zajímavostí*, Praha 1990
- HRUDNÍKOVÁ Mirjam, *Řeholní život v Českých zemích*, Kostelní Vydří 1997
- JAHN Peter Heinrich, *Johann Lucas von Hildebrandt*, Petersberg 2011
- JIRÁSKO Luděk, *Církevní řády a kongregace v Zemích českých*, Praha 1991
- JÖCLE Clemens, *Slavná poutní místa: Sto nejslavnějších poutních míst v Evropě*, Praha 1997
- KELLER Harald, *Die Kunst des 18. Jahrhunderts*, West Berlin 1971
- KINSKÝ Bohumil, *Ralsko, Ještěd a Lužické hory*, Česká Lípa 1930
- KOBSCHE Franz, *Zur Tausendjahrfeier von Deutsch-Gabel vom 7. -15. August 1926 Programm und Gruppenfolge des Festzuges am 8. August 1926*, Deutsch Gabel 1926
- KOCH Daniel, *Heimatkunde der Gerichtsbezirke Deutsch-Gabel und Zwickau*, Deutsch Gabel 1918
- KOŠNÁŘ Julius, *Poutnická místa a památné svatyně v Čechách*, Praha 1903
- KRISS Rudolf, *Wallfahrtsorte Europas*, München 1950
- KROPÁČEK Jiří a kol., *Severní Čechy. Krajina, historie, umělecké památky*, Praha 1981

- KUČA Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, 2, Praha 1997
- MAŠEK Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, 1, Praha 2008
- NEUMANN Jaromír, *Český Barok*, Praha 1974
- OLBRICH Harold a kol., *Lexikon der Kunst*, 3, München 1996
- PALACKÝ František, *Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě*, I/2, Praha 1854
online: <http://www.uloz.to/xEMLqDz/palacky-frantisek-dejiny-narodu-ceskeho-v-cechach-a-na-morave-dil-1-cast-2-1854-pdf>)
- PATOČKA Stanislav, *Jablonné v Podještědí a okolí v české literatuře. – Bibliografická pomůcka*, Jablonné v Podještědí 1986
- PINKAVA Viktor, *Geschichte der Stadt Gabel und des Schlosses Lämberg in Böhmen*, Gabel 1897
- POCHE Emanuel a kol., *Umělecké památky Čech*, 1. díl, Praha 1977
- PRINZ Friedrich a kol., *Deutsche Geschichte im Osten Europas*, Berlin 1993
- RAVIK Slavomír, *O světcích a patronech*, Praha 1996
- REICH Eduard, *Geschichte des Schulwesens im Bezirke Deutsch-Gabel*, Deutsch Gabel 1937
- RICHTER Katja a kol., *Allgemeines Künstler-Lexikon*, Berlin/Boston 2012
- ROYT JAN, *České nebe: Soupis nejznámějších mariánských poutních míst*, Havlíčkův Brod 1991
- ROYT JAN, *České nebe: Topografie poutních míst barokních Čech*, Praha 1993
- RUDA Vladimír, *Znaky severočeských měst*, Most 1970
- ŘIVNÁČ František a kol., *Řivnáčův průvodce po Království českém*, Praha 1882, reed. 2001
- SCHWARZ Franz - STREER Julius - STREER Carl, *Deutsch-Gabel und Umgebund Wanderungen durch die Heimat*, Deutsch Gabel 1926
- SALLMAN Johann, *Festschrift zum 200 jähr. Jubiläum der Dekanalkirche zum hl. Laurentius in Deutsch-Gabel*, Warnsdorf 1929
- SCHALLER, Jaroslav, *Topographie des Königreichs Böhmen*, 4., Prag-Wien 1790 (online: <http://khi.fp.tul.cz/cs/veda-avyzkum/studentske-projekty/schallerova-topografie>)
- SCHAUBER Vera, SCHINDLER Hans Michael, *Bilderlexikon der Heiligen*, München 1999
- SCHLÖSSINGER Wilhelm, *Leben und Verehrung der sel. Zdislava (geb. 1208 – 1252) vom dritten Orden des hl. Dominikus*, Ölmütz 1908

- SCHLÖSSINGER Wilhelm, *Geschichte der böhmischen Dominikanerordensprovinz*, Prag 1916 (online: http://openlibrary.org/works/OL12425625W/Geschichte_der_b%C3%B6hmischen_Dominikanerordensprovinz_1216-1916_zusammengestellt_von_Wilhelm_Schl%C3%B6ssinger)
- SCHWARZ Julius, *Deutsch-Gabel und Umgebung*, Deutsch Gabel 1926
- SOMMER Johann Gottfried, *Das Königreich Böhmen: statistisch-topographische dargestellt*, 2, Bunzlauer Kreis, Prag 1834
- STADLER Wolf a kol., *Lexikon der Kunst*, 12, Holand 1994
- SVATOŠ Ambrož, *Paní Zdislava*, Praha 1970
- SVOBODA Milan - HEINZL Jan, *Gallasové, Clam-Gallasové a Hejnice: Poutní místo a jeho patroni*, Liberec 2007
- SVOBODA Karl, *Die Kunst des 18. Jahrhunderts*, Wien-München 1982
- SVOBODA Karl und Gemeinschaft, *Barock in Böhmen*, München 1964
- SVOBODA Karl, *Geschichte der Bildenden Kunst in 9 Bänden*, Wien- München 1984
- ŠIDLOVSKÝ Evermod Gejza, *Svět liturgie: Slovník základní církevní terminologie*, Praha 1991
- ŠIMÁK Josef Vítězslav, *Čechy, díl XII. Severní Čechy*, Praha 1903
- ŠINDAR Jiří, *Putování po poutních místech Čech, Moravy a Slezska*, Kostelní Vydří 2007
- ŠTERNOVÁ Petra a kol., *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji*, 1, Liberec 2010
- ŠULC František, *Mater admiralibus: Třicet dvě rozjímání o nejdůležitějších poutních místech v zemích koruny svatováclavské*, Hradec Králové 1903
- TSCHÖRCH Josef, *Die selige Zdislava in ihrem Leben und in ihrer Verehrung*, Deutsch Gabel 1907
- VEČEŘOVÁ Petra, *Navštivte... Kláštery v Čechách na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2005
- VLČEK Emanuel, *Osudy českých patronů*, Praha 1995
- VLČEK Pavel a kol., *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Českých zemích*, Praha 2004
- VLČEK Pavel - SOMMER Petr - FOLTÝN Dušan, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997
- VLČEK Pavel - ZAHRADNÍK Pavel, *Jablonné v Podještědí dominikánský konvent s kostelem sv. Vavřince a sv. Zdislavy*, Praha 2004 (strojopis uložený u dominikánů v Jablonném v Podještědí)

VOJTÍŠKOVÁ Marie, RUSOVÁ Renata, *Inventář fondu Městský úřad Jablonné v Podještědí*, Česká Lípa 1964

VRÁTNÝ Bartoloměj, *Život bl. Zdislavy (nar. 1208, †1252) z hraběcího rodu Berků, první duchovní dcery sv. O. Dominika v Čechách*, Praha 1908

WALDSTEIN-WARTENBERG Berthold, *Markvartici*, Praha 2000

WILCKENS Leonie von, *Grundriß der Abendländischen Kunstgeschichte*, Stuttgart 2000

Ottův slovník naučný: Praha 1998, s. 978(online:

<http://ia600402.us.archive.org/13/items/ottvslovnknauni30ottogoog/ottvslovnknauni30ottogoog.pdf>).

Deutsch=Gabel und Umgebung mit 14 Abbildungen, Deutsch Gabel 1908, *Festschrift 325jährigen Jubelfeier des k. k. priv. Schützenkorps in Deutsch-Gabel und zur gleichzeitigen Eröffnung des neuen Schützenhauses am 5., 6., 7. und 8. Juli 1902*, Deutsch Gabel 1902

Jablonné v Podještědí 1918-1968. Za město krásnější k 50. výročí samostatnosti republiky, Liberec (1968)

Kraj Zdislavy/Region der Zdislava, Praha 2000.

12.3 Články

Renata ČERNÁ, *Kostel sv. Kříže později Narození Panny Marie*, in: Zpravodaj města Jablonné v Podještědí, 3/2008, s. 14

Renata ČERNÁ, *Kaple sv. Wolfganga*, in: Zpravodaj města Jablonné v Podještědí, 12/2008, s. 12,13.

DOLEŽAL Milan, *Biskupové podporující Zdislavu za patronku Libereckého kraje*, in: Českolipský deník, 2002, roč. 10 č. 91 (18. 04. 2002), s. 9

DOLEŽAL Milan, *Zdislava patronkou kraje?* in: Českolipský deník, roč. 10, č. 29 (04. 02. 2002), s. 9.

DOLEŽAL Milan, *Poutníci se klaněli Zdislavě*, in: Českolipský deník, 2002, roč. 10 č. 102 (02. 05. 2002), s. 1.

DOLEŽAL Milan, *Bohoshužbu sloužil vídeňský kardinál*, in: Českolipský deník, 2002, roč. 10 č. 122, s. 1, 7

FROLÍK Jan, *Akce kostel aneb kterak státní bezpečnost ve svatém Vavřínečku poklad hledala a co nakonec našla*, in: DaS 17, 1995, č. 4, s. 29 – 33,

GABRIEL František, MACEK Petr, ZAHRADNÍK Pavel, *Kostel Narození Panny Marie v Jablonném v Podještědí*, in: Průzkumy památek, 1994/1, s. 34-42

HRDINA Jan, *Die Topographie der Wallfahrtsorte im spätmittelalterlichen Böhmen*. in: Geist, Gesellschaft, Kirche im 13.-16. Jahrhundert Colloquia medaevalia Pragensia 1, Praha 1999, S 191 - 206

MIKULEC Jiří, *Wallfahrtsorte – Ein Mittel der Gegenreformation im barocken Böhmen?*, in: Wallfahrt und die Reformation. Zur Veränderung religiöser Praxis i Deutschland und Böhmen in den Umbrüchen der Frühen Neuzeit, Frankfurt am Main, Wien 2007, s. 235 – 264

SLABÝ Jaroslav, *Dominikánský klášter v Jablonné v Podještědí v letech 1945-1950*, in: Bezděz. Vlastivědný sborník Českolipska, 2001/10, s. 197 – 216

12.4 Webové stránky

Oficiální webové stránky dominikánů v Jablonném v Podještědí: www.zdislava.cz

Český statistický úřad: http://www.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_

Dominikánská rodina, Oficiální webová stránka Provincie Řádu bratří kazatelů: <http://www.op.cz/>

13 Seznam obrazových příloh

1. Pseudobarokní skříň s ostatky s. Zdislavy
2. Fotografie z ukládání ostatků sv. Zdislavy z roku 1979²⁷⁴
3. Rekonstrukce obličeje sv. Zdislavy²⁷⁵
4. Gotická úprava oděvu sv. Zdislavy (kresba J. Winter)²⁷⁶
5. Rodokmen Berků z Dubé²⁷⁷
6. Rodokmen Berků z Dubé²⁷⁸
7. Rodokmen Markvarticů²⁷⁹
8. Plán suterénu kostela sv. Vavřince a sv. Zdislavy²⁸⁰
9. Plán přízemí kostela sv. Vavřince a sv. Zdislavy²⁸¹
10. Plán první patra kostela sv. Vavřince a sv. Zdislavy²⁸²
11. Plán druhého patra kostela sv. Vavřince a sv. Zdislavy²⁸³
12. Plán zvonového patra kostela sv. Vavřince a sv. Zdislavy²⁸⁴

²⁷⁴ Emanuel VLČEK, *Osudy českých patronů*, Praha 1995, s. 237.

²⁷⁵ VLČEK, *Osudy*, s. 235.

²⁷⁶ VLČEK, *Osudy*, s. 236.

²⁷⁷ Josef TSCHÖRCH, *Die selige Zdislava in ihrem Leben und in ihrer Verehrung*, Deutsch Gabel 1907, s. 6.

²⁷⁸ Viktor PINKAVA, *Geschichte der Stadt Gabel und des Schlosses Lämberg in Böhmen*, Gabel 1897, s. 55.

²⁷⁹ PINKAVA, *Geschichte der Stadt Gabel und des Schlosses Lämberg in Böhmen*, Gabel 1897, s. 28.

²⁸⁰ Pavel VLČEK - Pavel ZAHRADNÍK, *Jablonné v Podještědí dominikánský konvent s kostelem sv. Vavřince a sv. Zdislavy*, Praha 2004 (strojopis uložený u dominikánů v Jablonném v Podještědí), příloha.

²⁸¹ VLČEK - ZAHRADNÍK, *Jablonné v Podještědí*, příloha.

²⁸² VLČEK - ZAHRADNÍK, *Jablonné v Podještědí*, příloha.

²⁸³ VLČEK - ZAHRADNÍK, *Jablonné v Podještědí*, příloha.

²⁸⁴ VLČEK - ZAHRADNÍK, *Jablonné v Podještědí*, příloha.

Přílohy

Popis 24 obrázků se svatozdislavskou legendou

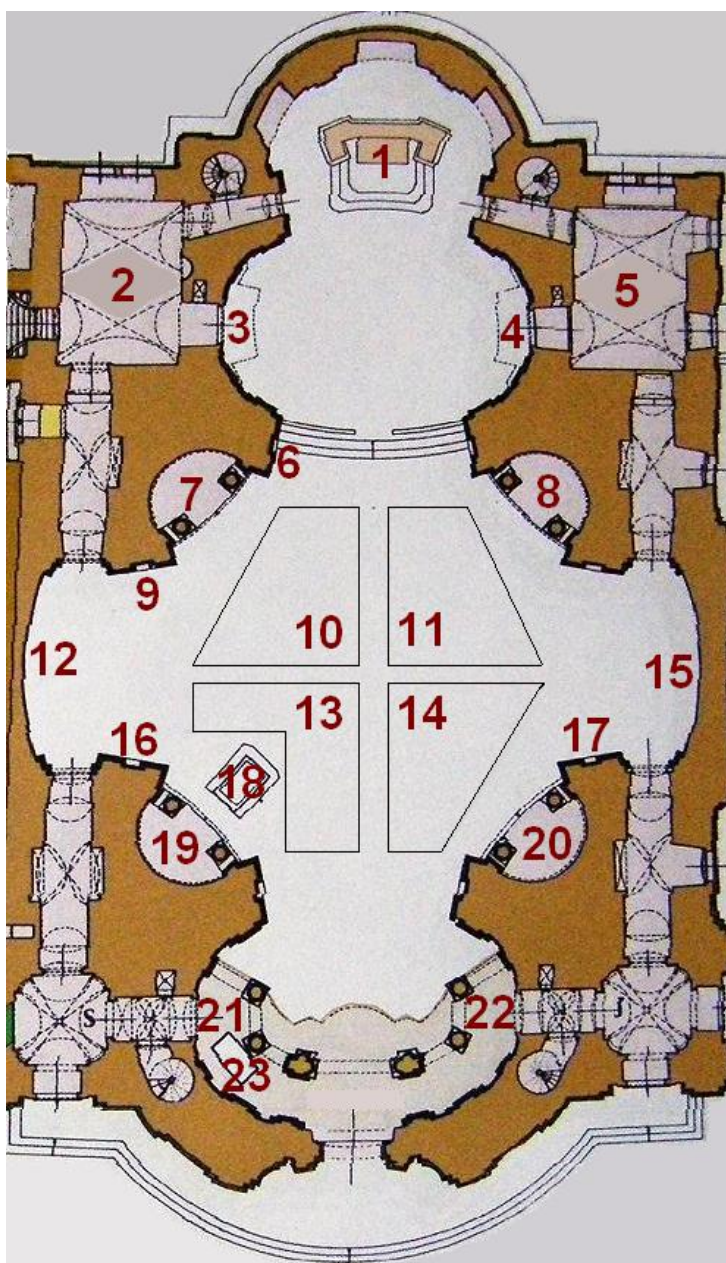
1. Nemocné dítě bylo uzdraveno – již sedmiletá Zdislava vyhledává samotu.
2. Chromá paní byla uzdravena – Zdislava jakýmsi sluhou přinucena vrátit se do hradu
3. Chromá kněžna byla uzdravena - dříve než se manžel vrátí, Zdislava se bičuje.
4. Pomatený kněz byl uzdraven – Zdislava běře pokrm z kláštera podávaný jí členem dominikánského řádu.
5. Člověk morem stížený byl uzdraven – Zdislava přede a tká sluhům Božím a chudým.
6. Nemocné dítě bylo uzdraveno – Zdislava učí svoji čeled' o utrpení Kristově.
7. Nemocné dítě bylo uzdraveno – Zdislava ráda přijímá chudé a pomáhá almužnami
8. Kněz trpící na oči byl uzdraven – Zdislava chudým myje nohy a líbá rány
9. Kněz pomatený byl uzdraven – Zdislava nosila žíněnou košili, dokud jí to nebylo manželem zakázáno
10. Nemocná paní byla uzdravena – Zdislava klečí na oblázcích před Ukřižovaným
11. Dívky byla od zimnice osvobozena – Zdislava při modlitbě přicházela do vytržení.
12. Paní od malomocenství uzdravena byla – Zdislava modlívala se klečíc se kříženými rukama.
13. Dítě mrtvé a blahoslavené Zdislavy doručeno oživilo – při modlitbě zářil obličej Zdislavin jako měsíc a průvodkyně to vidouc, byla jata zbožností.
14. Slepá dívka nabyła zraku – Zdislava ošetřovala zajatce a občerstvovala je pokrmem.
15. Slepá paní nabyła zraku – Zdislava dávala si do lůžka kopřivy a trny.
16. Slepý člověk nabył zraku – Zdislava si přála, aby ji společnice bičovala trny.
17. Nemocný člověk byl uzdraven – za noci nosívala Zdislava kameny na stavbu kostela a konventu.
18. Nemocný kněz byl uzdraven – s radostí přijímala Zdislava otce dominikány, aby jí vypravovali o umučení Páně.
19. Zemřelá dívka ožila – Zdislava vstávala v noci od manžela k modlitbě.
20. Nemocné dítě bylo uzdraveno – Zdislava vstoupila do řádu sv. Dominika (a přijala řádové roucho)
21. Člověk hadem uštknutý byl uzdraven – v kostele otců dominikánů v Jablonném dala si Zdislava zřídít hrobku a ji posvětit.
22. Blahoslavená Zdislava zjevila se po smrti svému manželovi či četným nemocným – umírá a je oplakávána manželem a sestrami.

23. Nemocný rytíř či kdosi byl uzdraven po požítí země z hrobu blahoslavené Zdislavy – po její smrti manžel mnoho jí želí, převor jej utěšuje.
24. Nemocný od hlízy či stížený vředy uzdraven byl - zarmoucenému manželi se Zdislava zjevila v červené říze, jejíž část dala mu pro útěchu.²⁸⁵

²⁸⁵ Oldřich BLAŽÍČEK, Pavel PREIS, *Dominikánský kostel sv. Vavřince v Jablonném*, Olomouc 1948, s. 24, 25
Bartoloměj VRÁTNÝ, *Život bl. Zdislavy (nar. 1208, †1252) z hraběcího rodu Berků, první duchovní dcery sv. O. Dominika v Čechách*, Praha 1908, s. 47. 48.

Plán rozložení mobiliáře v bazilice sv. Vavřince a sv. Zdislavy

- 1- Hlavní oltář, Hlavní oltář - Štukatér – Hans Aichinger
- 2- Sakristie
- 3- Busta Františka Antonína hraběte Berky z Dubé
- 4- Busta Rosalie Františky Kinské, rozené Berkové z Dubé
- 5- Zimní kaple
- 6- Kazatelna
- 7- Oltář sv. Anny sv. Anny
s Ježíšem
- 8- Oltář sv. Kříže
- 9- Křtitelnice
- 10- Lavice
- 11- Lavice
- 12- Oltář Nejsvětějšího srdce Pá-
ně
- 13- Lavice
- 14- Lavice
- 15- Oltář Panny Marie růžencové
- 16- Zpovědnice
- 17- Zpovědnice
- 18- Otvor s průhledem do hrobu
sv. Zdislavy
- 19- Mariánsko-zdislavský oltář
- 20- Oltář sv. Josefa, sousoší
Abrahama a Izáka, král Da-
vid hrající na velkou lyru
- 21- Busta bl. Jana Pavla II.
- 22- Busta papeže Pia X.
- 23- Vchod do krypty²⁸⁶

²⁸⁶ Autory půdorysu budovy : Pavel VLČEK - Pavel ZAHRADNÍK, *Jablonné v Podještědí dominikánský konvent s kostelem sv. Vavřince a sv. Zdislavy*, Praha 2004 (strojopis uložený u dominikánů v Jablonném v Podještědí), příloha.